

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EN FAMILIE FRA HØJER

- i grænselandet mellem dansk og tysk

CLAUS PØRKSEN

Indhold

Forord	4
Udvalgte begivenheder fra Sønderjyllands historie	5
Anetavle	9
Slægtens ejendomme i Højer	11
Slægtens gravsten ved Højer kirke	14
1.1. Peter Todsén og 1.2. Ingeburg Marie Jacobsen	16
2.1. Rasmus Hindrichsen og 2.2. Ottilia Dorothea Sønnichsen	20
2.3. Johann Todsén og 2.4. Christina Kamp	22
2.5. Jehs Jessen Hoeg og 2.6. Christiane Hansen	26
3.1. Fedder Peter Hindrichsen og 3.2. Ingeburg Feddersen	28
3.3. Esther Hindrichsen og 3.4. Peter Todsén	30
3.5. Lorenz Hansen Linnet og 3.6. Karen Petersen	33
3.7. Johann Gottlieb Zenner og 3.8. Abelona Andresen	35
3.9. Friedrich Andersen Carstensen og 3.10. Ingeburg Andersen	37
3.11. Gabriel Friedrich Roll og 3.12. Catharine M. Todsén	39
3.13. Hans Chr. Todsén og 3.14. Maria D. Hoeg	41
3.15. Otto Kier og 3.16. Friedericke Johanne Bruhn	43
4.1. Peter Nielsen Pörksen og 4.2. Marie Chr. Jacobsen	47
4.3. Jürgen Bachmann og 4.4. Marie Sophie Heide	52
4.5. Hans Jensen Petersen og 4.6. Anna Linnet	55
4.7. Jacob Jessen og 4.8. Kjesten Johannsen	61
4.9. Jane Todsén og 4.10. Johann Ernst Kier	62
5.1. Johannes Bachmann og 5.2. Sophie Todsén	66
5.3. Friedrich August Zenner og 5.4. Elsabe Maria Jessen	68
5.5. Johann N. Ohlsen og 5.6. Hansine Knudsen	71
5.7. Friedrich A. Carstensen og 5.8. Magdalene Wenck	72
5.9. Carl Emil Roll og 5.10. Ottilie Hindrichsen	75
5.11. Hans Christian Todsén Kier og 5.12. Line Lagesen	78
6.1. Peter Pörksen og 6.2. Caroline Bachmann	82
6.3. Jens R. Petersen og 6.4. Line Zenner	90
6.5. Christian Ohlsen og 6.6. Ingeborg E. Carstensen	93
6.7. Fedder Roll og 6.8. Ella Kier	97
7.1. Johannes Pörksen og 7.2. Frieda Marie Petersen	105
7.3. Walli Ohlsen og 7.4. Ina Roll	118
8.1. Calli Pörksen og 8.2. Christa Ohlsen	129
Litteratur, biografier og genealogiske skrifter	139

Anvendte forkortelser 142

Noter.....142

Forord

Denne bog viser de familiemæssige rødder for mine forældre Calli **Pørksen** og Christa, født **Ohlsen**.

Familiens historie foregår helt overvejende i området omkring **Højer**, dvs. midt i det tidligere hertugdømme Slesvig, nu den sydvestlige del af Sønderjylland.¹ Da landsdelens historie er kompliceret, indledes denne beretning med et rids over historien i det dansk-tyske grænseland på siderne 5-8. Denne historiske oversigt indeholder også henvisninger til personer, som omtales i denne bog.

Højer set fra syd fra før 1900.

Kriterierne for at blive medtaget i denne slægtsbeskrivelse er for det første, at der foreligger en direkte slægtsforbindelse, og for det andet, at der kan fortælles mere om den pågældende person end dennes fødsels- og dødsår. Enkelte steder er der omtalt fjernere slægtninge, når jeg har vurderet, at det bidrager til fortællingen om familiens historie. Under alle omstændigheder omhandler bogen udvalgte personer.

Slægtstræer vises kun i uddrag og er kun medtaget for at skabe et bedre overblik over komplicerede familieforhold. Læsere, som har et ønske om at udforske slægtsdetaljer, vil med fordel kunne drage nytte af den internetbaserede genealogiplatform *MyHeritage*. Alene mit slægtstræ omfatter over 3.000 navne og dækker et tidsrum på næsten 1.000 år.

Bogens hovedvægt er lagt på personernes erhverv, deres deltagelse i krige og konflikter, samt deres engagement i lokalsamfundet.

Indholdet er baseret på slægtstavler, fotosamlinger, overleveret viden, private udgivelser, avis- og tidsskriftsartikler samt tilgængelig litteratur.

For mange person- og stednavne eksisterer der såvel danske som tyske betegnelser, fx Højer/Hoyer, Frederik/Friedrich, Kiers Gaard/Kierscher Hof. Som hovedregel benyttes den danske version, men hvis det i den konkrete sammenhæng findes mere naturligt, anvendes den tyske betegnelse.

NB: Denne udgave er uden personlige oplysninger om nulevende personer eller nyligt afdøde (10 år).

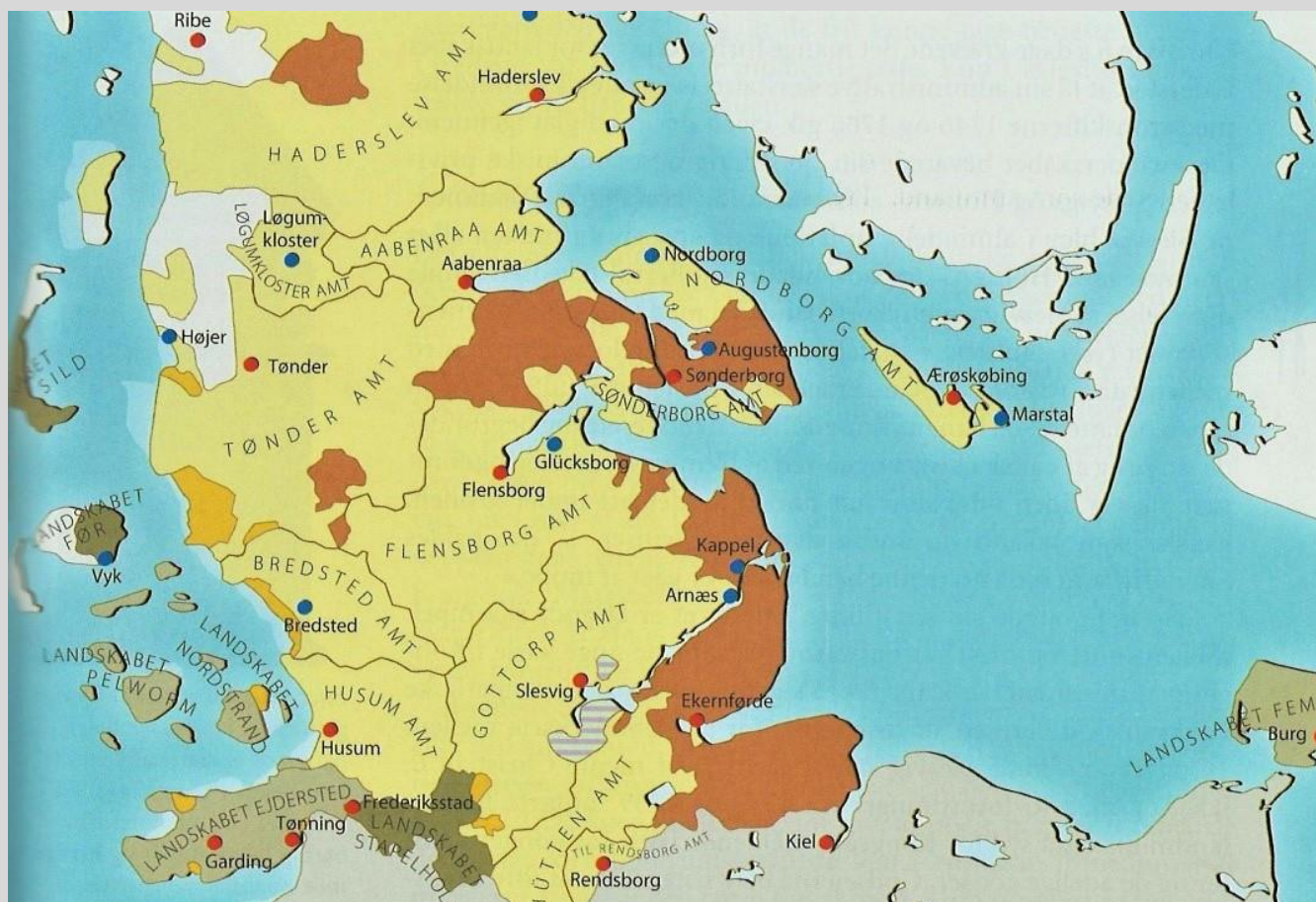
Gråsten i december 2020

Claus Pørksen

Udvalgte begivenheder fra Sønderjyllands historie

Slesvig/Sønderjylland mellem Kongeåen i nord og Ejderen i syd har siden 400-tallet været et omstridt grænseland, hvor skiftende herrer og stater har udøvet deres magt.

Fra 1200-tallets begyndelse og indtil 1864 udgjorde Slesvig et særligt hertugdømme inden for det danske rige.² Hertugdømmet var hverken dansk eller tysk, men en region med forskellige kulturer og sprog.

Administrativ inddeling af Slesvig år 1800. De hvidt markerede områder hørte til De Kongerigske Enklaver. Den mellemslesvigske by Højer var således klemmt inde mellem Vadehavet og Kongeriget Danmark mod nord og øst.

1776: Indfødsretsloven af 1776 giver indfødte danske, norske og holstenere eneret på embeder i staten. Alle fra området mellem Kongeåen og Elben betegnes i denne lov som "holstenere".

1801-07: Danmark fører en forsigtig defensiv neutralitetspolitik og undgår alt, hvad der kan opfattes som en provokation mod den vigtige handelspartner England. Da Danmark i 1807 opfordres til at gøre fælles sag med Frankrig, Rusland og Preussen i forsøget på at besejre England gennem fastlands-spærringer, havner Danmark imidlertid alligevel i krig med England. Christian 7. evakueres til Rendsborg. Den 29. august 1807 bestemmes det, at der skal oprettes frivillige kystmilitser i Slesvig. Se kaptajn Rasmus Hindrichsen (2.1.). Efter tre døgn med omfattende bombardementer overgiver København sig til England i begyndelsen af september 1807. Danmark kastes herefter i armene på Napoleon.

1813-14: Den svenske tronfølger Karl Johan (den tidligere franske marskal Bernadotte) invaderer Slesvig-Holsten med sin armé af svenske, preussiske og russiske soldater (kosakker). Målet med invasionen er at erobre Norge fra Danmark. I december 1813 udkæmpes der blodige slag ved

Bornhøved og Sehested. Det lykkes de danske tropper under ledelse af prins Frederik af Hessen at forskanse sig i fæstningen Rendsborg. Karl Johans nordarmé er imidlertid en så skræmmende modstander, at Frederik 6. kapitulerer. Kielerfreden den 14. januar 1814 fører til, at Norge overlades til Sverige, og at Danmark kompenseres med hertugdømmet Lauenborg. Helstatens³ tysktalende andel af befolkningen vokser herved fra 25 til 40 pct. Se den menige soldat Lorenz H. Linnet (3.5.) og kaptajn Heinrich Christian Wenck (under 5.8.).

1840: Starttidspunktet for den slesvig-holstenske bevægelse. I Nordslesvig indføres der dansk rets- og forvaltningssprog på landet (sprogreskriptet), og danske nationalliberale kræver *Danmark til Ejderen*. Slesvig-holstenerne - hovedsageligt det tysksindede borgerskab - protesterer skarpt og kræver en slesvig-holstensk statsdannelse.

1842-46: I denne periode påbegyndes en alliance mellem den slesvig-holstenske bevægelse og Hertug Christian August af Augustenborg. Hertugen er ikke specielt tysksindet, men han befinder sig i et skæbnefællesskab med slesvig-holstenerne. Hertugen er Slesvigs største godsejer, og han har en betydelig interesse i, at hertugdømmene bevarer den størst mulige selvstændighed i forhold til kongeriget. I 1840'erne kræver hertugen og dennes bror prins Frederik af Nør arveret til Slesvig og Holsten.

Kravet afvises af Kong Christian 8. i et åbent brev af 8. juli 1846.

Christian Aug. (1798-1869)

Frederik (1800-1865)

Kong Christian 8.

1848-50: Den 1. Slesvigske Krig (Treårskrigen) er en slesvig-holstensk opstand, som udløses af de nationale og politiske spændinger i den dansk-tyske helstat kombineret med det augustenburgske fyrstehus' arvekrav til Slesvig-Holsten. Den ejderdanske bevægelse kræver en fri forfatning samt hertugdømmet Slesvig forenet med Danmark, mens slesvig-holstenerne ønsker Slesvig optaget i Det tyske Forbund.⁴ Krigen bølger frem og tilbage, og der udkæmpes slag ved bl.a. Rendsborg, Bov, Slesvig, Eckernförde, Fredericia, Friedrichstadt, Isted og Mysunde. Krigen ender med en beskeden dansk sejr. Fredstraktat i London i 1852. Se borgmester Otto Kier sen. (3.15.), studenterleder Otto Kier jr. (under 3.15.), marineofficer Johann Ernst Kier (4.10.) og den unge Friedrich August Zenner (5.3.).

1855: En ny fællesforfatning giver kongen og rigsrådet i forening den lovgivende magt for hele monarkiet, dvs. Kongeriget og Hertugdømmene. Det er imidlertid umuligt at slå bro over nationale og sproglige skel mellem dansk og tysk og de politiske modsætninger mellem det borgerligt styrede kongerige og de magtfulde og konservative godsejere i Holsten. Holstenerne accepterer ikke fællesforfatningen og inddrager Det tyske Forbund i deres kamp mod den.

1859: Deutscher Nationalverein grundlægges. Foreningen har udset Preussen til at være krystallisationspunkt for den tyske samling. Foreningen ønsker herudover hertugdømmenes kyster og havne sikret for det samlede Tyskland og engagerer sig stærkt i det slesvig-holstenske spørgsmål.

Foreningen bliver forbudt i det danske monarki den 16. januar 1861, men den fortsætter med et netværk af tillidsmænd i Slesvig, herunder stænderdeputeret M.C. Matthiesen fra Højer (se under 6.7./6.8.).

1863/1864: Den preussiske ministerpræsident Bismarck tilkendegiver, at hertugdømmerne Slesvig og Holsten agtes indlemmet i Preussen. Formålet er at styrke Preussens position i rivaliseringen med Østrig om førerskabet i Det tyske Forbund. Preussen-Østrig besætter Slesvig i dagene 10.-12. februar 1864, og dermed er den 2. Slesvigske Krig en realitet.

Prins Friedrich af Augustenborg (1829-1880) står i et modsætningsforhold til Bismarck, da han agter at blive hertug over hertugdømmerne. Prinsen hyldes i februar dagene 1864 som "Herzog Friedrich der Achte" i bl.a. Højer og Tønder, hvor mange tror på et selvstændigt hertugdømme. Se købmand Fedder Peter Hindrichsen (3.1.) og gårdejer H.C. Todsén (3.13.). Prinsen udmanøvreres imidlertid af Bismarck.

Bismarck tilbyder Danmark en landegrænse nord om Flensborg, men Christian 9. og statsminister Monrad fastholder krampagtigt, at grænsen skal forløbe syd for Dannevirke linjen. Krigen genoptages ("Dommedag Als" den 29. juni 1864), og Danmark tilføjes et totalt nederlag. Med Wienerfreden den 30. oktober 1864 afstås hertugdømmerne til de to sejrsmagter, og Kongeåen bliver den nye dansk-tyske grænse. Danmark mister herved en tredjedel af arealet og 40 pct. af befolkningen.

1870/71: Den tysk-franske krig er den sidste af tre tyske *Einigungskriege* (Danmark 1864, Østrig 1866), som fører til et stortysk kejserrige med Berlin som hovedstad. Gårdejer Niels Pörksen (under 6.1.) kæmper som preussisk soldat ved Metz i 1870.

1914-18: I Første Verdenskrig indkaldes ca. 35.000 mænd fra det nuværende Sønderjylland (dengang en provins i Preussen) til tysk krigstjeneste. Omkring en tredjedel af de indkaldte dør på slagmarken eller vender hjem som krigsinvalid. Trælasthandler Johannes Pörksen (7.1.) deltager i kampe i Belgien og Frankrig, og han er interneret som fransk krigsfange i hele fem år.

1920: Den 10. februar afholdes der folkeafstemning om grænsedragningen mellem Danmark og Tyskland. Resultatet fører til en deling af den historiske "blandingsstat" Slesvig. En tidligere velstående region bliver reduceret til to periferier i hver sin nationalstat. Se Johannes Pörksen (7.1.) Paskontrollen flyttes den 15. juni fra Kongeågrænsen til den nye grænse, som forløber fra Kruså til Rudbøl.

1920: Den 20. maj indføres den danske krone som officiel valuta i Nordslesvig. På grund af den tyske inflation i årene 1914 til 1923 mister mange borgere store formueværdier, herunder Friedrich Zenner (5.3.).

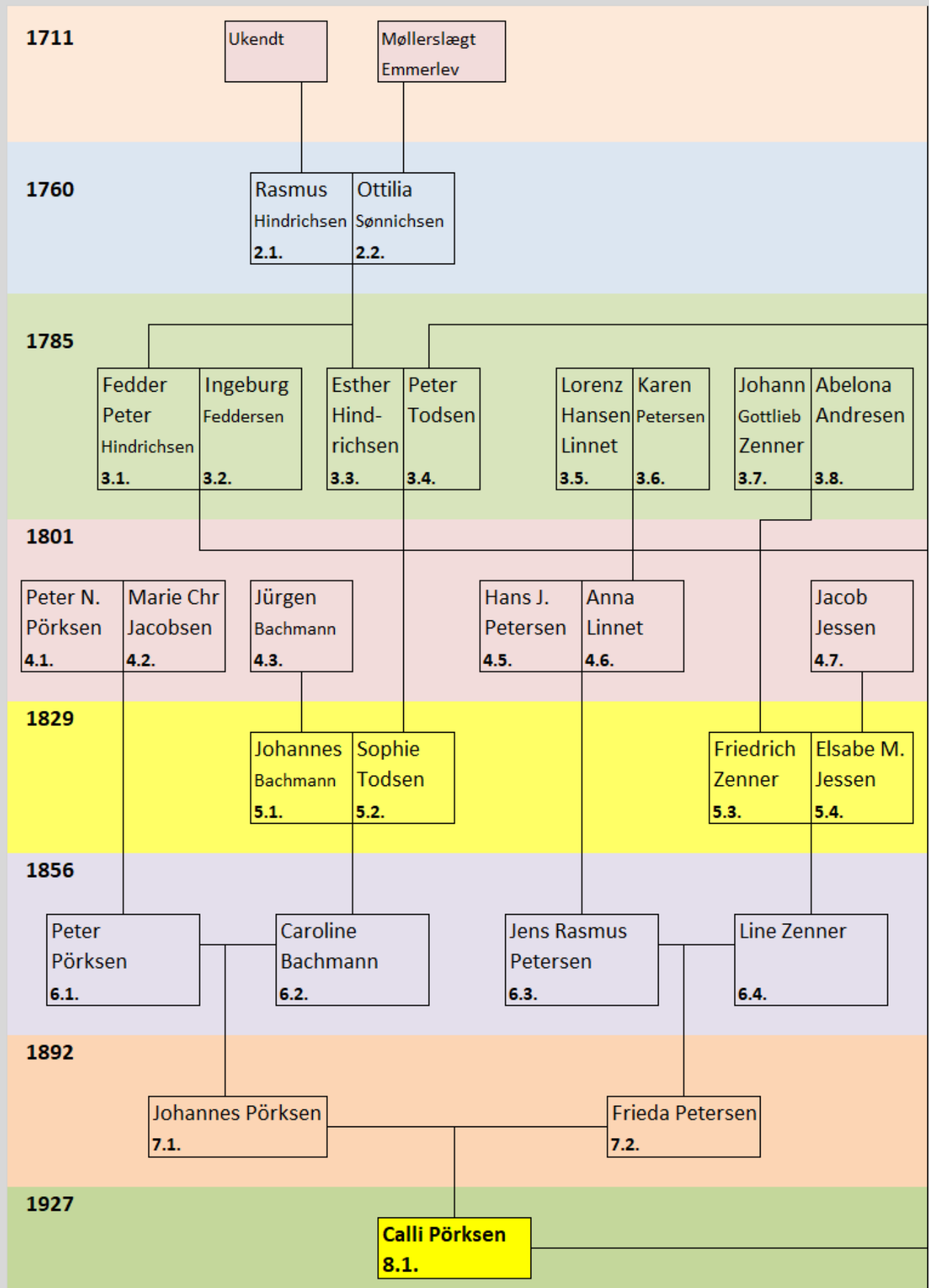
1920'erne: Gårdejer Cornelius Petersen fra *Vesteranflod* (se under 4.5.) agiterer for "Bondens Selvstyre".

1939-45: 2.150 fra det tyske mindretal melder sig frivilligt til tysk krigstjeneste i Anden Verdenskrig. Se Friedrich Petersen og Carl-August Petersen (under 6.3.), Peter Pörksen (under 7.1.), Walli Ohlsen (7.3.) og Ernst Broder Kier (under 7.3.). Se også om general Walther Wenck under 5.7.

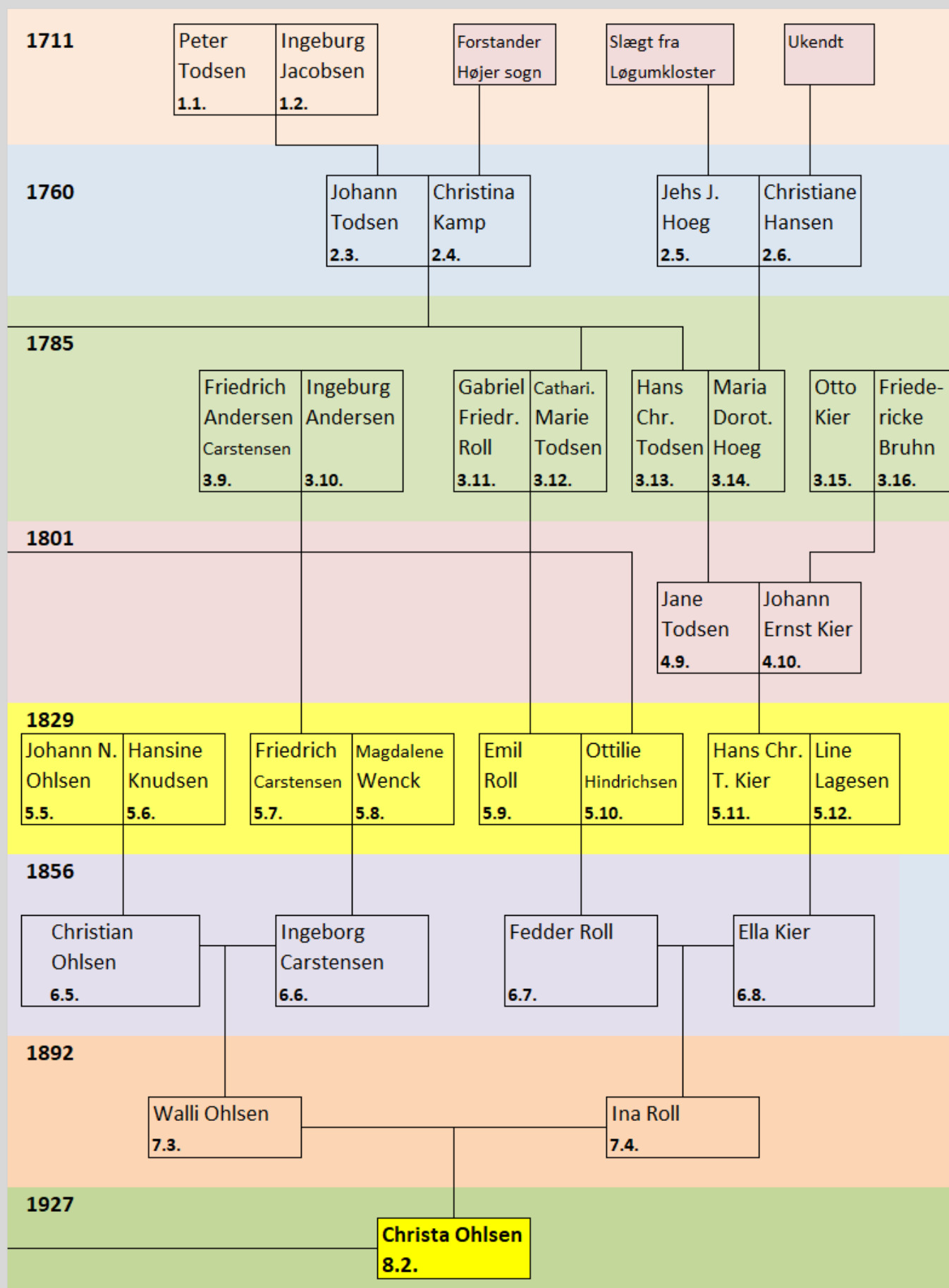
1945ff: Ca. 3.000 fra det tyske mindretal dømmes under retsopgøret efter Anden Verdenskrig og interneres i Fårhuslejren v/Kruså. Se Walli Ohlsen (7.3.) og Calli Pörksen (8.1.).

Anetavle

Slægtens ejendomme i Højer

Kiers Gaard ([Peter Todsen I. 1.1.](#) og [Hans Chr. Todsen Kier 5.11.](#))

Hindrichsens Købmandsgård fra 1760 ([Rasmus Hindrichsen 2.1.](#) og [Fedder Peter Hindrichsen 3.1.](#))

Højergaard (Peter Todsén II. 3.4.)

Højer Mølle fra 1857 (Carl Emil Roll 5.9.)

Fedder Rolls Gård (Fedder Roll 6.7.)

Slægtens gravsten ved Højer kirke

Indtil 1862 blev området omkring kirken benyttet som begravelsesplads. Fra denne tid er der bevaret nogle gamle gravsten, hvoraf de fleste er blevet flyttet til kirkens sydside.

Foto fra 2020.

Syv af disse gravsten, som er fra perioden 1820 til 1840, er fra vores slægt:

1. Rasmus Hindrichsen (2.1.) og Ottilia D. Sønnichsen (2.2.)
2. Johann Todsén (2.3.) og Christina Kamp (2.4.)
3. Jehs Jessén Hoeg (2.5.) og Christiane Hansen (2.6.)
4. Hans Feddersén (omtalt under 3.2.)
5. Esther Hindrichsen (3.3.) og Peter Todsén (3.4.)
6. Gabriel Fr. Roll (3.11.) og Catharine M. Todsén (3.12.)
7. Maria Todsén, født Hoeg (3.14.)

1. GENERATION

1.1. Peter Todsens og 1.2. Ingeburg Marie Jacobsen

Peter Todsens blev født den 30. januar 1711 på gården Ringswarf og døde ved drukneulykke i Højer den 27. november 1793.

Østersforpagteren

Den store gård i Højer, som i dag hedder *Kiers Gaard*, var fra 1663 til 1802 en fæstegård under Schackenborg. I 1733 udsteder greven et fæstebrev til landmand og købmand Hans Schau, hvilket indebærer, at Hans Schau må drive gården og foretage østersskrabning i Vadehavet. Hans Schau var gift med Christina (ca. 1701-1755), som var en datter af Hans Schmidt fra *Højergaard*.⁵ Efter ægtefællens død i 1736 overtager hun *Kiers Gaard* og østersforpagtningen.

Kiers Gaard. Til venstre ses pakhuset/østershuset. Efter flere brande blev Kiers Gaard opført i sin nuværende form i 1759.

I 1739 bliver enken Christina Schau gift med Peter Todsens. Ægteparret får fem børn. Ved Christinas død overtager Peter Todsens *Kiers Gaard*.

I 1756 gifter Peter Todsens sig med **Ingeburg Marie Jacobsen** fra Rudbøl (1734-1802). I sit andet ægteskab får han ligeledes fem børn, herunder sønnen Johann (se 2.3.).

Peter Todsens er østersforpagter fra 1756 til 1771 og igen fra 1777 til 1783. Østersforretningen er meget indbringende og medfører, at Peter Todsens bliver særdeles velhavende. Få måneder inden han dør, opretter han et fælles testamente med sin hustru, der bl.a. bestemmer, at de fem børn af andet ægteskab hver skal arve 7.000 rigsdaler, en imponerende sum på den tid. Sønnen Johann skal herudover overtage ejendommen.

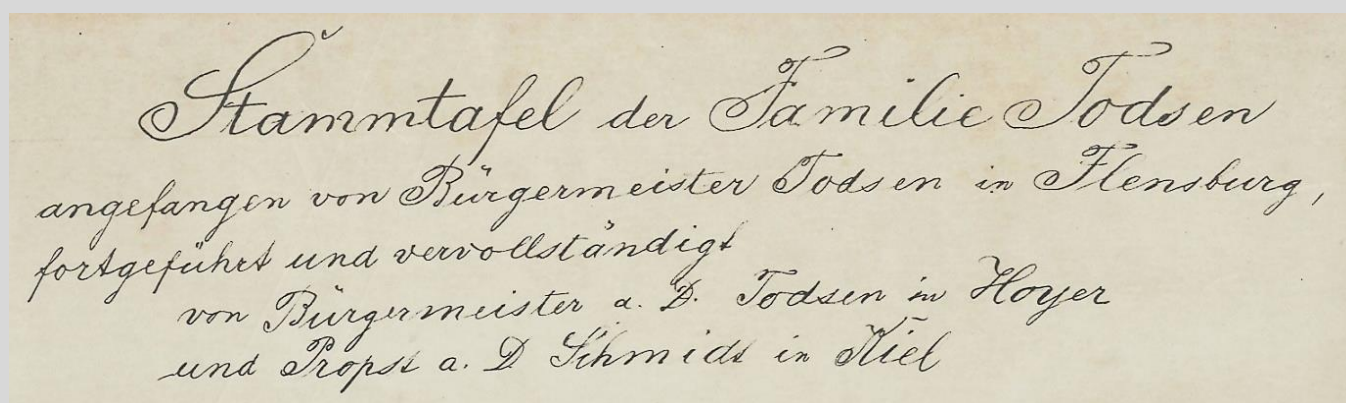
På det tidspunkt fører et vandløb op til *Kiers Gaard*, og det er derfor muligt for skibene at komme tæt på gården. Der udfoldes en meget betydelig handelsaktivitet fra gården. Fra ladepladsen ved *Kiers Gaard* bliver der på kreaturskibe udført stude, især til Amsterdam, og på tilbagevejen medbringer skibene kolonialvarer, tobak, tekstiler og møbler m.m. Herudover bliver der landet betydelige

mængder østers på landingsstedet. De løse østers transporteres til østershuset, hvor de bliver pakket i tønder og herefter sejlet til København eller kørt til Flensborg. Østersbænkene er ejet af hertugen og af kongehuset, som bortforpagter retten til østersfangsten.

Peter Todsens var Højers sidste østersforpagter. Helt op til 1880'erne var det god skik i Højer, at der blev serveret østers til bryllupper. Herefter blev der ikke mere landet østers i Højer.

Todsens-stamtavlen

Den unge Hermann B. Todsens er initiativtager til familien Todsens anetavle, som er en uvurderlig kilde, når man skal udrede trådene mellem medlemmerne af den store slægt. Dr. jur. Hermann Todsens var overborgmester i Flensborg fra 1898 til 1930 og medlem af det prøjske statsråd fra 1921 til 1930. På et senere tidspunkt har Højers byforstander Rasmus Todsens (omtalt under 2.1. og 3.3.) og Højers præst Lorenz Schmidt opdateret stamtavlen. Den opdaterede tavle er fra begyndelsen af 1900-tallet.

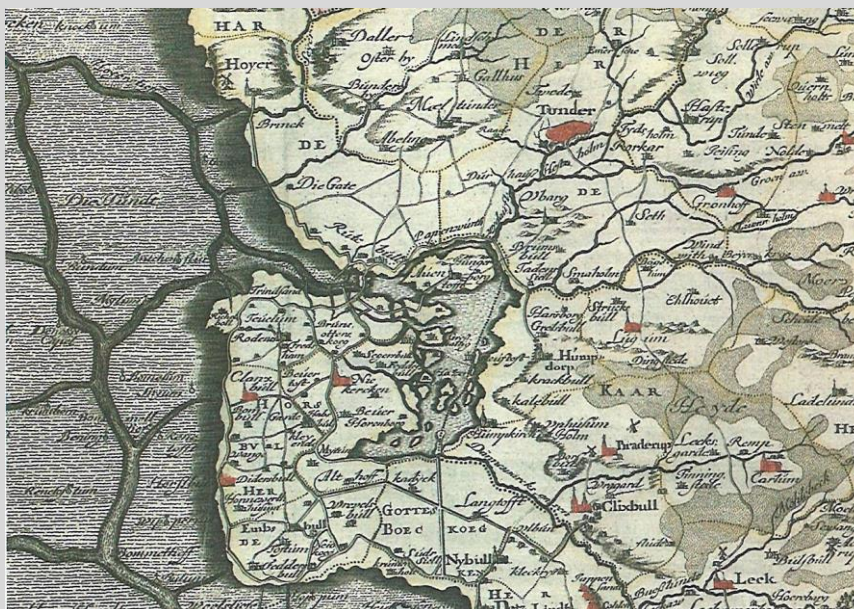
Fra venstre: Hermann B. Todsens (1864-1946), Rasmus Todsens (1834-1912) og Lorenz Schmidt (1841-1905).

Navnet Todsens kan føres tilbage til 1594. I dette år er der registreret en **Sywerdt Todsens** fra gården Ringswarf, som er i restance med visse afgifter. Ringswarf er beliggende ved den østlige ende af Rudbøl Sø ved Aventoft. Gården ligger helt op til diget ved Vidåen. Sywerdts dødsår kendes ikke, men han var ikke i live i 1612. På foto herunder fra o. 1939 ses t.v. den lille landsby Lyst og t.h. Ringswarf.

Sywerdt er formentlig far til **Tode Siewertsens**, som levede på Ringswarf til sin død ca. 1639. Tode er far til **Nickels Todsens**. Nickels og hans søskende er ofte i konflikt med loven. I 1660 bliver de idømt en stor bødestraf, da de ved anvendelse af vold forsøger at tilegne sig en fenne fra et arvefællesskab i Aventoft. Senere bliver de straffet for krybskytteri. I 1673 bliver Nickels dømt for hæleri og for at være i besiddelse af ufortoldet tobak. Nickels er imidlertid også en driftig og modig forretningsmand, da han som en af få vover sig ud i en betydelig eksport af landbrugsartikler (smør, korn). Nickels bliver gift i 1663. Han bor på Ringswarf. Hans fødsels- og dødsår kendes ikke.

Johannes Mejers kort fra 1650 over Tønderbugten og Vidåens delta.

Nickels søn **Andreas Todsens** lever fra 1670 til 1729. I 1704 bliver han gift med Catharina, en datter af kogsinspektør Peter Thomsen fra Rudbøl. I 1711 fødes Peter Todsens. I 1722 dør Peter Thomsen, og Andreas flytter herefter fra Ringswarf til svigerfaderens gård i Rudbøl.

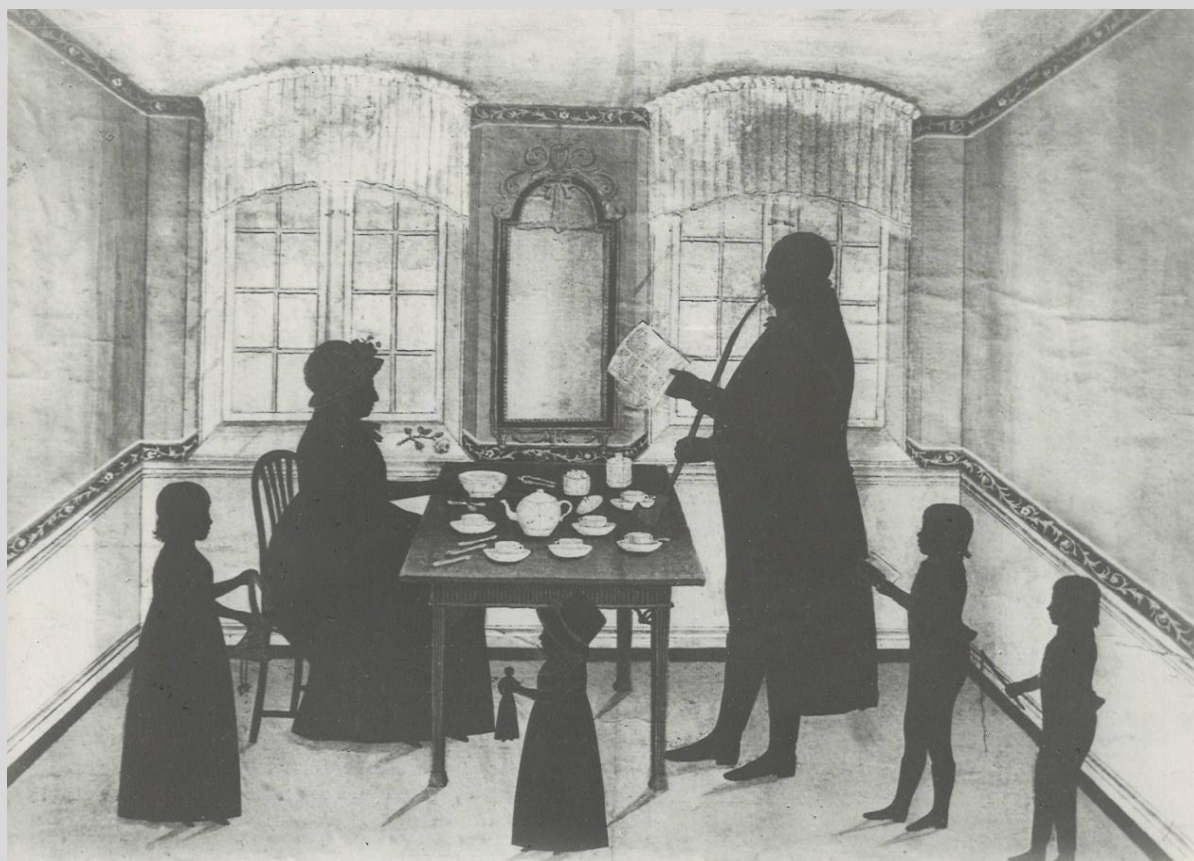
2. GENERATION

2.1. Rasmus Hindrichsen og 2.2. Ottilia Dorothea Sønnichsen

Rasmus Hindrichsen, født den 31. august 1766, død den 9. februar 1824. Om Rasmus' forfædre foreligger der ingen oplysninger.

Rasmus bliver den 3. marts 1797 gift med Ottilia Dorothea Sønnichsen, født den 7. januar 1763 i Emmerlev, død den 5. august 1846. Ottilia, hvis slægt kan føres tilbage til slutningen af 1500-tallet, er enke efter Hans Johannsen Schmidt (1740-1788) fra Højergaard.

Silhuetklip fra 1806 af familien Hindrichsen. Rasmus og Ottilia med fra venstre børnene Esther (f. 1799), Anna Sophie (1804), Hans (1800) og Fedder Peter (1802).

Rasmus Hindrichsen er sognefoged, rådmand og en af de første forretningsmænd i Højer. Familien bor på den store haubarglignende købmandsgård på Nørrevej.

I 1799 bliver der til fremme af skibsfart og handel bygget en kanal ved Højer. Denne aktivitet bliver imidlertid kraftigt generet af krigen mod England, som udbryder kort tid efter. For at beskytte kysten oprettes en kystmilit under ledelse af *Hauptmann* Rasmus Hindrichsen. Samtlige indbyggere i alderen fra 20 til 50 år bliver indkaldt til militsen. Værnet, som bliver udstyret med ret primitive våben fra et arsenal i fæstningsbyen Rendsborg, er dagligt på patrulje på digerne ud for Højer. Tættest på kommer fjenden i maj 1809, da to engelske krigsskibe forgæves forsøger at lande ved øen Sylt. Højers kystværn er travlt beskæftiget med at modtage opbragte danske søfolk, som bliver sendt til Højer på engelske parlamentarskibe (skibe med hvidt flag, som i krigstider benyttes til at fremsende et budskab til fjenden). Alene den 15. december 1809 modtages der over 100 krigsfanger. Krigen, som varer til 1814 (freden i Kiel), er meget bekostelig og truer marskbøndernes eksistens. Familien Todsens, som ejer frugtbar jord i Christian Albrecht kog, har så små indtægter fra bortforpagtningen, at de ikke engang dækker jordafgifterne.

Købmandsgården Nørrevej 1.

I 1822 bliver Rasmus af Frederik 6. udnævnt som en af to tilsynsførende for markedet i Højer, hvor der handles kreaturer, heste og træ. Byen er på det tidspunkt i økonomisk krise, da samhandelen med Norge er brudt sammen (Norge blev overladt til Sverige som et særligt kongerige i 1814).

Rasmus og Otilia er direkte, fælles aner for både Calli og Christa. De er begravet på Højer gl. kirkegård, dvs. ved kirken. På foto fra 2020 fastgør stenhuggeren en ny tavle med en læsbar inskription.

Om børnene Fedder Peter og Esther: se 3.1. og 3.3.

2.3. Johann Todsens og 2.4. Christina Kamp

Johann Todsens, født den 19. juni 1760 i Højer, død samme sted den 26. oktober 1820.

Gift med Christina Kamp, født den 29. marts 1773 i Tønder, død den 9. maj 1846 i Højer.

Affotograferede miniaturer af Johann og Christina. Fra Volquardsen (II), s. 97.

Efter faderens (Peter Todsens) død i 1793 overtager Johann *Kiers Gaard*. I 1802 overdrager Grev D. D. Schack den hidtidige arvefæstegård til Johann Todsens til uigenkaldelig ejendom for 400 rigsdaler, og Johann bliver herved den første selvejerbonde på *Kiers Gaard*.

Christina Todsens bliver helt blind og er to gange med hestevogn i Hamborg for at blive behandlet af en specialist.

Deres fælles gravsten er placeret ved indgangen til Højer kirke:

Bemærk stavemåden Höyer i stedet for Hoyer eller Højer. Familienavnet Todsen ses i sjældne tilfælde stavet med h.

Johann Todsen og Christina Kamp er aner for såvel Calli Pörksen som Christa Ohlsen; der er faktisk tre direkte linjer. Dette sammenholdt med, at der mellem familieklanerne er blevet indgået mange ægteskaber (fx Todsen med Kier eller Bachmann med Pörksen) fører til komplicerede slægtsrelationer.

Tre (!) af ægteparret seks børn er vores aner i direkte linje:

1. Catharine Marie Todsens (1796-1882).

Se 3.12. Roll-dynastiet.

2. Peter Todsens (1797-1839).

Se 3.4. Bachmann/Pörksen-familien.

3. Lorenz Todsens (1798-1822). Ukendt skæbne.

4. Ingeborg Marie Todsens (1800-1848). Gift med Carsten Redlef Carstensen (1798-1856).

Carsten R. Carstensen er kogsinspektør i Gammel Frederikskog 1848-1856.

5. Hans Christian Todsens (1802-1886).

Se 3.13. Kiers Gaard.

6. Andreas Todsens (1804-1873). Gift med Anna Margaretha Feddersen (1807-1864). Gårdejer på kogsinspektørgården samt forpagter af Højer mølle (fra 1829). Andreas bliver i 1850 (efter Treårskrigen) afskediget som "seksmand" (en betroet kirkelig opsynsfunktion) af statholderskabet i Flensborg, da han anerkender den (tyske) provisoriske regering i Kiel som retsmæssig øvrighed. Parret har ingen børn. Ved Andreas' død stiftes et legat til fordel for byens fattige.

På foto t.h. ses Andreas Todsens siddende i midten. Højer Torv 1866.

Andreas Todsens kogsinspektørgård fra 1757 syd for Højer Mølle.

2.5. Jehs Jessen Hoeg og 2.6. Christiane Hansen

Jehs Jessen Hoeg, født den 1. januar 1754 i Løgumkloster, død den 18. august 1826 i Højer.

Gift med Christiane Hansen, født den 12. august 1771 i Randerup, død den 28. juli 1856 i Højer.

Jehs er farver og muligvis også landmand. I modsætning til Højers øvrige erhvervsejendomme, som hører under Schackeborg/Tønder amtstue, hører Jehs' ejendom under Trøjborg/Løgumkloster. Dette juridiske kludetæppe medfører, at de erhvervsdrivende behandles forskelligt (afgifter m.v.).

Farveriet var i flere generationer i familiens eje. Barnebarnet Carl Hoeg (1847-1914) flyttede virksomheden fra en ukendt adresse til en nybygget ejendom beliggende Torvet 6A-D (huset bag træerne).

Ægteparrets gravsten er bevaret og kan ses ved Højer kirkes sydvendte side.

3. GENERATION

3.1. Fedder Peter Hindrichsen og 3.2. Ingeburg Feddersen

Fedder Peter Hindrichsen, født den 29. juni 1802, død den 6. april 1865.

Gift med Ingeburg Feddersen, født den 8. oktober 1805, død den 3. juli 1868. Ingeburgs aner er særdeles veldokumenteret. Faderen Hans (1773-1840) var købmand i Højer.

Fedder Peter og Ingeburg ca. 1862. Foto: F. Brandt, Flensborg, Lokalhistorisk Arkiv Højer.

Deres barn Ottilie (se 5.10.) bliver gift med mølleren Carl Emil Roll (se 5.9.).

Fedder Peter Hindrichsen er en driftig herre, idet han er trælasthandler, krydderihandler, bager, ølbrygger og krovert. Han ejer også et brænderi, hvor der fremstilles kalkmørtel af muslingeskaller fra Vadehavet. Virksomheden drives fra købmandsgården på Nørrevej 1. Han er også rådmand i Højer.

Fedder Peter er tysksindet og sympatiserer derfor med slesvig-holstenismen. Efter Treårskrigen 1848–50 er han en af otte rådmænd, som bliver afsat ”på grund af deres under det i 1848 og 1849 stedfundne oprør imod konge og fædreland udviste forhold”.⁶ Som ny formand for flækkekollegiet udnævnes den stærk dansksindede apoteker Hermann Nagel.⁷

Netop apoteker Nagel har Fedder P. Hindrichsen åbenlyst været i konflikt med. I september 1852 udskrives der stændervalg. Adskillige hjemmetyskere får frataget valgretten, da valgretten er betinget af et ”uplettet ry”. Fedder Peters brøde består deri, at han har fået en bøde for at have nedtaget apoteker Nagels Dannebrogssflag, og valgbestyrelsen skal nu vurdere, om forseelsen er grov nok til at få frataget valgretten. Flertallet i bestyrelsen beslutter, at valgretten ikke skal frakendes.⁸

I 1864 er der en revolutionslignende stemning i området mellem Elben og Ejderen. De slesvigske amtmænd får derfor i januar 1864 ordre fra København om at indsamle nøjagtige og pålidelige oplysninger om den politiske stemning i deres distrikter. Herredsfoged C.A. Kiær udarbejder en detaljeret indberetning for området Højer/Tønder, som – set med danske øjne – er et af de mest problematiske områder i regionen. I Højer er størstedelen af middelstanden og af de ubemidlede loyale over for den danske regering, men flertallet af de større næringsdrivende, navnlig gårdmændene, anses for at være meget ildesindede, og selv om de ikke er mange, er deres indflydelse betydelig. Det formodes, at de vil slutte sig til oprøret under en preussisk-østrigsk invasion. Som en af otte anførere nævner C.A. Kiær Fedder P. Hindrichsen.⁹

Den 3. juni 1864 er en deputation på 14 personer fra den nordlige del af Slesvig (Sylt, Højer, Tønder, Haderslev) i audiens hos den preussiske ministerpræsident **Bismarck** i Berlin. På dette møde bønfales Bismarck om, at Slesvig ikke må deles, og at det område, som deltagerne kommer fra, ikke må tilfalde Danmark. Deltagernes henvendelse til Bismarck er ikke uden risiko, da aktionen utvivlsomt kan sidestilles med højforræderi mod den danske konge, som i værste fald kan straffes med døden. De delegerede fra Sylt bliver efterfølgende arresteret af kaptajn O.C. Hammer og sendt til strafafsoning i kastellet i København. Ifølge forhørsprotokollerne deltog "Fedder Henrichsen og Todsén" fra Højer i mødet i Berlin. Efter al sandsynlighed er der tale om Fedder P. Hindrichsen og hans nevø Rasmus Todsén (se under 3.3./3.4.). Sidstnævnte var politisk meget aktiv og blev senere borgmester i Højer.¹⁰

Ægtefællernes gravsten på Højer ny kirkegård. Der er tale om nogle af de ældste gravsteder på kirkegården, som blev taget i brug i 1862. Tidligere blev området omkring kirken benyttet til begravelser. Foto fra 2018.

3.3. Esther Hindrichsen og 3.4. Peter Todsén

Peter Todsén, født den 17. maj 1797 i Højer, død den 5. marts 1839 i Bov.

Gift med Esther Hindrichsen, født den 24. maj 1799, død den 9. maj 1887.

Peter Todsén er landmand og digegreve. I forbindelse med indgåelsen af ægteskabet i 1824 overtager Peter Todsén *Højergaard* og bygger den om til en stor, firlænget gård. Gården er som minimum fra 1437, og dermed byens ældste gård. I det år fik landmanden Bo Petersen fæstebrev på ejendommen af Hertug Adolf 8. Omkring 1902 overtages *Højergaard* af Fritz Sönnichsen. Senere sælger arvingerne gården til den tyske frimenighed.

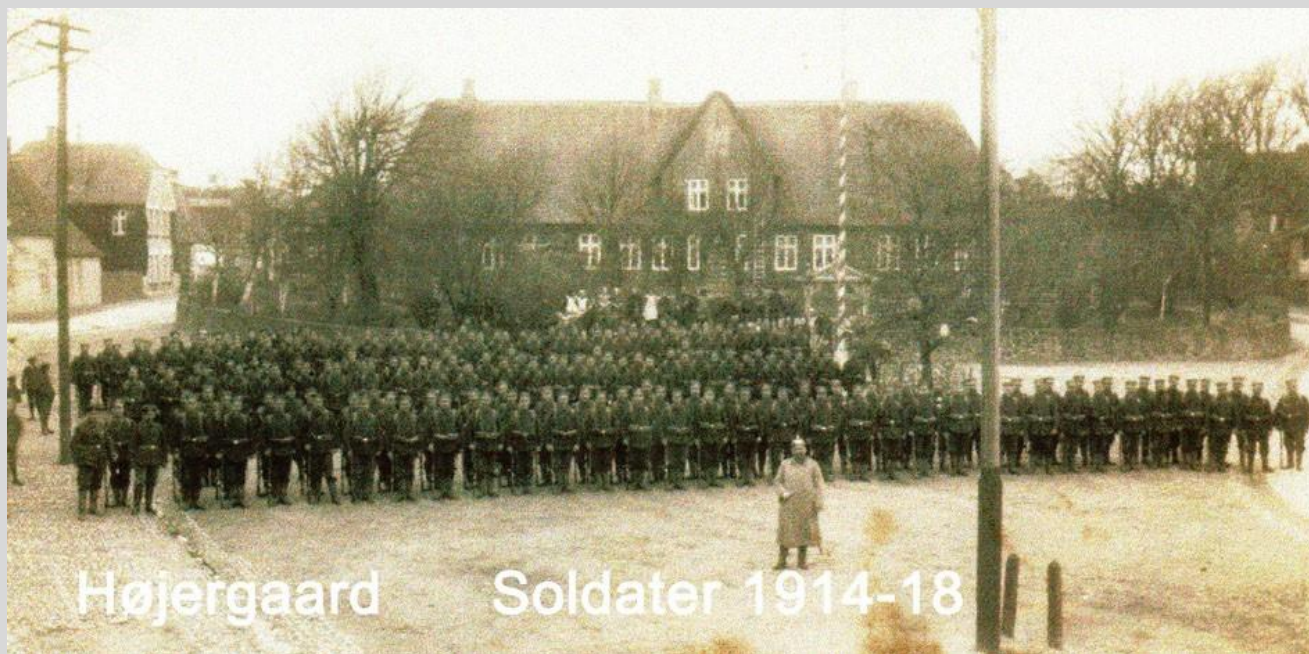

Højergaard o. 1864. Oliemaleri, som datteren Petrea (gift Kier) efter sigende havde med på sin skibsrejse til Kina og Australien i 1865-69. Maleriet ejes af en efterkommer, Peter Hartwig, Kappelrodeck i Sydtykland.

Gården bliver indrettet med bryggeri, brændevinsbrænderi og mejeri.

Kiers Gaard og Højergaard er på det tidspunkt byens største gårde.

Højergaard. Foto fra Første Verdenskrig. Der er formentlig tale om 4. Kompagnie Landsturm-Ersatz-Bataillon 3 Hamburg, jf. Rolfs, s. 518.

Peter Todsens dør i 1839 i en alder af kun 41 år på vejen til Flensborg. En af hestene stejler og Peter forulykker dødeligt, da han bliver kastet af hestevognen.

Esther Todsens med børnene i 1865: Johann (f. 1825), Christine (1833), Rasmus (1834-1912), Lorenz (1835), Sophie (1836), Petrea (1837) og Ottilie (1839). Rasmus (stående t.h.) er byforstander i Højer 1882-1895.

Peter og Esther Todsens monumentale gravsten ved kirken i Højer. Inskriptionen er på tysk, men bagsiden, som viser den oprindelige indskrift fra Peter Todsens begravelse, er på dansk. Ægteparrets gård, Højergaard, ses i baggrunden. Foto fra 2020.

3.5. Lorenz Hansen Linnet og 3.6. Karen Petersen

Lorenz Hansen Linnet, født i Aventoft i ca. 1788, død den 29. november 1859.

Familienavnet Linnet, som er udbredt i området omkring Møgeltønder, stammer fra byerne Øster og Vester Linnet ved Gram.

Linnet familien beskrives som hårdfør og meget robust ("muskelsystemet var dominerende"). Der har været en Linnet, som – efter at han havde brækket benet og benet efterfølgende var vokset skævt sammen – sætter benet i et vognhjul og brækker benet på ny. Om benet herefter blev lige, melder historien intet om.

Lorenz tjener syv år som soldat, heraf i mange år under general Johann von Ewald. I 1809 kæmper han ved Stralsund mod Preussen. I 1813 står han ved Holstens grænse for at afværge en fremrykkende koalitionsstyrke bestående af russere, svenske og preussere. Han bliver næsten lukket inde af modstanderen, men det lykkes ham at undslippe ved Bornhøved. I 1814 bliver han som dansk soldat sendt ned til Rhinen for at deltage i krigen mod Napoleon, men inden han når over grænsen til Frankrig, kapitulerer den franske kejser.

I begyndelsen af februar 1825 hærger en de værste stormfloder i mands minde. I området omkring Højer skal over 150 mennesker have mistet livet. Særligt landmændene er økonomisk hårdt ramt på grund af mistede dyr, ødelagte afgrøder og tilsandede jorder. Der er indsamlet og bevilget betydelige midler som godtgørelse for de skadelidte, men af ukendte årsager skal der ikke tilfalde Møgeltønder kog, den eneste danske kog, en compensation. Der går rygter om, at pengene er havnet i lommerne på korrupte embedsmænd. Lorenz, som på det tidspunkt er valgt som repræsentant for marskbønderne i Møgeltønder, opsøger derfor Kong **Frederik 6.** i København. Lorenz bliver i første omgang afvist ved hoffet, da man opfatter hans henvendelse som kritik af den offentlige forvaltning. Han bliver imidlertid stående (i retsstilling!) ved indgangen, og da kongen undrer sig over denne ulydighed, forklarer Lorenz, at han ikke henvender sig i egen sag, men som repræsentant for bønderne på hans hjemegn. Det lykkes ham at finde gehør hos kongen, og midlerne bliver bevilget.

I sommeren 1825 besøger Kong Frederik 6. hallig Hooge, som har lidt meget under stormfloden, og på tilbagevejen går han i land ved Højer. Her ved den gamle strandbred har byens borgere rejst en mindesten til ære for "König Friedrich" (se næste side). Givernes navne står på mindestenens bagside, men ét af navnene er efterfølgende blevet mejslet ud. Måske er den pågældende blevet påvirket af slesvig-holstenismen, og har derfor fortrudt at have deltaget i hyldesten af den danske konge?

Lorenz Hansen Linnet bliver gift med **Karen Petersen** (30/9 1797–1/2 1887). Karen beskrives som en veluddannet, sej og resolut kvinde, som bliver næsten 90 år gammel. Hendes far, Karsten Petersen (død i 1830), var landmand i Møgeltønder og senere i Sølsted. Karen er dansksindet, for når hun taler med de tyske børnebørn fra Friesland, omtaler hun kejser Wilhelm 1. som *euer König*.

Mindesten af 1825 til ære for Kong Frederik 6. på hjørnet af Slusevej og Ved gamle Dige i Højer.

3.7. Johann Gottlieb Zenner og 3.8. Abelona Andresen

Johann Gottlieb Zenner, født den 17. marts 1799 i Rodewisch/Sachsen, død den 27. maj 1868.

Gift i 1829 med skomagerdatteren Abelona Andresen, født den 12. oktober 1805, død den 4. juni 1869.

Som 14-årig dreng besigtiger Johann slagmarken ved Leipzig, hvor der i oktoberdagene 1813 blev udkæmpet den på det tidspunkt største krig i verdenshistorien. Napoleons hær kæmpede mod Østrig, Preussen, Rusland og Sverige. I alt deltog 600.000 soldater, hvoraf 90.000 enten blev dræbt eller såret. Denne *Völkerschlacht* kostede Napoleon et afgørende nederlag.

Johann Gottlieb kommer som naver til Tønder, hvor han finder sin kæreste. Da de skal giftes, vandrer han hele vejen tilbage til Sachsen for at hente sine personlige papirer. Ingen tror på, at han vender tilbage, men efter fire måneder dukker han igen op i Tønder, og parret bliver gift.

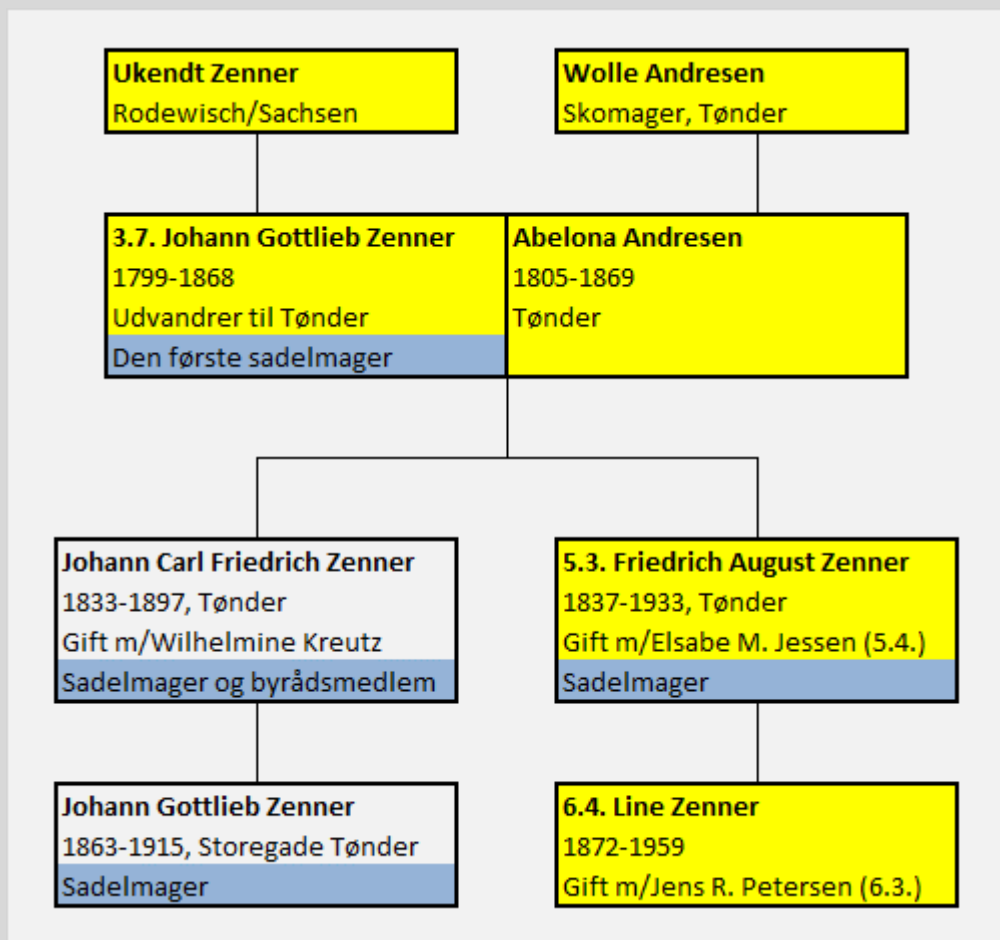
Johann Gottlieb arbejder som sadelmager i Tønder. I 1829 får han tildelt borgerret (*Bürgerrecht*), hvilket er en forudsætning for, at han kan udøve sit håndværk som *Sattleramtsmeister* uden begrænsninger. I 1845 har Tønder seks sadelmagere.

Gravsten på Tønder gl. kirkegård. Lidt usædvanligt en tosidet gravsten. Bagsiden er anvendt til sønnen Friedrich og svigerdatteren Elsabe (5.3. og 5.4.).

Stamtavlen og sadelmagerdynastiet i oversigtsform:

Det har indtil videre ikke været muligt at finde oplysninger om Johanns familiemæssige ophav. Om Abelona foreligger kun den ubekræftede oplysning, at hun var datter af en skomager Wolle Andresen.

Johann og Abelona får i alt seks børn. To sønner, Johann Carl Friedrich¹¹ og Friedrich August fortsætter sadelmagervirksomheden i Tønder. Virksomheden fortsætter herefter i tredje generation med Johann Gottlieb. Han kunne tilbyde en særlig attraktion, nemlig en fuldsadlet (udstoppet) skimmel i forretningen i Storegade!

Om ægteparrets fire ikke nævnte børn foreligger der kun ganske få oplysninger.

Broderen Johann blev af Friedrich kaldt *Bruder Stadtrat*. Embedet gav åbenbart stor prestige. Hans gravsten er placeret på Tønder kirkegård i en særlig afdeling for rådsmedlemmer, og hans gravsten bærer inskriptionen *Stadtrath*.

3.9. Friedrich Andersen Carstensen og 3.10. Ingeburg Andersen

---

Friedrich A. Carstensen, født den 15. juni 1794, død den 13. oktober 1863.

Gift med Ingeburg Andersen, født den 9. april 1808, død den 26. august 1875.

Friedrich og Ingeburg portrætteret af Hans Peter Feddersen, en kendt nordfrisisk maler.

Ægteparret driver slægtsgården *Vesteranflod* ved Møgeltønder. Gården er gået i arv gennem mange generationer. Den tidligst registrerede ejer er Carsten Hansen (1570-1624).

Friedrich Andersen Carstensen er i et slægtshistorisk perspektiv en central skikkelse. Ikke kun er han stamfader for en omfattende gårdejerslægt i marsken, men han er også selv af en slægt, som kan føres tilbage til middelalderen. For blot at nævne nogle af hans aner:

- **Nis Hinrichsen** fra Bajstrupgård ved Bylderup. Levede fra 1478 til 1554. En historisk personlighed, som i 1523 som herredsfoged var involveret i et bondeoprør ved Urnehoved Ting (Hærvejen ved Bolderslev). Søm belønning for hans indsats skænkede Frederik 1. ham Vollerupgård.
- Præstedynastiet Højer i 1500 og 1600-tallet (se næste side).
- **Hans Carstensen** (1684-1767). Borgmester i Tønder i årene 1737-1767.

To af ægteparret Carstensens børn bliver gårdejere. Friedrich (1836-1883) overtager *Vesteranflod*, og den ældre bror Hans (1831-1907) kommer til at residere på nabogården *Vesterfelt*.

Slægten og kirken i Højer

Reformationen blev indført i Højer omkring 1530. Den første lutherske sognepræst var Sven Jensen, som døde i 1554. I perioden herefter varetog tre af Friedrich Andersen Carstensen direkte aner præstegerningen i Højer:

Hans Christensen 1554 - 1588

Svend Hansen 1588 - 1592

Paulus Petraeus (Paul Petersen) 1651 - 1698

Slægten har således sammenlagt stillet præst i 85 år.

Præstetavlen i Højer kirke. Fotos fra 2019.

Hans Christensens æra var til tider vanskelig, da det ikke var afklaret, hvem der havde overhøjheden over kirkerne i den del af Slesvig-Holsten, som hørte under hertug Hans den Ældre (1521-1580). Kong Christian 2. havde i 1542 sørget for, at tilsynet blev tildelt biskoppen i Ribe, men det kunne hertug Hans ikke acceptere, da han mente, at de gejstlige og de verdslige grænser skulle følge hinanden. I begyndelsen accepterede præsten, at visitationen blev gennemført af biskopperne Hans Tausen og Poul Madsen fra Ribe stift, men piben fik en anden lyd, da biskop Hans Laugesen ankom til Højer kirke den 30. august 1571. Pastor Hans Christensen nægtede at åbne kirkedøren for biskoppen og hans følge! Han begrundede dette med, at han måtte adlyde hertug Hans, som havde forbudt ham at lade biskoppen foretage visitation i kirken. Han skulle alene rette sig efter anvisningerne fra den hertugelige provst i Tønder.

Kompetancestriden varede helt til 1578, hvor en voldgiftsdom, afsagt af kurfyrst August af Sachsen, gav hertug Hans ret i hans synspunkt.¹²

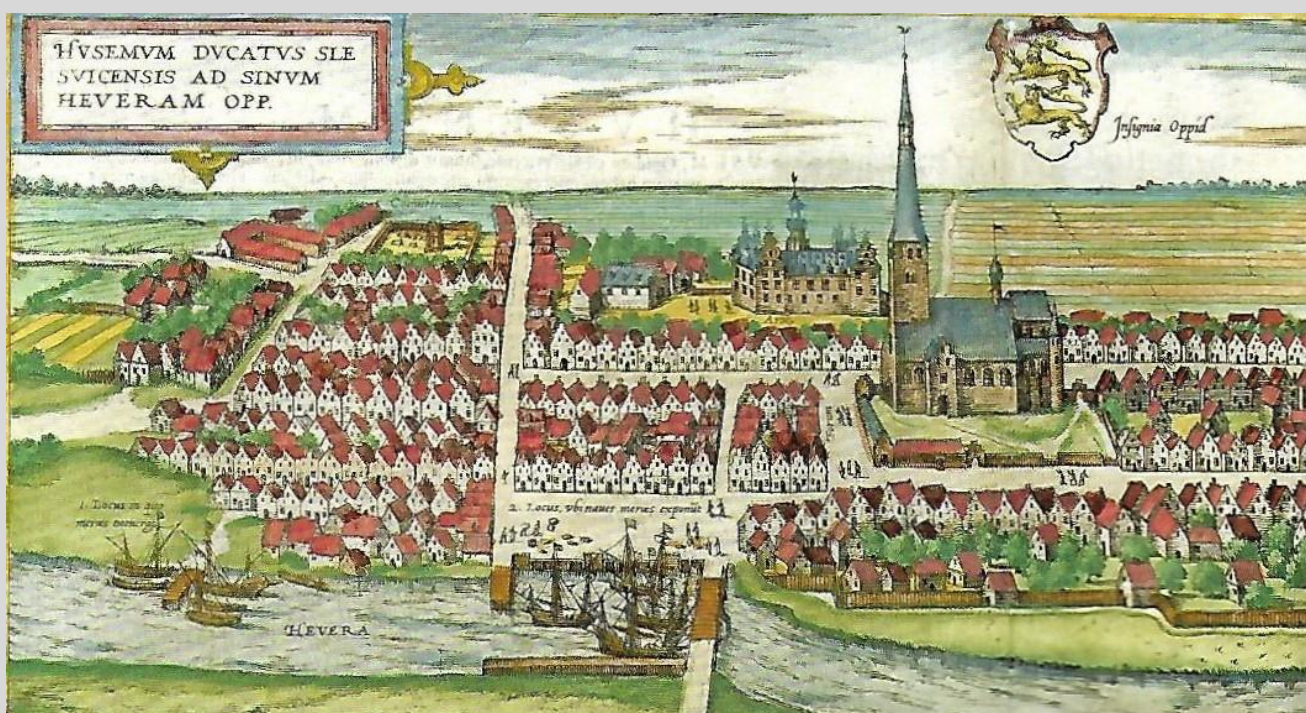
3.11. Gabriel Friedrich Roll og 3.12. Catharine M. Todsén

Gabriel Friedrich Roll, født den 2. juni 1785 i Husum, død den 16. april 1837.

Gift med Catharine Marie Todsén, født den 27. maj 1796, død den 20. oktober 1882.

Gabriel har musikalske rødder. Hans anetavle (se næste side) fører tilbage til Hartwig Rull, som omkring 1670 dukker op i vadehavsbyen Husum. Hartwig har succes som spillemand, og det lykkes ham at blive udnævnt til stadsmusikant (Stadt Musikus) i byen Garding på halvøen Ejdersted. Udnævnelsen til stadsmusikant foretages af byens borgmester og byens råd, og stillingen er godt lønnet. Hvervet indebærer, at Hartwig og hans medhjælpere skal sørge for instrumentalmusikken i kirken, i latinskolen og hos det bedre borgerskab ved festlige lejligheder.

Stillingen som stadsmusikant og kirkeorganist nedarves til Hartwigs efterkommere - nu i vadehavsbyen Husum - og slutter først i 1822, efter ca. 120 år i familien.

Husum med Skt. Marie kirke, som blev nedrevet i 1807. Vadehavsbyen var en af de største byer i Hertugdømmet Slesvig. Billedet er fra o. 1585. SM 2017 s. 168.

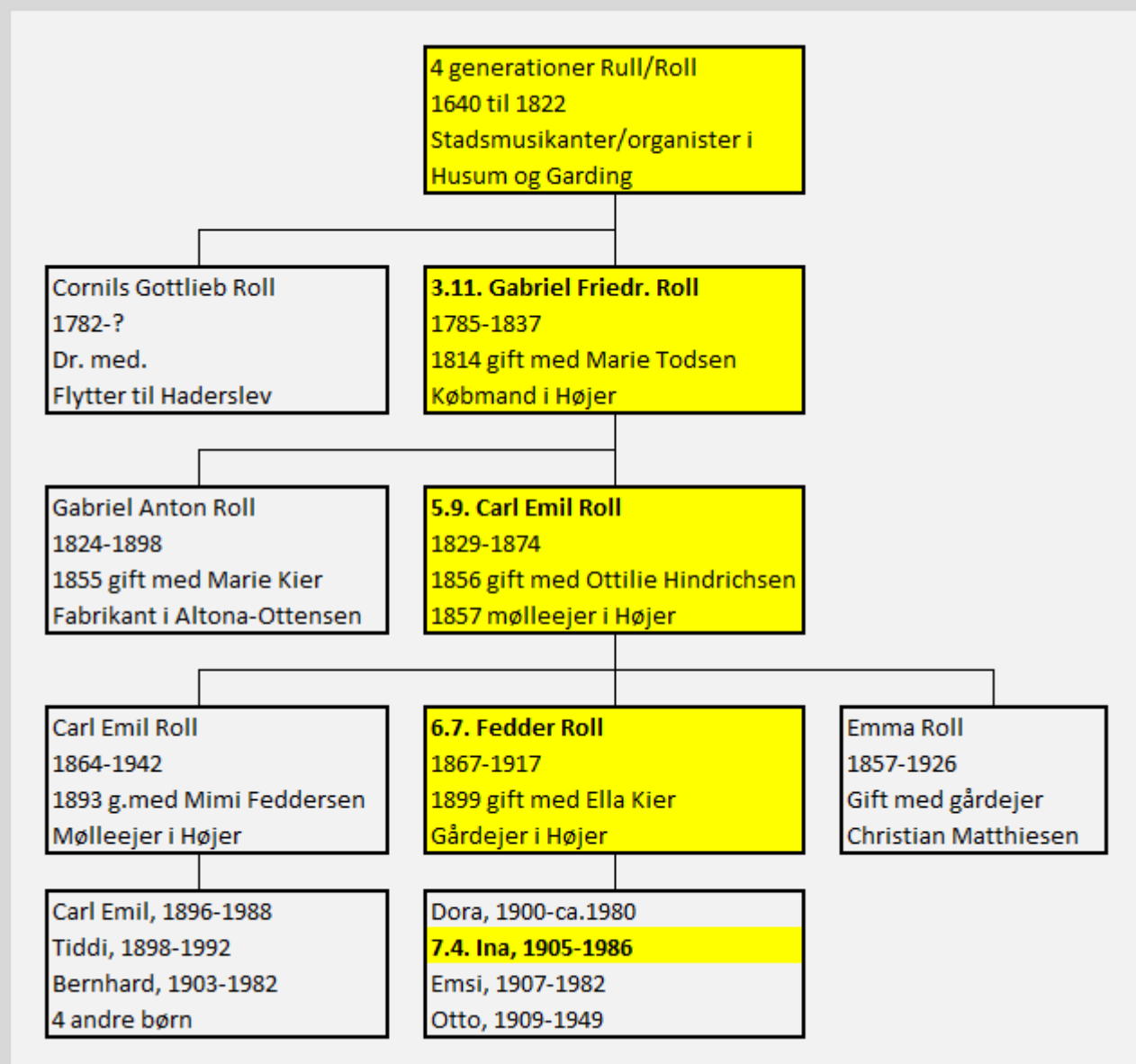
Gabriel Roll flytter 1815 til Højer, hvor han etablerer en købmandsforretning.

Han bliver gift med Catharine Marie Todsén fra Højer. De får flere børn, herunder den senere møller Carl Emil (se 5.9.).

I 1829 bliver Gabriel udnævnt til kommissær og kasserer for Højers nyopførte fattighus *Forsørgelses- og Arbejdsanstalt for de Fattige i Højer Sogn*. Fattighuset, som har 28 senge, bliver finansieret af kirken og af byens velhavere, som ikke bryder sig om tiggere.

Familien Rolls anetavle (uddrag):

3.13. Hans Chr. Todsens og 3.14. Maria D. Hoeg

Hans Christian Todsens, født den 22. oktober 1802, død den 2. august 1886.

Gift med Maria Dorothea Hoeg, født den 14. september 1806, død den 15. juni 1830.

Maria dør allerede som 23-årig 11 måneder efter datteren Janes fødsel. Dødsårsagen kendes ikke. Gravsten ved Højer kirke. Se nærmere om Jane under 4.9.

I 1844 aflægger Kong Christian 8. og Dronning Caroline Amalie af Augustenborg et besøg på *Kiers Gaard*. Kongen ferierer ofte på den frisiske ø Før, og han benytter opholdet i Sønderjylland til at sonde stemningen i Højer. På dette tidspunkt griber slesvig-holstenismen om sig.

I 1851, efter at have været enkemand i 21 år, bliver Hans Chr. Todsens gift med sin mangeårige husholderske Louise Lagesen. Hun har været med til at opdrage Jane, som er enearving til gården.

Hans Chr. Todsens og Louise.

Højer er overvejende stemt for at fastholde Slesvig-Holsten som et hertugdømme. Byen er en tysksindet by, hvilket også gælder for familien Todsens på *Kiers Gaard*.

Hans Chr. Todsens jubler, da Dannevirke, et historisk befæstningsanlæg, som strakte sig fra Slien i øst til floden Trene i vest, falder i 1864. Allerede den 7. februar 1864 hænger der tyske og blå-hvid-røde slesvig-holstenske flag overalt i byen, og om aftenen går unge og gamle omkring i optog, syngende "Schleswig-Holstein" helt op foran de dansksindedes døre. Et falsk rygte om en dansk landstorms ankomst fra nord får dog fanerne ind og flere af mændene til at flygte. En af de første til at flygte er Hans Chr. Todsens. Mændene når dog kun til Hjørnekroen mellem Højer og Rudbøl. Der spiller de kort, til de mener, at vejen er klar, så de kan vende hjem. Kvinderne bliver hjemme under mændenes fravær, og de gør efterfølgende tykt grin med mændenes krysteragtige handling.¹³

Den 19. februar 1864 proklameres Friedrich som hertug i Højer.¹⁴ Preussiske soldater, som ligger i Tønder, tager dagligt på patrulje til Højer for at sikre kysten.¹⁵

Fra februar 1864 til våbenstilstanden i midten af juli måned indkvarteres østrigske og ungarske soldater hos Højers borgere.

Østrigsk feltvagt på Torvet i Højer i 1864. Billedet er tegnet af en østrigsk officer. *Baudissin* 1865.

Bygningen i højre side er det gamle gæstgiveri *Fährhaus*, som lå tæt ved nordenden af havdiget fra 1556. Indtil 1861-diget blev bygget, samledes her de rejsende, som skulle med færgen til Sylt. Færgehuset blev senere erstattet af en toetagers bygning, som blev navngivet *Hotel Sylt*.

3.15. Otto Kier og 3.16. Friedericke Johanne Bruhn

Otto Kier, født den 15. april 1792, død den 23. marts 1863 i Haderslev.

Gift i 1820 med Friedericke Johanne Bruhn, født den 15. marts 1799 i Flensborg, død den 16. maj 1874.

Friedericke Bruhn stammer fra en prominent og veldokumenteret Flensborg-slægt, som kan føres tilbage til *Jeppe auf der Bohle*, som blev født i midten af 1300-tallet.¹⁶ I lange perioder udpeges repræsentanter af slægten til byens rådgivende forsamling, og adskillige bliver også udnævnt som byens borgmester. I nærværende sammenhæng skal der blot omtales en prominent ane, nemlig Jürgen Beyer, Friederickes 5 x tipoldefar. Denne Jürgen Beyer var fra 1547 til 1580 kammerherre og sekretær hos hertug Hans den Ældre, som residerede på slottet i Haderslev.

Kammerherre Georg Beyer (1524-1587). Familiens epitafium i Sct. Marie kirken i Flensborg.

Otto Kiers aner går tilbage til Jeb Thamesen (1659-1719) i Nr. Vilstrup. Hans søn Thomas Jepsen (1712-1751) var gårdejer (hufner) i Åstrup ved Haderslev. Hans børn får efternavnet Kier efter gårdens navn Kjaer. Et af børnene er Otto Thomas Kier (1749-1832), som bliver skibsfører. Otto Thomas Kier er far til Otto Kier.

Otto Kier er uddannet jurist fra universiteterne i Kiel og Heidelberg. Han slår sig ned som advokat og notar i Haderslev, og i 1841 bliver han udnævnt til herredsfoged over Gram herred, hvilket bl.a. indebærer, at han skal føre tilsyn med domstole og politi. Otto Kier er af sind slesvig-holstener. Han er dygtig, men også egenrådig, og han er ikke bange for at gøre sig upopulær blandt Haderslevegnens mange dansksindede bønder.

Efter den preussiske sejr i slaget ved Slesvig i foråret 1848 (indledende fase af Treårskrigen) opstår der en ny og bedre situation for hjemmetyskerne. I Haderslev købstad er den dansksindede borgmester G.F. Lassen klogelig draget bort med de danske tropper. Den provisoriske regering bestående af førende slesvig-holstenere udnævner herefter Otto Kier til borgmester i Haderslev. Krigen vender imidlertid til dansk fordel efter slaget ved Fredericia (6. juli 1849), og fra og med september 1849 bliver der fra dansk side presset på at få borgmester Otto Kier afsat og G.F. Lassen tilbage. Dette skifte gennemføres den 1. marts 1850.

Otto Kier modtager ventepenge for nogle få måneder og vælger at flytte til Hamborg-Altona med sin store familie (11 børn). Magistraten i Haderslev ønsker, at Kier sammen med andre skal landsforvises fra hertugdømmet Slesvig uden mulighed for amnesti. Dette bliver imidlertid ikke godkendt af stormagterne. I sidste ende er der kun otte nordslesvigere, som udelukkes fra amnesti, og Otto Kier er ikke blandt de otte.¹⁷ Der er intet, som tyder på, at Otto Kier har overvejet at ansøge om amnesti med henblik på en tilbagevenden til Haderslev. Vi kender ikke hans bevæggrunde herfor, men mon ikke han har frygtet repressalier fra den danske del af befolkningen, og mon ikke han har vurderet, at det ville blive vanskeligt at skabe sig en ny karriere i en egn, hvor han tidligere havde været i en magtfuld position.

Ægteparret Kiers gravsten på Haderslev gamle kirkegård (2016). To adskilte gravsteder!

Otto Kier lever med sin familie i Hamborg-Altona under beskedne forhold, og flytter først tilbage til Haderslev i 1863, kort før han dør.¹⁸ Her i byen er han og Friedericke også begravet.

Om ægteparrets mest kendte børn i korthed følgende:

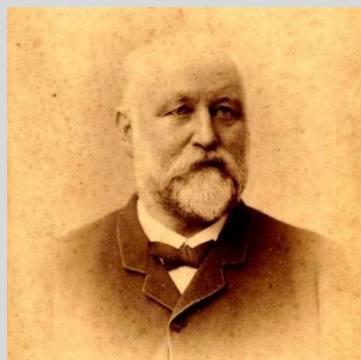
1. **Ernst Kier (1821-1871)**. Skibskaptajn. Se 4.10.
2. **Otto Kier (1823-1899)**. Bliver valgt som leder af et slesvig-holstensk studenterkorps, som i 1848 (Treårskrigen) kæmper mod danskerne ved Bov. På tilbagetoget bliver han hårdt såret og lever herefter skjult, så han undgår fangenskab. Bliver senere politimester og landråd (øverste embedsmand) i Heide. Gift med Antonie Schnepel fra Meldorf.

Otto

Bernhardt

Heinrich

Friedrich

3. **Bernhardt Kier (1826-?)**: Skibskaptajn. Importerer guano (fuglegødning) fra Patagonien.
4. **Marie Kier (1830-1920)**. Gift med fabrikant Gabriel Anton Roll fra Altona/Ottensen (se under 3.11./3.12.).
5. **Heinrich Kier (?-1903)**. Skibskaptajn. Ugift.
6. **Friedrich Kier (1836-1901)**. Skibskaptajn. Gift med Petrea Todsén (se også under 3.3./3.4.).
7. **Peter Osvold Kier (1838-1914)**. Præst i Øster Løgum, senere provst i Tønder. Gift med Sophie Hansen, Haderslev.
8. **Johanne Andrea Frieda Kier (1840-1916)**. Gift med læge dr. Carl Johann Hansen, Haderslev.

4. GENERATION

4.1. Peter Nielsen Pörksen og 4.2. Marie Chr. Jacobsen

Peter N. Pörksen, født den 28. juni 1813, død den 10. januar 1877.

Gift med Marie Christina Jacobsen, født den 22. januar 1818, død den 24. februar 1879.

Ægteparret får syv børn, herunder det yngste barn Peter Pörksen (se mere om børnene under 6.1.).

Peter Nielsen Pörksen forpagter som ung en kongelig vindmølle i Klanxbüll, senere bliver han bådebygger. I 1848 kandiderer han til stillingen som slusevogter i Rudbøl kog og bliver valgt.

I 1861 anlægges 1500 arbejdere, hvoraf størstedelen er hentet fra Slesien, et dige fra Siltoft til Højer. Da man frygter for uro på arbejdspladsen, bliver arbejdet udført under bevogtning af et kompagni soldater. Kompagniets kaptajn logerer dels i Rudbøl, dels hos M.C. Matthiesen i Højer. Med Højer-Siltoft diget skabes Ny Frederikskog med Højer Sluse.

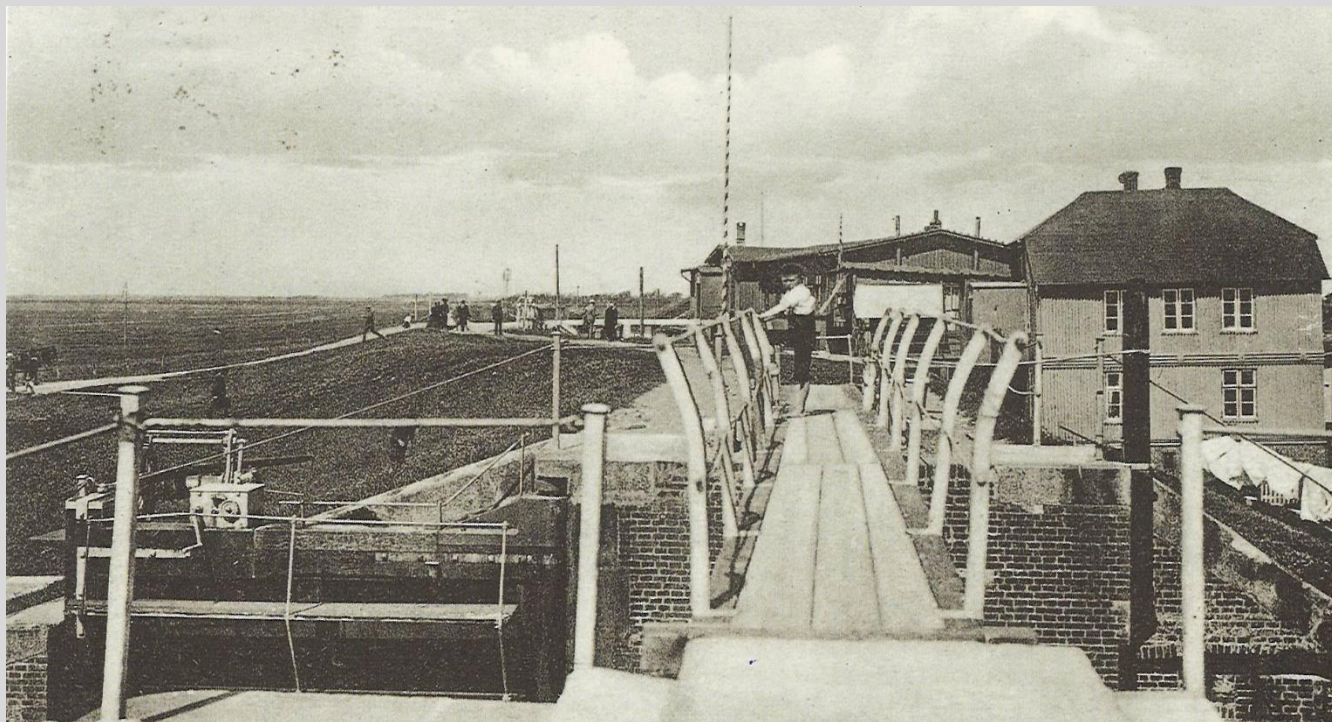
Fra 1861 er Peter N. Pörksen den første slusemester i Ny Frederikskog.

På dette foto fra o. 1863 ses den første slusemester Pörksen med en del af familien. Drengen i midten er formentlig Peter (6.1.), som er familiens yngste søn, født i 1857. Foto: Arkiv Thomas Baecker.

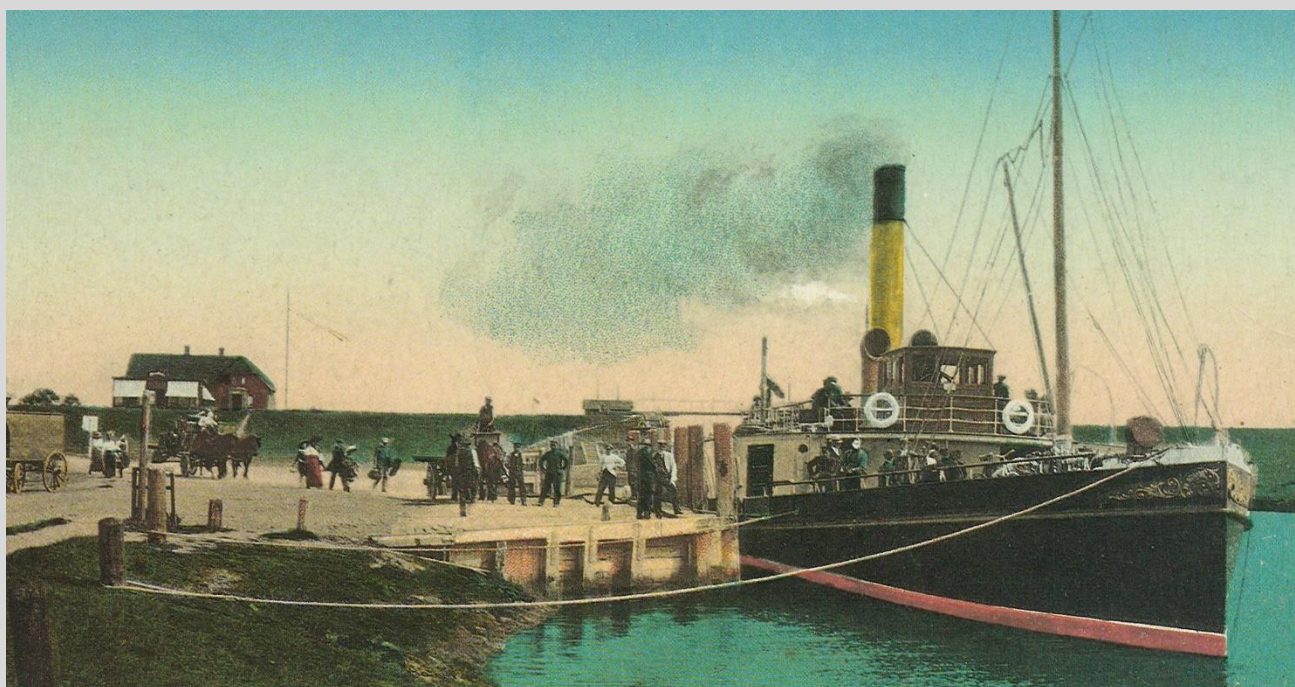

Nogle år efter Peter Nielsen Pörksens død i 1877 overtager hans næst yngste søn Thomas stillingen som slusemester, og Thomas etablerer en krostue i slusemesterhuset. Dette fortsætter i tredje generation med "lille Thomas" fra 1929 til 1965.

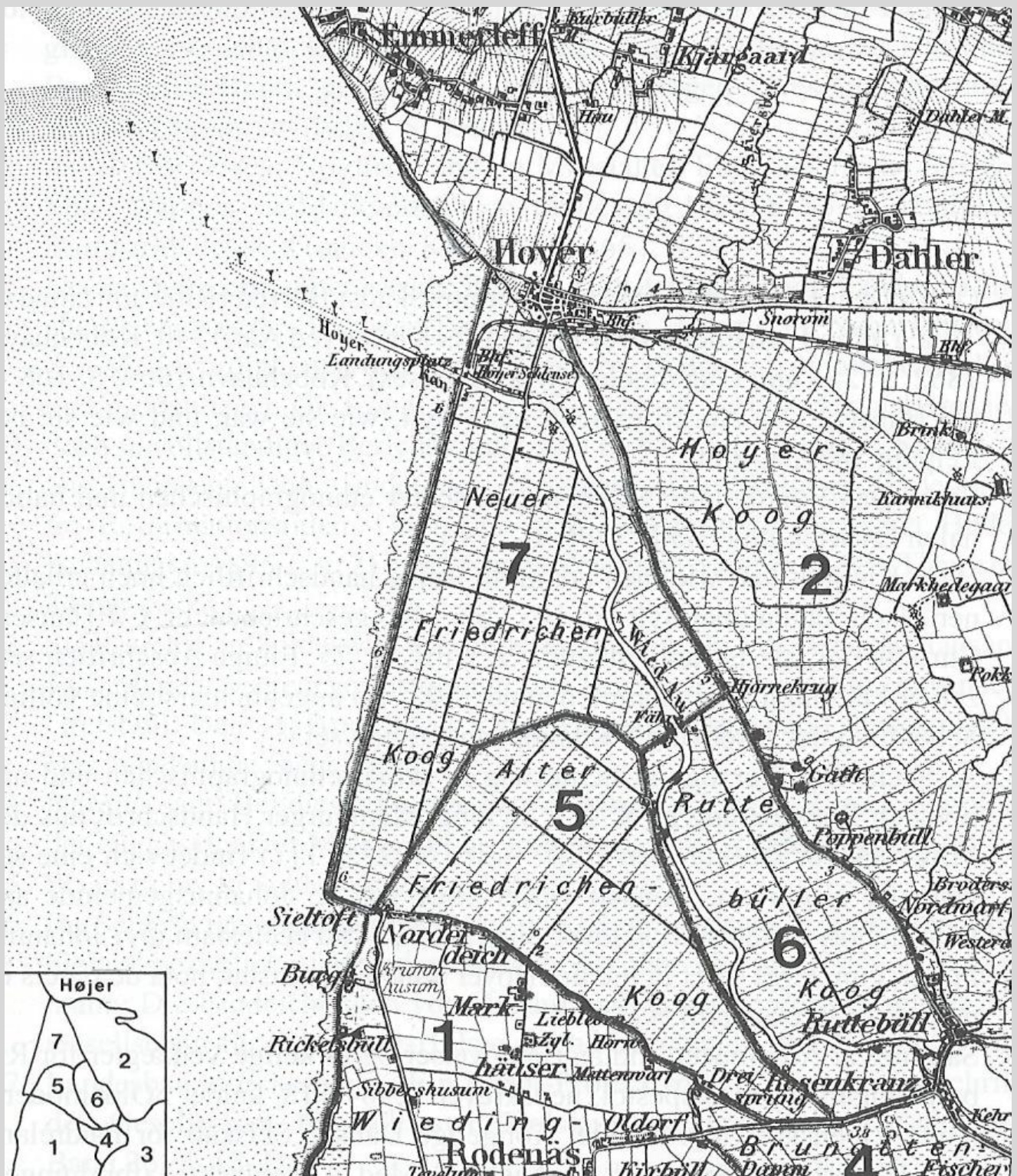

Højer Sluse med slusemesterbolig/slusekro (*Pörksens Gastwirtschaft*) og i baggrunden ses den langstrakte slusestation med restaurant på første sal.

Slusen var et vigtigt trafikalt knudepunkt, særligt i årene 1861 til 1914. De rejsende ankom i hestevogn (fra 1892 i tog) og blev fra havnen sejlet til Munkmarsch på Sylt. I 1905 tog det kun 10,5 timer at blive transporteret med *Reichsbahn* fra hovedbanegården i Berlin til Westerland på Sylt. Sejladsen til øen blev indstillet i 1927 som følge af Genforeningen i 1920 og den senere etablering af jernbanedæmningen mellem det nordfrisiske fastland og Sylt (Hindenburgdæmningen).

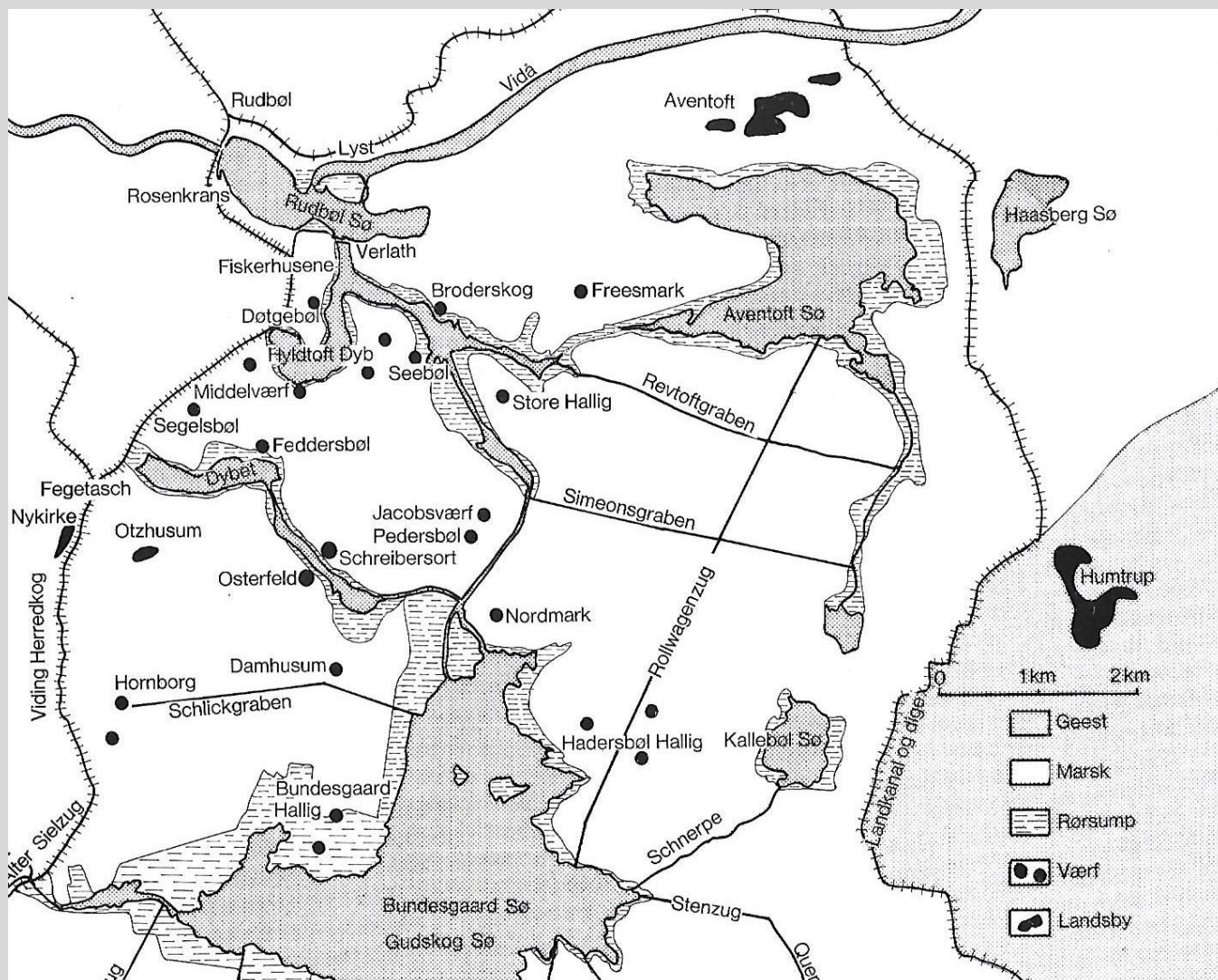

Tysk topografisk kort fra 1881. 1 = Viddingherreds gamle kog, inddiget 1436, 2 = Højer-Møgeltønder kog 1555, 3 = Gudskog 1564, 4 = Brunoddekog 1618, 5 = Gamle Frederikskog, inddiget 1692, 6 = Rudbølkog 1715, 7 = Ny Frederikskog, inddiget 1861. Bemærk det indtegnede jernbanespor fra Tønder, som via Højer ender ved slusen.

Peter N. Pörksens forfædre

Peter N. Pörksens forfædre levede i området ved Rudbøl Sø, som bestod af en række små landsbyer, med Aventoft (i dag et kendt grænsehandelssted) som den største by. Der var tale om et svært fremkommeligt, "amfibisk" marsklandskab med store søer omkranset af rørsump. Transporten foregik i stort omfang på små, naturlige vandløb og på menneskeskabte kanaler.

Kort efter en opmåling i 1878. Møller s. 64.

Beboerne levede hovedsageligt af båd fart, fiskeri, landbrug og krodrift. Området var dog så frugtbart og så rigt på fisk, at beboerne kunne skabe sig et fornuftigt udkomme. Drikkeriet, særligt blandt mændene, har utvivlsomt spillet en stor rolle, jf. følgende vers om den selvforskyldte fattigdom i Aventoft (Møller, s. 23):

*Æ tag dæ gror dem inden for æ dørre,
å æ fisk svømmer dem ind a æ dørre,
und wen das verdammte virtshus niks vær,
dann vær de aventofter en formøgende by*

Tønder Havn o. 1900. Foto: Hans Chr. Christensen m.fl.: *Skibbroen i Tønder*, 1996.

Nogle af forfædrene har været beskæftiget med båd fart, særligt med omlæsning af varer fra store skibe til fladbundede pramme på Rudbøl Sø, som herefter blev sejlet til Tønder. De kaldte sig bådmænd. Bådfarten med stykgods til Tønder var meget omfattende og ophørte først o. 1900, da skibsfarten på Højer døde ud.

Familienavnet er fremkommet således: Lille Peter -> Pörke -> Pörksen. Den første Pörksen var Niels Pörksen (1747-1800). I 1771 fik Slesvig en forordning som bestemte, at befolkningen skulle bære faste slægtsnavne.

Pörksen eller Pørksen?

I gamle dokumenter bliver navnet stavet med *O-Umlaut* (Ö), men efter genforeningen i 1920 blev det mere almindeligt at bruge det danske Ø. Sagen er vel den, at de færreste i slægten er gået op i, om navnet blev stavet på den eller anden måde. Det samme kan vel siges om offentlige myndigheder, som fx i dåbsattester ikke gik så højt op i, om den korrekte stavemåde var med ö eller ø.

Se nærmere om Peter N. Pörksens børn under 6.1.

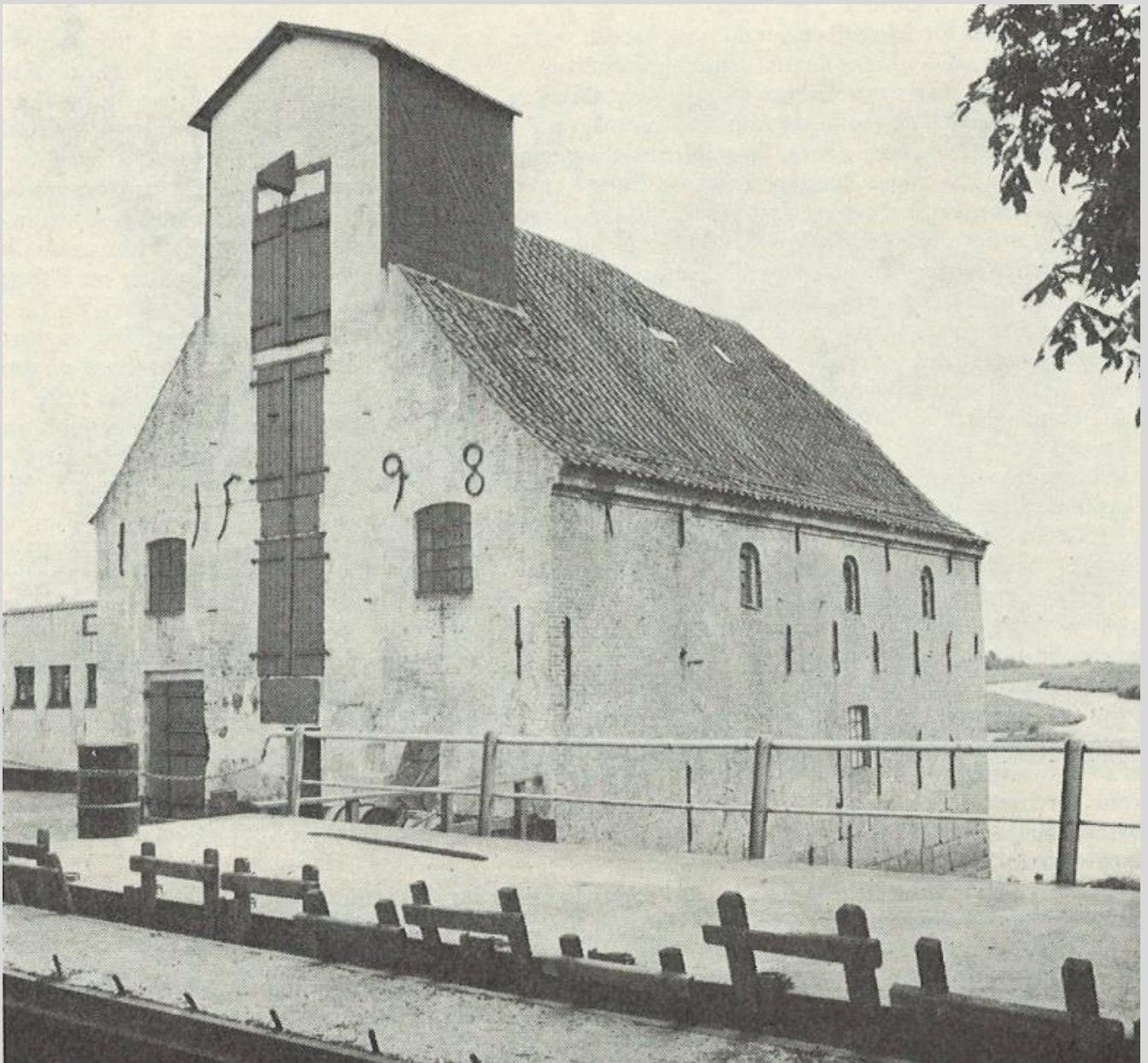
4.3. Jürgen Bachmann og 4.4. Marie Sophie Heide

Jürgen Bachmann, født den 12. oktober 1801 i Sommersted, død den 3. september 1884.

Gift i 1832 med Marie Sophie Heide, født den 5. maj 1804, død den 19. juni 1886. Datter af en teglværksejer fra Broager.

Efter fætteren Asmus Boysen Bachmanns tidlige død i 1832 overtager Jürgen Bachmann forpagtningsretten til et møllekompleks i Tønder. Jürgen og Maria får 5 sønner, herunder Johannes Bachmann (se 5.1.).

Bachmanns vandmølle (udateret). Siden 1974 *Bachmanns Visemølle* (Tønder Musik Festival).

Forpagtningsaftalerne med kongen forlænges gang på gang, indtil kongen på grund af pengemangel sætter møllerne til salg. Den 17. marts 1860 afholdes der offentlig auktion på Stadt Hamburg. Det lykkes Jürgen at erhverve møllekomplekset for 60.000 rigsdaler, og den 29. august 1860 underskrives aftalen. Som sælger underskriver ritmester von Brockdorff, som repræsenterer Det Kongelige Finansministerium.

Møllen blev oprindeligt opført i 1598. Møllekomplekset består af en vandmølle, en vindmølle/stubvejrsmølle, rensningsanlæg, staldbygninger og en boligejendom med have. Vindmøllen stod vest for Tønder og blev primært benyttet som reservemølle, når vandmøllen var ude af drift.

I møllens første mange år havde mølleren eneretten (monopol) til at male korn for regionens kornavlere. Mølletvangen er imidlertid voldsomt upopulært i befolkningen, og kort efter Treårskrigen (21. november 1852) afskaffes tvangsmølleriet.

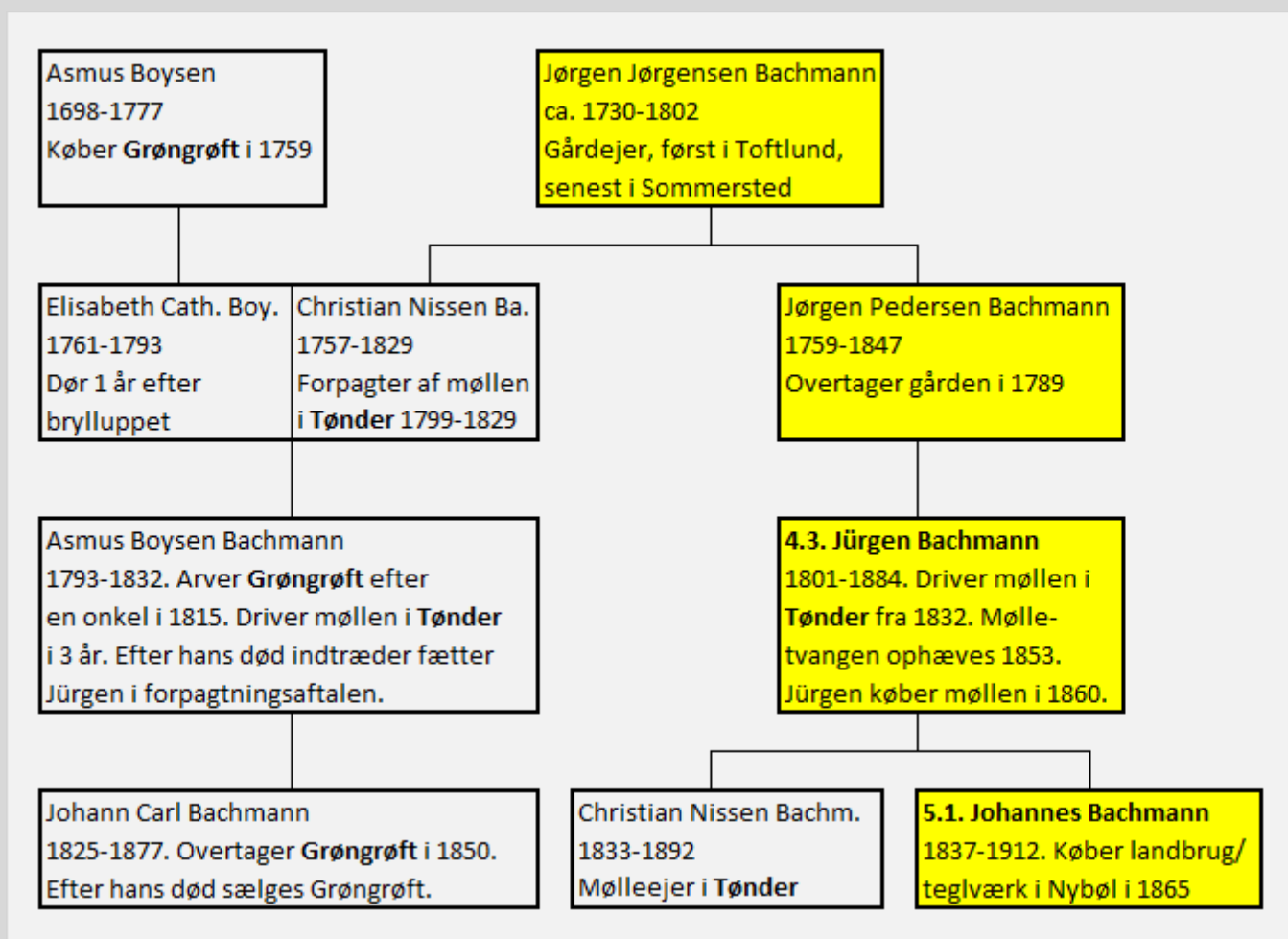
I 1892 genopføres møllen efter en stor brand.

Fra 1931 har vandmøllen produceret elektricitet, som blev aftaget af Tønder kommune.

Familien Bachmann driver møllen til ca. 1975. På dette tidspunkt fjerner man en stor del af de gamle bygninger.

Bachmann-slægten, som her vises i uddrag, går tilbage til landmanden Jørgen Jørgensen Bachmann i Toftlund:

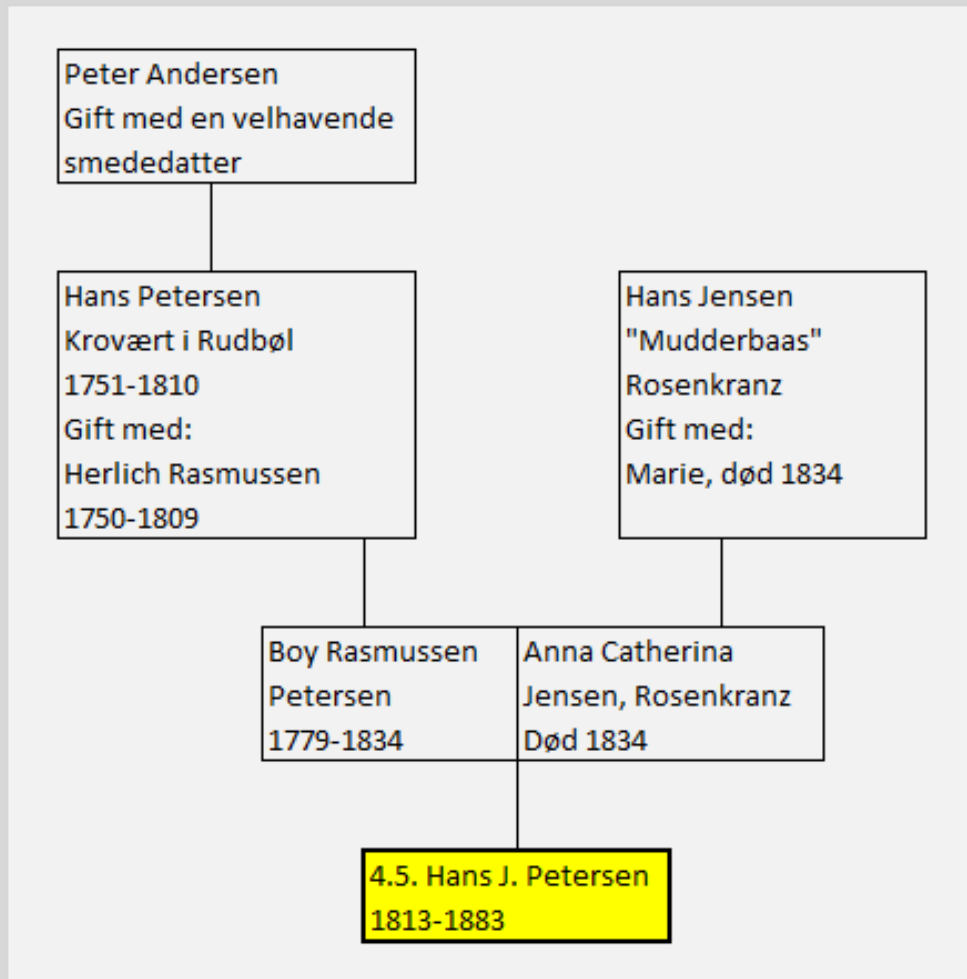
Grøngrøft (tysk: Grüngrift) er en hovedgård/et slot mellem Felsted og Gråsten. Gårdens oprindelse går tilbage til slutningen af 1500-tallet. Gården er opført på et stort dobbelt voldsted omgivet af voldgrave på alle fire sider.

4.5. Hans Jensen Petersen og 4.6. Anna Linnet

Hans J. Petersen, født den 20. september 1813 i Klanxbüll, død den 4. september 1883.

Gift med Anna Linnet, født den 3. september 1821 i Møgeltønder, død den 1. august 1903 i Klanxbüll.

Hans' forfædre fremgår af denne oversigt:

(En *Mudderbaas* er en entreprenør, som udfører jordarbejder.)

Hans' far Boy, som først ernærede sig med fiskeri, var en driftig herre med kro, landbrug, høkeri samt en omfattende handelsvirksomhed med tagrør. Han var desuden dybt involveret i smugleri. I 1820erne, som var et kriseår, var der enorme prisfald på jord, som medførte, at en fenne kunne købes for et pund tobak. Boy mistede i dette år store formueværdier. For ikke at atomisere den resterende formue mellem 12 arvinger fik den ældste søn Hans lov til at købe faderens besiddelser til en gunstig pris. De øvrige børn stod tilbage med tomme hænder.

Hans' kone Anna tilbringer sin barndom på gården *Keelspann*, som ligger på et værft (kunstig bakke) på Vidåens nordside mellem den lille landsby Lyst og Ubjerg. På det tidspunkt står marskområdet i lange perioder under vand, og det er kun muligt at komme frem på hesteryg eller med båd (eller, i isvintre, på skøjter).

En båd stages frem på en kanal ved Lyst. Høstakkene er anbragt på digets skråning. Davidsen 1912.

Kunstmaleren **Emil Nolde** køber *Keelspoll* i 1912 og omdøber gården til *Utenwarf* (han flytter herfra i 1927, da byen Tønder begynder at udlede kloak i Vidåen, og dermed forurener drikkevandet). Det kommer helt bag på Nolde, at området omkring gården i vinterperioden står under vand. Det havde den "kloge" sælger ikke sagt noget om!¹⁹ Marskområdet blev senere afvandet; dette arbejde blev afsluttet i 1932.

Hans J. Petersen bliver en meget succesrig forretningsmand. Han kommer fra fattige kår, men han arbejder sig op som krovært, købmand og bager i Klanxbüll. Særligt i 1840erne går forretningen strygende. Det økonomiske overskud investerer han i fenner, som på det tidspunkt kan erhverves for billige penge. Til sidst har han en meget stor jordbesiddelse, herunder i Ny Frederikskog.

Han varetager en lang række tillidsposter i lokalsamfundet, bl.a. er han sogneforstander. Under Treårskrigen 1848–1850 er han som loyal borger modstander af slesvig-holstenernes oprør, hvorfor han bliver beskyldt for at være danskvenlig. Hvilket han nok ikke var.

Hans J. Petersen. Ifølge sønnen Lorenz var han god til at underholde folk, og han kunne lide at synge. Billedets oprindelse er ukendt.

I 1842 køber Hans Jensen Petersen en gård i Klanxbüll, som syv år før blev opført af Melf Sönnichsen. Efter Hans' død går gården i arv til datteren Agathe (1858-1949) og to sønner, som alle forbliver ugifte, og som i fællesskab driver husets krostue og landbrug. De tre barnløse søskende testerer gården til den landbrugsuddannede nevø Carl-August, som overtager den i 1945.

Agathenhof er i dag (2018) fortsat i slægtens eje. Udateret foto.

Krønikeskriveren Lorenz Linnet Petersen

Sønnen Lorenz Petersen (1847–1908) er en overordentlig frustreret lærer. Han klager over såvel uartige børn som en elendig aflønning:

"Das Lehreramts brachte mir viel viel Ärger, zerrüttete Nerven, Undank, Verkennung und klotzige Behandlung von solchen, die meine schwere Arbeit fördern sollten (...). Hierdurch verbiete ich allen meinen Nachkommen, die dieses lesen und auf mein Wort etwas geben, Lehrer der Jugend zu werden."

Hans J. Petersens søn Lorenz med ægtefællen Laura.

Det var ikke Lorenz' egen beslutning at blive lærer, men noget som faderen havde bestemt. Der var sønner nok, som kunne blive landmænd. Som uddannet person er Lorenz interesseret i politik og kultur (slægtshistorie), men han føler ikke, at han som *Schulmeister* bliver tilstrækkeligt respekteret af egnens jordbesiddere.

Om sine forfædre skriver Lorenz:

*"Soweit meine Kenntnisse von meinen Vorvätern väterlicher und mütterlicher Seite zurückgehen, ist unter Ihnen kein einziger gewesen, der eine hervorragende Rolle gespielt hat. Keiner hat aber auch Not gelitten oder ist mit den weltlichen Gesetzen in Konflikt geraten, dies gilt auch von den Seitenverwandten der verschiedenen Generationen (...). Die Petersen haben ein vorwiegend phlegmatisches Temperament gehabt mit Neigung zur Fettsucht."*²⁰

I 1904 køber Lorenz, måske med støtte fra sine tre ugifte søskende, gården *Vesteranflod* ved Møgeltønder fra familien Carstensen.

Bondeføreren Cornelius Petersen

Lorenz Petersen overdrager gården *Vesteranflod* til sønnen Cornelius (1882-1935). I 1914 omdannes gården til en imponerende firlænget haubarg i Ejderstedstil (arkitekt: Rieve, Husum). Haubargen nedbrændte i 1950.

Den frisiske haubarg *Vesteranflod*. Foto fra nettet.

Cornelius Petersen bliver en af mellemkrigsårenes mest kontroversielle personer i Sønderjylland. Han bliver kendt for sin agitation for *Bondens Selvstyre*, og han er stærk modstander af såvel embedsmændene som "banditterne" på Christiansborg. Han bliver landskendt, da han under kronekrisen i 1926 karakteriserer statsminister Stauning som en røverkaptajn.

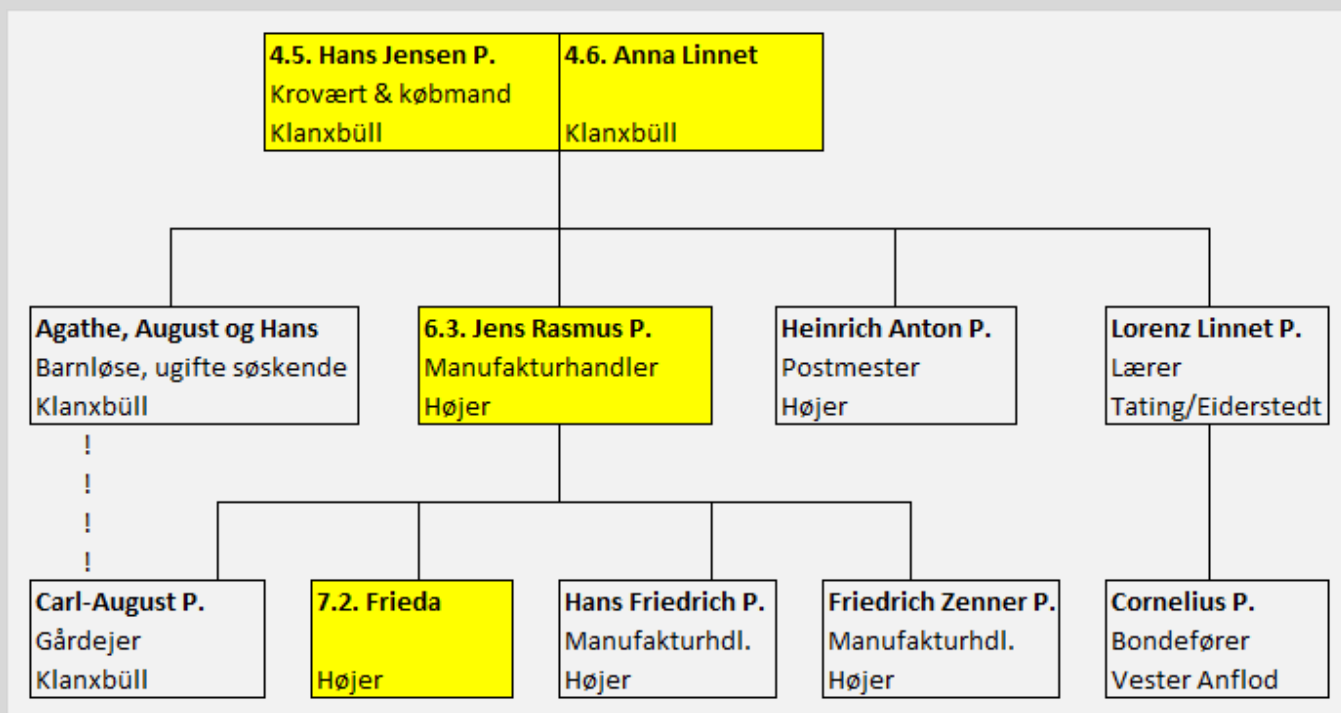
Cornelius Petersen er en fremragende og underholdende taler. Hans ideer er imidlertid ikke sammenhængende, og han oplever både et fysisk og økonomisk sammenbrud.

Cornelius Petersen var kendt for at have en udpræget humoristisk sans. Under et af opholdene på nervesanatoriet i Augustenborg er der et kendt orkester, som til glæde for patienterne giver en koncert. Da der ikke holdes en officiel takketale fra anstaltens side, rejser Cornelius Petersen sig og erklærer: "*På de tombes vegne, tak for musikken!*" På et andet tidspunkt er Christian 10. på rundvisning på hospitalet i Augustenborg. Under en gåtur i parken møder han Cornelius, som er i færd med at rive blade sammen. De to har tidligere mødt hinanden under en opsigtsvækkende audiens, men de giver sig ikke til kende for hinanden. Kongen kan ikke finde vej ud af parken og spørger derfor Cornelius om vej. Cornelius svarer: "*Det ved jeg ikke. Jeg er også spærret inde.*"

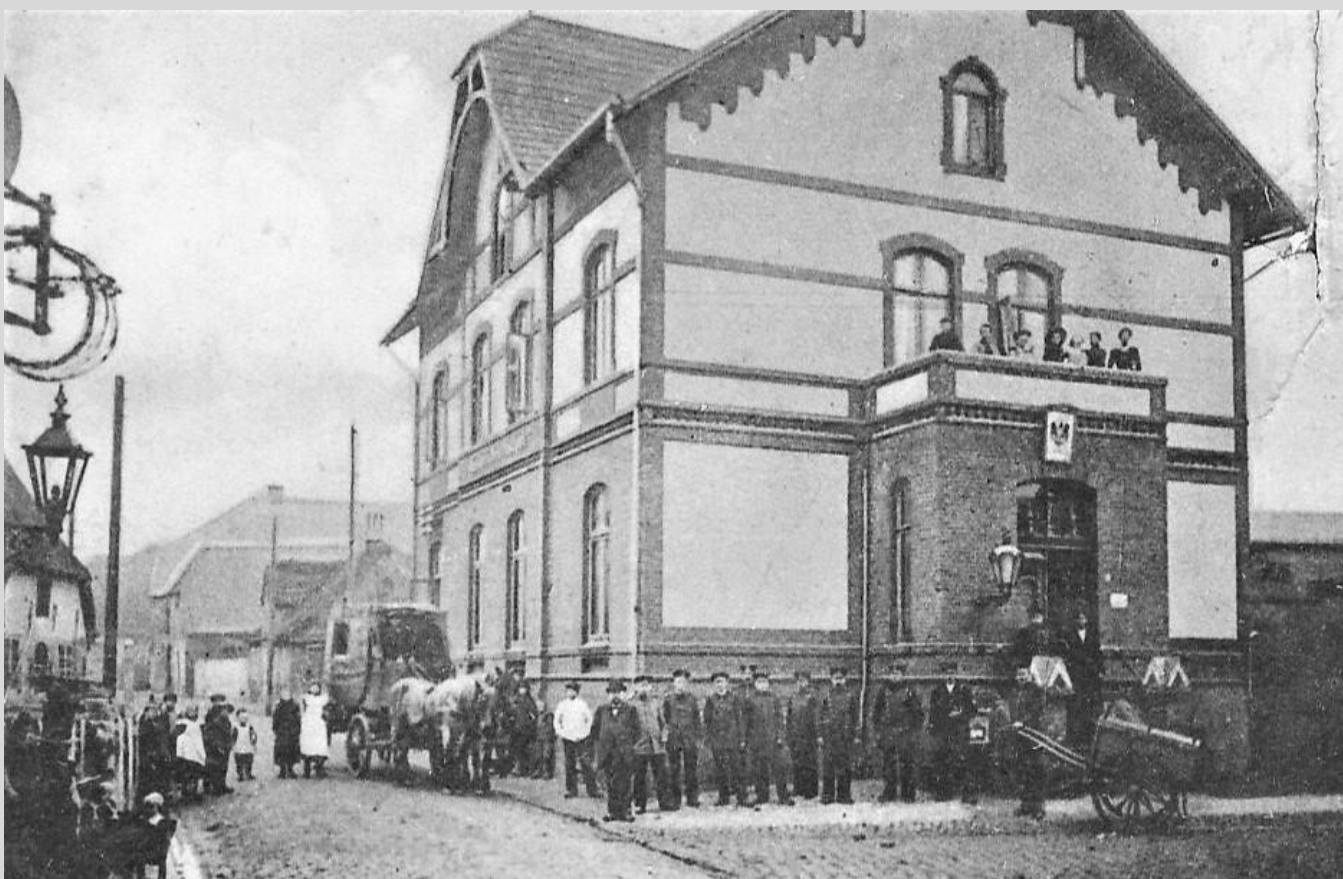
Efter fem år på psykiatrisk hospital i Augustenborg dør han i 1935, kun 53 år gammel. Ved Cornelius Petersens begravelse i Møgeltønder holder **Frits Clausen**, føreren af det danske nazistparti, en hyldesttale på afdøde, hvilket har givet anledning til spekulationer om Cornelius Petersens politiske ståsted. Det er imidlertid uvist, om Cornelius Petersen har sympatiseret med eller været medlem af DNSAP.

Oversigt over familien Petersen (uddrag):

Hans og Anna får i alt ti børn. Her i oversigten omtales kun seks. En datter, **Caroline**, udvandrer til USA.

Heinrich Anton Petersen (f. 1862) er postmester i Højer i årene 1894-1920, dvs. indtil Højer bliver dansk. I 1920 flytter han til det tyske Nordstrand. Her et foto af *Kaiserliches Postamt* (opført i 1897) med hestetrukket postvogn. Det er med stor sikkerhed postmesteren, som ses midt for, tættest på fotografen.

4.7. Jacob Jessen og 4.8. Kjesten Johannsen

Jacob Jessen, født den 3. juni 1795 i Lovtrup v/Aabenraa, død 1879 i Flensborg.

Gift i 1830 med Kjesten Johannsen, født 10. februar 1811 i Jydevad v/Tønder, død 1900 i Flensborg.

Begges slægtninge kan føres 2-3 generationer tilbage.

Jacob Jessen er lærer i Burkal/Lydersholm ved Tønder. Foto fra MyHeritage.

Ægteparret får seks børn, herunder datteren Elsabe (5.4.).

4.9. Jane Todsens og 4.10. Johann Ernst Kier

(Johann) Ernst Kier, født den 21. november 1821 i Haderslev, død den 24. august 1871.

Gift med Christiane (Jane) Charlotte Sophie Todsens, født 15. juli 1829 i Højer, død o. 1854.

Allerede som 16-årig går Ernst til søs og får hyre om bord på briggen *Erndte* fra Flensborg, som skal til Antwerpen. Senere får han hyre på en skonnert *Union* fra Haderslev, som leverer varer til Stettin.

I 1848 beslutter den tyske provisoriske regering, at Slesvig-Holsten i kampen for selvstændighed (Treårskrigen 1848-51) skal have en marine, som skal beskytte hertugdømmets havnebyer, ikke mindst østersøbyen Kiel. Til det formål nedsættes der den 1. februar 1849 en marinekommission bestående af tre kyndige mænd, herunder den unge skibsfører Ernst Kier. For Ernst Kier bliver dette startskuddet til en glørværdig karriere i marinen, som toppe med hans udnævnelse til kommandør over den slesvig-holstenske marine. Hans første opgave bliver at lede den såkaldte *Westsee-Expedition*, som går ud på at beskytte vesterhavsøerne, særligt de vigtige øer Föhr og Sylt, mod danskerne. Ekspeditionen foregår med fem rokanonbåde i april/maj 1849 og er en ublodig succes.

Ernst Kier og Jane Todsens i billedets venstre side. Ernst i løjtnantsuniform. Til højre hans søskende Bernhard og Marie. Foto (daguerreotypi) fra Kiel o. årsskiftet 1849/50.

Under denne *Westsee-Expedition* tager Ernst Kier også en afstikker til Højer, og her forelsker han sig i Jane Todsens fra *Kiers Gaard*. Kort tid efter ønsker de to at blive gift. Janes far, Hans Christian Todsens, ser dog helst, at Jane bliver gift med en bondemand, og tillader derfor ikke ægteskabet. Til trods for Todsens modvilje og manglende tilstedeværelse bliver brylluppet holdt hos brudgommens tysksindede far Otto Kier, som er borgmester i Haderslev. Bryllupsfesten i 1849 er en stor begivenhed i byen med et betydeligt antal festsdeltagere og med underholdning fra et norsk militærorkester fra den neutrale svensk-norske besættelsesmagt. Festen bliver samtidig benyttet til offentligt at markere festsdeltagernes tilhørsforhold til slesvig-holstenismen (*Noch ist Schleswig nicht verloren, Schleswig-Holstein meerumschlungen*). Der er uden tvivl tale om en bevidst provokation mod den danske flertalsbefolkning, men festen forløber uden synlige tegn på uro.

I foråret 1850 trækker Preussen sig tilbage fra krigsdeltagelsen, og Højer indtages af en svensk besættelsesmagt, som skal sikre ro og orden i våbenstilstandsperioden. Der opstår en kritisk situation

den 16. juli 1850, da våbenstilstanden udløber og svenskerne forlader byen. Af frygt for, at Højer skal falde i tyske hænder, indtages byen af kaptajnløjtnant Otto C. Hammer fra den danske flåde.²¹ Efter nogle dage trues den danske belejringsmagt fra flere sider. Truslen fra vest består af Ernst Kiers kanonbåd, som nærmer sig Højer Kanal. Fra skibet affyres der en kanonkugle, som rammer et stykke fra den danske styrke, som er på 26 mand. Kaptajn Hammer befaler herefter, at styrkens to trepundige haubitser skal rettes mod skibet, men der skal kun skydes med løst krudt og munden skal fyldes med græs, da det så knalder bedre. Larmen er overvældende, og til danskernes store forundring trækker kanonbåden sig tilbage. Tilbagetrækningen kan dog også skyldes, at skibet var ved at gå på grund på grund af tiltagende ebbe. Kaptajn Hammers belejring af Højer slutter efter ti dage, da Højer indtages af en afdeling af Tredje Reservejægerkorps.

Ernst Kiers sidste og mest farlige mission foregår syv dage i september/oktober 1850, da slesvig-holstenerne beslutter sig for at storme fæstningen Frederiksstad (Friedrichstadt), som er besat af danskerne. Byen bliver omringet både til lands og til vands. Ernst Kier har kommandoen over én af kanonbådene, som sender den ene granat efter den anden mod byen. I alt affyres der over 1000 skud fra skibsfartøjerne. Selv om byen til sidst ligger i ruiner opgives belejringen, da det ikke lykkes slesvig-holstenerne at nedkæmpe de danske tropper. Stormen på Frederiksstad ender med et betydeligt antal dræbte på begge sider; Ernst Kier slipper med overfladiske skrammer.

Ernst Kiers karriere som marineløjtnant slutter i juli 1851. Herefter genoptager han sit virke i handelsflåden. Han erhverver nu et fuldrigget skib (*Vollschiff*) og sejler i fem år i rutefart til Indien og Kina. Jane flytter ind hos svigerfaderen Otto Kier.

Den 11. oktober 1851 føder Jane det første barn, som navngives Hans Christian Todsens Kier (5.11.). Derefter sejler hun med manden på sin første sørejse til Indien/Kina, og under sørejsen føder hun sit næste barn. Jane bliver syg og dør på skibet i 1854/55. Lige som hendes mor bliver hun kun ca. 25 år gammel. Ernst sejler herefter til Calcutta i Indien, hvor Jane begravnes. Barnet overlever fødslen, men dør senere på skibet på grund af mangel på mælk. Efter denne tragedie har Ernst altid en ged med på skibet. Sønnen Hans Christian bliver nu hos bedsteforældrene Kier i Hamborg-Altona.

Ernst Kier gifter sig igen i året 1857, denne gang med Christine Todsen (1833-1911). Hun er datter af Peter Todsen (3.4.) fra *Højergaard*, som er en bror til Hans Chr. Todsen (3.13.). Christine er således en kusine til Jane.²² De nygifte tager kort efter på togt til Kina, og i denne tid er sønnen Hans Christian hos sin bedstefar Todsen i Højer.

Ernst Kier sejler sine sidste ture med fuldriggen *Aline*. Han har fået konstateret en alvorlig sygdom, og lægen har derfor frarådet ham at rejse, men som familiens forsørger føler Ernst, at han skal ud og tjene penge. Han dør på havet i 1871.

Fuldriggen *Aline* og Ernst Kiers gravsted i Plymouth, England.

5. GENERATION

5.1. Johannes Bachmann og 5.2. Sophie Todsen

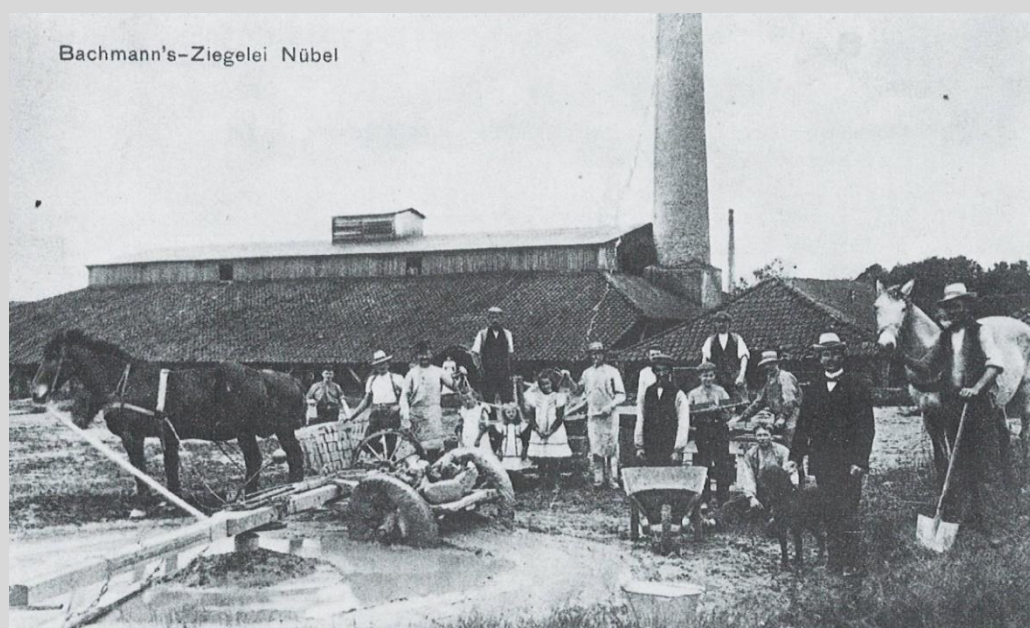
Johannes Jürgen Bachmann, født den 27. september 1837 i Tønder, død den 5. april 1912 i Nybøl.

Gift i 1864 med Sophie Todsen, født den 1. oktober 1836, død 20. oktober 1906 i Nybøl.

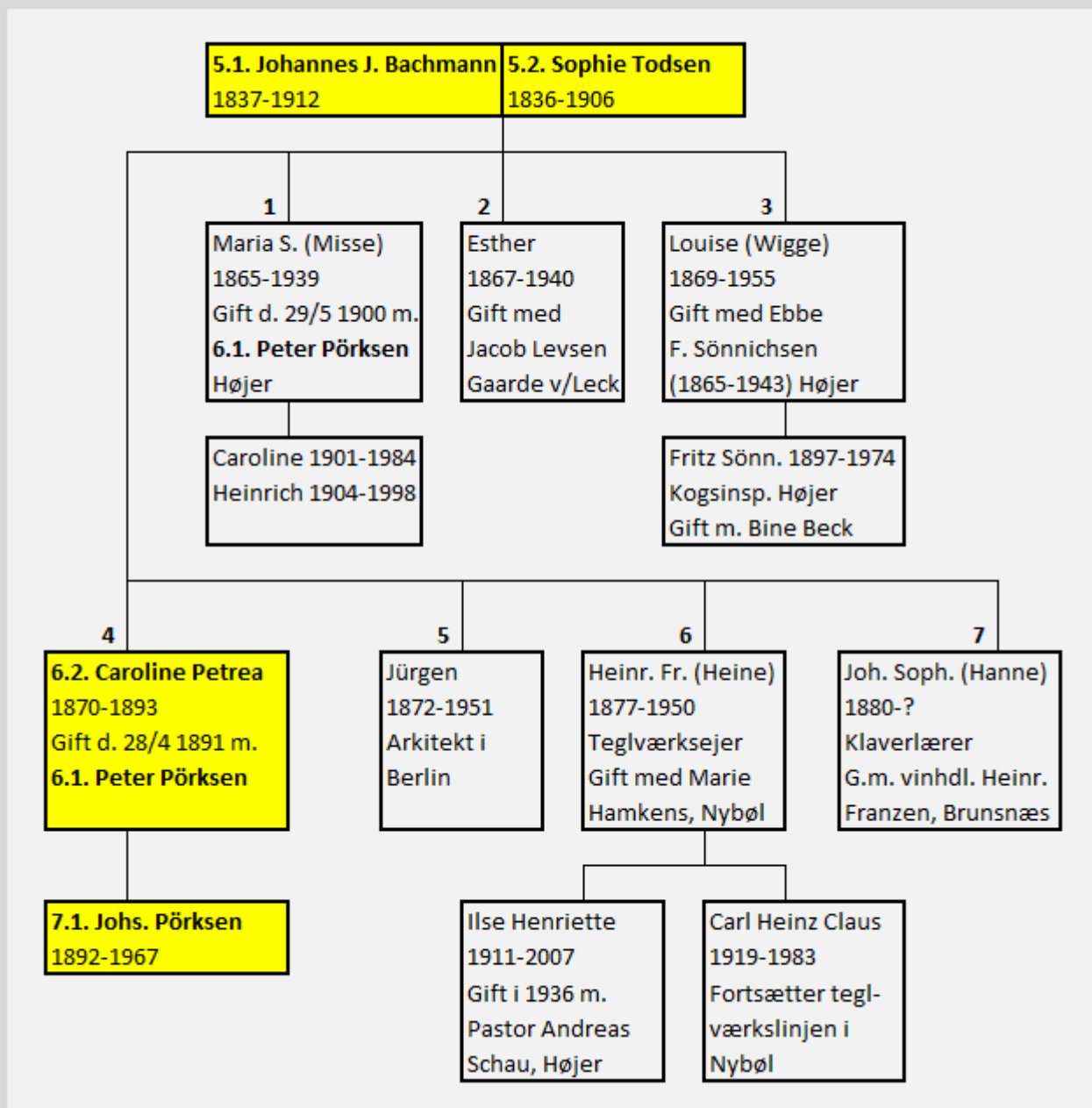
Sophie stammer fra Højergaard. Billedet til højre er fra bryllupsdagen.

De får otte børn, ét barn bliver dog kun 1 år gammelt. To af døtrene, Caroline og Marie Sophie, bliver senere gift med Peter Pörksen (6.1.). Johannes er konstitueret godsinspektør på Sandbjerg Gods. Den 28. april 1865 køber han et gårdteglværk ved Nybøl, som er blevet opført i 1859/60.²³

Bachmanns Teglværk i 1912. Hestene ælter leret i æltemøllen og bag ved ses skorstenen fra den store ringovn. Foto fra Inge Adriansen: *Teglværker ved Flensborg Fjord*. Gråsten 1984.

Hvad blev der af Johannes og Sophie Bachmanns syv børn (uddrag)?

Jürgen J. Bachmann (nr. 5) var en kendt arkitekt med tegnestue i Berlin, som bl.a. skabte følgende bygninger: Petrikirken i Flensburg, Schöneberger Rathaus og Sønderborg Gymnasium.

5.3. Friedrich August Zenner og 5.4. Elsabe Maria Jessen

Friedrich August Zenner, født den 24. juli 1837, død den 4. juli 1933 i Tønder.

Gift i maj måned 1869 med Elsabe M. Jessen, født 13. november 1836, død 24. april 1919.

Som 11-årig er Friedrich Zenner udnævnt til "konge" i et skyttekorps for drenge. Under Treårskrigen 1848-50 oplever han, hvordan den ene soldaterformation efter den anden marcherer gennem Tønder. Drengeskorpsets største fornøjelse er at gå tyske tropper i møde og ledsage dem ind til byen.

Friedrich lærer sit fag som sadelmager under et længerevarende ophold i Stade og Bremen. Som 23-årig bliver han kaldt hjem til Tønder, da hans far er syg.

I faderens dødsår 1868 begynder han for sig selv, og allerede året efter modtager han borgerret, dvs. en tilladelse til ubegrænset erhvervsudøvelse som sadelmager. Værkstedet havde han vistnok først i Storegade 22. På et tidspunkt overtager han sit fødehjem, et langhus af bindingsværk i to stokværk med staldbygning på hjørnet af Søndergade og Uldgade. Bygningen nedrives i 1882 og erstattes i det følgende år af en stor toetagers ejendom, som eksisterer den dag i dag (Friedrich: "Det kønneste hus i Tønder").

Friedrichs største bedrift som sadelmager er, at han finder på at producere madrasser. Indtil da bestod soveunderlagene af halm. Byens sygehus og egnens velhavere aftager hans varer i stor stil og skaber derved en betydelig travlhed i sadelmagervirksomheden.

Forretningen og huset sælger Friedrich i 1916 for "22.000 Mark samt 12 Demat land". På det tidspunkt kunne han se tilbage på et langt arbejdsliv på over 60 år, og han havde sparet 110.000 Reichsmark sammen, en stor formue på det tidspunkt. Denne opsparing fik han imidlertid ingen glæde af på grund af markinflationen i årene 1914-1923. Han kunne have vekslet sine mark til kroner ved kronens indførelse i maj måned 1920, men allerede på det tidspunkt var marken faldet med 84% i forhold til

værdien ved krigens udbrud. Der var i 1920 desuden en forventning om, at marken ville blive stærk igen, så det håb har Friedrich nok klamret sig til.²⁴ Det går imidlertid helt galt, marken mister også den sidste del af sin værdi. I 1929 udtaler han til *Vestslesvigs Tidende*: "Nu ejer jeg ikke en Øre, faar dog af Magistraten 20 Kroner i Rente om Maaneden". Som olding må han således leve af en beskeden offentlig pension.

Friedrich August Zenner og hans forretning (Søndergade 23). Over det store vindue står der *Friederich*, men i alle offentlige dokumenter bruges *Friedrich*. Fra o. 1890. Lokalthistorisk Arkiv Tønder.

I dagene op til hans 92-års dag, bliver Friedrich Zenner portrætteret i både danske og tyske aviser. Han er stadig rask og rørig og i stand til at læse dagens avis uden briller. Da han i en alder af over 90 år klatrer op i et stillads og ved et uheld brækker sin arm, klager han over, at han nu "resten af sit liv" vil have nedsat bevægelighed i sin arm.

I slutningen af hans levetid bor Friedrich Zenner hos svigersønnen M.C. Christiansen. Han dør som 95-årig i 1933.

Børnene, fra venstre: Friederikke (**Frieda**, gift med Martin Carsten Christiansen, som i 1897 grundlagde isenkramforretningen M.C. Christiansen i Tønder), Abeline (**Line**, se 6.4.), **Christine** (gift med en Strehlau fra Hamburg) og **Fritz** (ejede en vatfabrik i Hamburg; på nettet kan man i dag finde en Johann Zenner, som ejer/ejede en *Wattefabrik* i Deelböge/Alsterdorf i Hamburg-nord). Foto fra o. 1896.

Friedrich Zenner med forskellige familiemedlemmer. T.v.: Jens Rasmus Petersen (svigersøn), Frieda (barnebarn) og Peter (oldebarn). T.h.: Oldebarnet Calli. Fotos fra ca. 1926 og 1932.

5.5. Johann N. Ohlsen og 5.6. Hansine Knudsen

Johann Nicolai Ohlsen, født den 5. marts 1831, død den 5. oktober 1887.

Gift med Hansine S. Knudsen, Højer, født den 25. september 1842, død den 30. marts 1883.

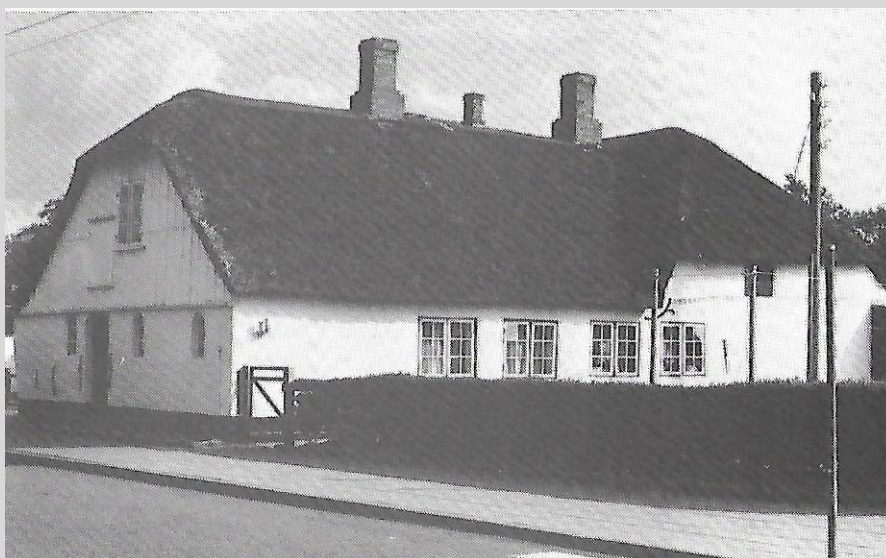
Som kuriosum kan nævnes, at de to ægtefæller har den samme farmor, Esther Nielsdatter, fra Husum/Ballum (1764–1817)! Forklaring: farmor var gift to gange.

Den ældste kendte ane fra Ohlsen-slægten er Matthis Christensen fra Tåning ved Skanderborg, som omkring 1710 bosætter sig i Vester Gasse ved Skærbæk. Slægtens mænd er enten landmænd eller møllere. Familienavnet er fremkommet således: Oluf -> Olufsen -> Ohlsen.

Johann (som vistnok kaldes Hans) Ohlsen har et tobaksspinderi i en stråtækt længe på Nørregade i Højer. Han har givetvis overtaget dette efter svigerfaderen Hans Knudsen (1802-1854), som i 1832 fik et privilegium på et tobaksspinderi og som 10 år senere grundlagde firmaet *Knudsen & Co.'s Tobaks- og Cigarfabrik*.

Johann er kendt for at have et "godt pengeskab", som benyttes af bønderne som sikkert opbevaringssted for deres kontanter, når de har fået solgt deres kreaturer. Hvad bønderne (måske) ikke ved, er, at Johann spekulerer på børsen i Hamburg. Har han mon forgrebet sig på de betroede midler og foretaget investeringer for egen regning og risiko? Vi ved det ikke. Han blev i hvert fald en holden mand.

Parrets eneste barn er Christian (6.5.).

Købmand Hans Knudsen havde sin tobaksfabrik i ejendommen Nørregade 32 (foto). Svigersønnen Johann Ohlsen har efter det oplyste haft sit hjem og værksted i en nu nedbrændt stråtækt længe tæt ved fabrikken.

5.7. Friedrich A. Carstensen og 5.8. Magdalene Wenck

Friedrich Andersen Carstensen, født den 31. oktober 1836, død den 31. oktober 1883.

Gift i 1871 med Magdalene Constanze Coelestine Wenck, født den 15. januar 1849, død den 7. december 1875.

Efter Magdalenes tidlige død indgår Friedrich nyt ægteskab med Helene Diedrichsen (?-1920). Dette ægteskab er barnløst. I Friedrichs dødsår 1883 er der fire børn fra første ægteskab, som er mellem otte og 11 år gamle. Der er således ingen voksne arvinger, som kan overtage familiegården. Det er uvist, hvordan *Vesteranflod* drives videre, indtil den bliver solgt til Cornelius Petersens far i 1904.

Magdalene Wencks familiemæssige baggrund

Magdalene Wenck stammer fra en familie med militær baggrund. Hendes farfar **Heinrich Christian Wenck** gjorde i mange år tjeneste som officer i Holstenske Infanteriregiment, hvor han deltog i adskillige slag, herunder ved Bornhøved og Sehested (1813). Han blev udnævnt til ridder af Dannebrog i 1820.

Det mest prominente familiemedlem er dog **Walther Wenck**, som er søn af Magdalenes fætter Maximilian Wenck.

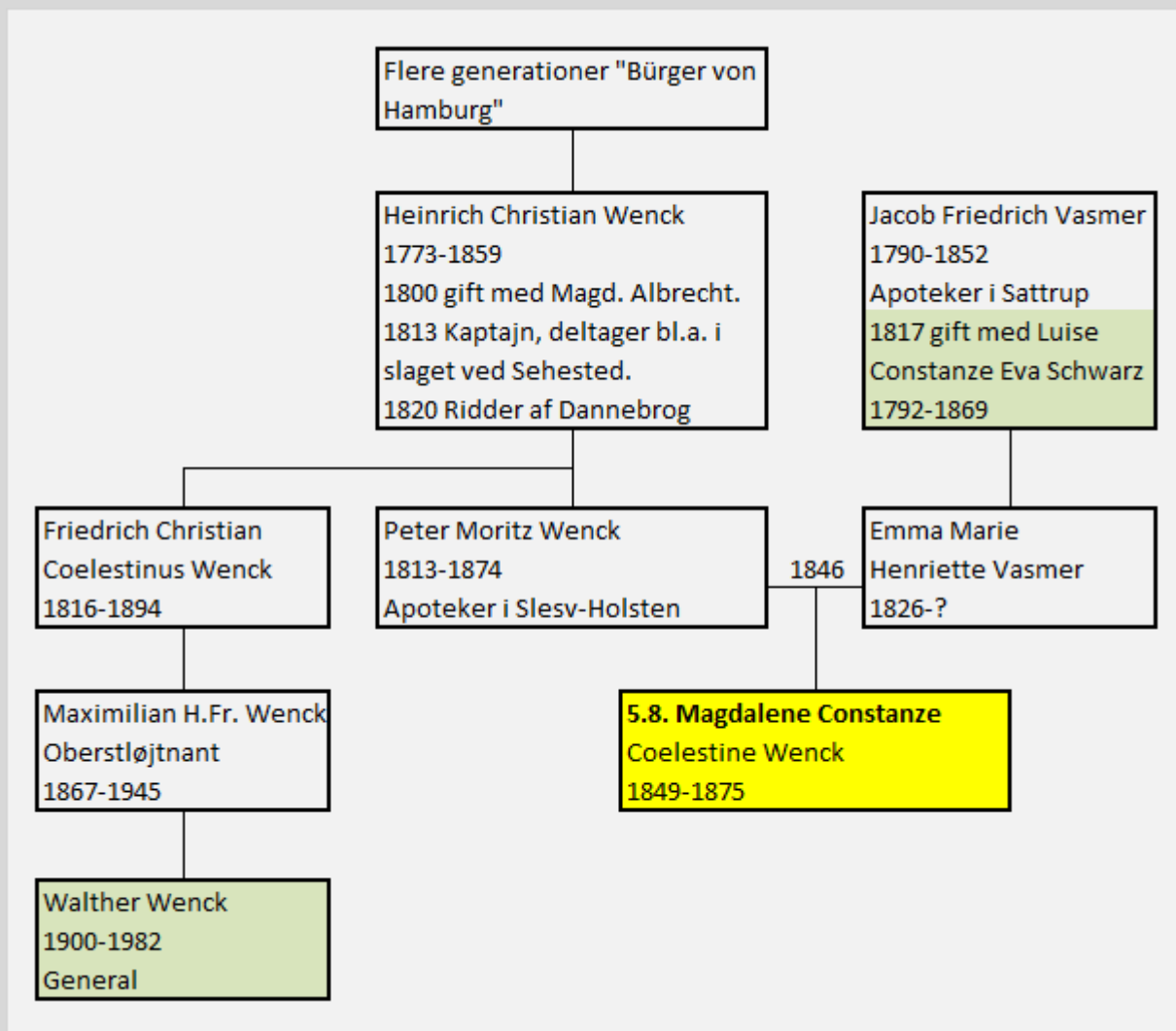
Walther Wenck og (i sort uniform) general Heinz Guderian, skaberen af de tyske pansertropper.

Walther Wenck (1900-1982) er en højtdekoreret general under Anden Verdenskrig. Den 7. april 1945 udnævner Hitler ham til øverstbefalende for 12. armé og beordrer ham til at igangsætte et angreb mod de fremrykkende sovjetiske tropper. Hitler er overbevist om, at Berlin kan forsvares, men Wenck indser, at Det Tredjes Riges hovedstad ikke kan holdes længere. Imod Hitlers ordrer nægter Wenck at ofre sine soldater, hvoraf mange endnu ikke er fyldt 18 år. I stedet arbejder han hårdt for at hjælpe en halv million flygtninge, som strømmer ind i det område, som fortsat er under tysk kontrol. Han gør adskillige større og mindre udfald mod de sovjetiske tropper for at trække opmærksomheden væk fra flygtningene, så de kan undslippe til de amerikansk besatte zoner. Da Hitler informeres om Wencks nederlag, beslutter han sig for at begå selvmord (30. april).

Den 4. maj 1945 overgiver 12. armé sig til amerikanerne, og tiden fra maj 1945 til juli 1947 tilbringer Wenck som krigsfange.

Magdalenes anetavle ser i uddrag således ud:

Magdalenes mormor, **Luise Constanze Eva Vasmer**, blev født i Emkendorf og døde i Altona.

5.9. Carl Emil Roll og 5.10. Ottilie Hindrichsen

(Carl) Emil Roll, født den 11. juli 1829, død den 16. december 1874.

Gift med Ottilie Dorothea Hindrichsen, født den 24. april 1833, død den 6. marts 1907.

Emil er møller. I 1853, året for tvangsmølleriets afskaffelse, indgår han en livslang forpagtningsaftale med Højer mølles ejer, Frederik 7. Dengang lå møllen på en fenne vest for den nuværende kommunale skole. I 1857 erhverver Emil Roll en 2600 m² stor grund og opfører her en hollændermølle. Møllen er ikke ny, idet dele af den stammer fra en mølle fra Nørremølle (1738-1856). På møllearealet, som er det højst beliggende i Højer, lå der tidligere en statelig gård tilhørende flere generationers herredsfogeder, herunder Fedder Lund (1621-1701), en direkte ane. Arealet havde ligget ubenyttet hen siden en brand i 1713.

Billedet er taget af C.C. Biehl, Gråsten, før 1920. Dampskibet er en billedmanipulation.

Højer mølle er den højeste trævindmølle i Europa. Højer mølles sidste ejere drev mølleri og kornhandel til 1972. I dag hører møllen under Museum Sønderjylland.

Emil Roll sympatiserer med slesvig-holstenismen. I herredsfoged C.A. Kiærs indberetning fra 1864 til myndighederne i København nævnes Emil Roll som en af de illoyale borgere, som formentlig vil sympatisere med Preussen-Østrig, hvis der skulle ske en invasion (se tilsvarende om Fedder Peter Hindrichsen under 3.1.).

Fotoet på næste side, som er fra 1866, viser navnkendte Højer-borgere. Billedet er taget foran gæstgivergården Christensen på Højer Torvs vestlige side (i dag ligger der her et hotel). Årsagen til sammenkomsten kendes ikke. Forsamlingen består hovedsageligt af gårdejere, men der er også andre

erhverv repræsenteret (møller, slagter, købmand, læge, toldassistent). Mange har en tilsynsfunktion med kirken eller med sparekassen. Langt de fleste, om ikke alle, er tysksindede.

Siddende fra venstre: Sönnich Sönnichsen (slagter), **Emil Roll** (møller), Boh Feddersen (velhavende gårdejer fra Husumtoftmark, Ved Gaden), **Hans Chr. Todsens** (3.13.), A. Nielsen Brink, M. Matthiesen, Johann Carstensen, **Andreas Todsens** (gårdejer, se nærmere under 2.3./2.4.), Hans Feddersen (rådmænd) og Boy Matthiesen. Stående fra venstre: Franz Anton Heyn (distriktslæge), **Rasmus Todsens** (digefoged i Højer, se også omtale under 3.3. -3.4.), Böhlke eller Boldt (toldassistent), **Carsten Redlef Carstensen** (kogsinspektør Gl. Frederikskog, se også omtale under 2.3./2.4.), Christian Matthiesen, S. Lorenzen Christensen (står bagest, gæstgiver), Johann Volquardsen, fru Fries, Sönnich Dethlef Hoeg (rådmænd og gårdejer), Andreas Ebsen, fru Christensen (gæstgiver), Bendix Todsens (digegreve i Tønder), Hans F. Hindrichsen, Hans Cramer Winding (læge) og Rasmus Hindrichsen.

Senere bliver den kongelige bortforpagtning af retten til at drive møllen afløst af privat ejendomsret. Den 1. august 1885 indgås der en aftale mellem enken efter Emil Roll, Ottilie Roll, og den Kongelige Regering i Slesvig om overdragelse af møllen til eje. Afløsningsbeløbet udgør 4.666,66 Mark.

Møllen går i arv til sønnen Carl Emil Roll II (1893-1930), herefter til dennes søn Carl Emil Roll III (1930-1948), og til sidst til dennes bror Bernhard Roll og Jacob Schmidt, som driver møllen i årene 1948 til 1974.

Carl Emil og Ottilies børn og børnebørn (mange efterkommere, derfor kun udvalgte personer):

1. Emma Roll (1857-1926). Gift med borgmesterens søn Christian Matthiesen (1844-1891). Se nærmere under 6.7./6.8.
2. Carl Emil Roll II (1864-1942). Højer Mølle. Gift med Mimi Feddersen (1874-1965). Har efterladt mange børn, hvoraf de mest kendte er:
  - a. Malle Roll (1894-1983). Ugift sygeplejerske i Højer. Vi børn var ret skræmte, når der skulle vaccineres på skolen.
  - b. Carl Emil Roll III (1896-1988). Højer Mølle. Gift med Meta Pedersen (1896-1988).
  - c. Tiddi Roll (1898-1992). Ugift. Passer en mindre Tatolforretning med husholdningsartikler i Storegade 16. Et mødested for byens fruer, hvor man i det tilrøgede lokale kan få "en lille jen".
  - d. Theodor Feddersen Roll (1900-1935). Gift. Mølleeejer i Emmerlev? Dør i en ung alder i Bad Nauheim i Hessen, men er begravet i Højer. Baggrunden er uklar.
  - e. Bernhard Roll (1903-1982). Ugift. Højer Mølle. En bykendt personlighed.

Onkel Bernhard med sin kusine Ina (Ohlsen)

Fælles gravsted for tre ugifte søskende

3. **Fedder Roll (1867-1917).** Se 6.7.
4. Friedrich August Roll (1870-?). En lægefamilie i Haderslev.

5.11. Hans Christian Todsens Kier og 5.12. Line Lagesen

Hans Christian Todsens Kier, født 11. oktober 1851 i Hamborg/Eimsbüttel, død den 30. november 1928 i Højer.

Som barn bor Hans Christian i lange perioder hos sin morfar Hans Chr. Todsens på *Kiers Gaard* i Højer. Hans Christian går på landbrugsskole i Kappel, og omkring 1870 aftjener han sin treårige værnepligt i Strasbourg.

Den 30. november 1877 bliver Hans Christian gift med Line Lagesen, født den 27. juni 1855 i Stenderup, død den 13. januar 1940.

Hans Christian får fuldmagt over *Kiers Gaard* efter morfar Hans Chr. Todsens den 9. maj 1879. Den endelige overdragelse sker den 6. september 1884. Hans Chr. Kier er dermed den første Kier på *Kiers Gaard*.

I 1906 overdrager Hans Christian *Kiers Gaard* til sønnen Christian.

Line og Hans Christian o. 1906.

Line er født og opvokset i en dansksindet familie, men hun følger ægteemanden i det tyske livsmønster.

Hans Christian og Lines børn:

1. Marie Christiane Kier (1878-1951). Bliver gift med Anders Th. Adzersen (1871-1945). Anders køber i 1899 en af de store gårde i marsken mellem Højer og Rudbøl, værftsgården *Poppenbøl*. Gårdens historie går tilbage til 1443. Gården lå oprindeligt på et værft omringet af vand.

2. **Ella Kier (1879-1954).** Se 6.8.
3. Christian Kier (1882-1916). I 1906 bliver han ejer af *Kiers Gaard*, og han bliver gift med Sophie Petersen (1883-1962). Christian bliver indkaldt som soldat i 1914 og meldes savnet i august 1916 (ved floden Somme i Frankrig). Enken må herefter drive gården indtil den ældste søn Hans (1906-1971) kan tage over. Gården nedlægges som landbrugsejendom i 1939, og to år efter Hans' død bliver den solgt til Højer kommune og Sønderjyllands amt. Gården hører i dag under Museum Sønderjylland.

4. Ernst Jacob Kier (1886-1964). Bliver i 1912 gift med Christine Ratenburg (1892-1975) og erhverver i samme år en gård i Jejsing. Efter at have deltaget i krigsårene 1914-18 driver han gården og er aktiv i adskillige organisationer og virksomheder, herunder bestyrelsesmedlem i Tønder Bank. Er indsat i Fårhuslejren fra 1945-47. Overdrager i 1953 gården i Jejsing til sønnen Christian. Christian og hans bror Thomas (Odense) er, ligesom moderen Christine, ivrige slægtsforskere og har bidraget væsentligt til denne bog.

6. GENERATION

6.1. Peter Pörksen og 6.2. Caroline Bachmann

Peter Pörksen, født den 25. juni 1857 i Rudbøl kog, som den yngste af syv søskende.

Død den 26. marts 1937 i Højer.

Peter aftjener sin treårige værnepligt hos den preussiske livgarde i Potsdam fra 1878 til 1881. Han havde åbenbart ingen imponerende skoleuddannelse, da unge mænd med *höheren Schulabschluss* kunne nøjes med en soldatertjeneste på kun ét år.

På billedet t.h. fra 1880 er *Füsilier* (fodsoldat, infanterist) Pörksen fotograferet foran *Potsdamer Stadtschloss*.

Peters første ægtefælle er Caroline (Petrea) Bachmann (f. 28. december 1870), som dør den 12. december 1893 i en alder af kun 22 år. Caroline er mor til Johannes (se 7.1.).

Caroline har lært at kokkerere på "Hotel und Kurhaus Gravenstein" v/H. Kastenbein. Hun har efterladt en tætskreven og fyldig kogebog fra 1890, som er i familiens besiddelse.

Det unge ægtepar bosætter sig i Bådsbøl Ballum, hvor de driver kroen i Færgehuset. På billedet ejendommen, som den blev opført i 1896, og hvoraf enkelte bygningsbestanddele fortsat eksisterer i dag.

Færgegården ca. år 1900. Foran kroen holder dagvognen til Højer eller Bredebo.

Fra 1783 til 1900 foregik sejladsen til Rømø fra dette sted. Senere flyttede færgen længere nordpå. Fra Færgegården blev passagererne fragtet ud gennem vaden til færgebåden på en specialbygget vogn med høje hjul, trukket af et par heste. Afstanden til Rømø er ca. 8 km. Under gode forhold kunne turen klares på en halv time, efter at have kørt med hestevogn de første 2-3 km ud til den ventende båd. Ved dårligt vejr kunne turen vare adskillige timer.²⁵

Efter Carolines død bliver Peter gift med svigerinden Marie Sophie (Misse) Bachmann, født 26. november 1865, død den 30. oktober 1939. Med Marie får han børnene Caroline (Calle, 1901-1984) og Heinrich (Heine, 1904-1998).

Peter og Marie med børnene Heine, Calle og Johannes i 1910. Foto ISL.

Den 1. maj 1892 køber Peter Pörksen købmand N. Brinks virksomhed, som er beliggende på hjørnet af Mellemgade og Storegade. Virksomheden, som består af handel med byggematerialer og kul, blev grundlagt af N. Brink i 1862.

Hestevogn med firmalogo "Peter Pörksen, Hoyer" i 1916 foran lagerbygningen i Søndergade (ejes nu af Marsk Pølser v/brdr. Müller). Foto ISL.

Kur-Liste

für das
Nordseebad „Lakolk“ auf Röm.

Die Kurliste erscheint während der Saison
je nach Bedarf.
Abonnement Mk. 2.00 für die Saison.
Einzeln Nr. 10 Pfg.

Zufolge pro gewöhnliche Seite 20 Pfg.
Größere und Saison-Annoncen nach Uebereinkunft.
Aufträge sind direkt an die
Buchdruckerei J. H. N. Chamissen in Tondern
zu richten,
wobei auch nähere Auskunft gegeben wird.

Herausgegeben von der Badeleitung in Scherrebek. — Druck und Verlag von J. H. N. Chamissen, Tondern.

Nr. 3.

Nordseebad Lakolk auf Röm, den 14. Juli 1899.

1. Jahrg.

Fremden-Liste.

N a m e	S t a n d	W o h n o r t	Per- sonen- zahl
Prinz Chlodwig von Hessen		Potsdam	1
Graf von Rittberg und Frau	Offizier	Strassburg i. E.	2
Herr C. Hofmeister	Leibjäger	Potsdam	1
Herr P. Pörsken	Kaufmann	Hoyer	1
Herr M. C. Schmid	"	Scherrebek	1
Herr W. Eassen	Bauvorstand	"	1
Frau Eassen	"	"	1
frl. Rabe	"	Hamburg	1
Helene Eassen	"	Scherrebek	1
Herr M. C. Deveberg	"	Lausanne	1
Frau Dr. Plessing und Familie	Rechtsanwalt	Lübeck	5
Herr Kaufmann	Sekretär	Altona	1
Herr E. Westphalen	Correspondent	"	1
Herr Nadoln	Seminarlehrer	Tondern	1
Frau Oberlehrer Gürke und 3 Söhne	"	Hannover	4
frl. Hansen	Lehrerin	Alpenrade	1
Frau Blümcke und Tochter	Rentiere	Flensburg	2
Herr Dr. Bertram und Sohn	"	Hannover	2
Herr W. C. Petersen mit Familie	Kaufmann	Flensburg	6
Herr C. Wulf mit Familie	Proprietair Redakteur	Brede	3
frl. W. Christensen	"	Kopenhagen	1
Frau Helene Wille und Tochter	"	Charlottenburg	2
Herr Chr. Goldhammer und Sohn	Kaufmann	Berlin	2
Frau Edens und Tochter	"	Alpenrade	2
Frau Rentmeister Petersen mit 2 Kindern	"	Tondern	3
Herr Peters	Schiffsführer	Sylt	1
Herr C. J. Schmidt und Familie	Kaufmann	Husum	4
Herr J. H. Jäger und Familie	Weinhändler, Destillateur	Rendsburg	3
Frau Pastor Jacobsen	"	Scherrebek	1
frl. Agnes Felten	"	Potsdam	1
Summe :			57

I 1899 er Peter sommergæst på Nordseebad Lakolk på Rømø. På gæstelisten er han registreret som nummer fire efter prins og greve.

Peter er en dygtig købmand og bliver efter datidens forhold ret velhavende. Fra 1892 til 1920 stiger hans formue kontinuerligt med 10 til 20 pct. hvert eneste år. Også i krigsårene 1914-18 og i efterkrigsårene tjenes der gode penge. Kroneomstillingen i 1920 medfører, at det bliver vanskeligere at følge hans økonomiske udvikling. I 1924/25 overdrager han vistnok halvdelen af virksomheden til sønnen Johannes. Det endelige generationsskifte sker den 1. maj 1932, præcist 40 år efter handelen med N. Brinck.

Johannes' halvbror Heine erhverver, godt hjulpet af faderen, i 1928 en stor herregård i Ahrensbökö/Lübeck. I 1943 navngives gården *Birkenhof*.

Prisen for *Birkenhof* (foto af *Herrenhaus* fra 2014) er 53.000 guldmark plus 47.000 reichsmark. Johannes' halvsøster Calle modtager et hus i Friedrichstadt og nogle ferner i Højer.

Peter og Marie o. 1930.

Seks søskende Pörksen i senioralderen. Foto er med sikkerhed fra 1929, måske fra Niels' 85-års fødselsdag den 7/3 1929. Stående fra venstre: Jacob (76), Thomas (75), Peter (71). Siddende: Niels (85), Anna (80) og Sophie (78). Foto: Arkiv Thomas Baecker.

Om Peters søskende har vi følgende oplysninger:

1. Pörke **Niels** Pörksen. 1844-1931. Deltager som preussisk soldat i nogle drabelige slag ved Metz i august/september 1870 (den tysk-franske krig 1870/71). Korset på hans bryst er en *Kronenorden 4. Klasse*, som han modtog i 1910, og som han var meget stolt af. Gift med slagterdatteren Ida Sönnichsen fra Højer (hun dør i 1924). Ægteparret driver i over 20 år en kro med høkeri og lidt landbrug i Rosenkranz. Etablerer sig herefter som landmand i Ny Frederikskog. Fra 1920 lever han og Ida hos sønnen Hans, som er købmand i Højer.²⁶
2. **Anna** Christina Pörksen. 1848-1945. Gift med kredsskoledirektør Johannes Peter Chr. Petersen. Bor i Aabenraa.
3. Sophia/**Sophie** Maria Pörksen. 1850-1932. Gift med Asmus Petersen (1845-1906), en købmand fra Højer.
4. **Jacob** Peter Pörksen. 1852-1942. Gift med Cecilie Kofoed fra Kiel. Etablerer en vinhandel i Friedrichstadt, som kommer til at eksistere i over 100 år.
5. **Thomas** Pörksen. 1854-1937. Gift med Gerine Johanne Gottfriedsen. Fra 1885 slusemester og gæstgiver ved Højer Sluse. Her huserede han i ca. 50 år. Omtales som *schillernde Persönlichkeit* (Ewaldsen, s. 64).

Børnebørnene Peter, Fritz, ukendt og Calli på trappen til butikken. Stående formentlig hr. Strehlau, som var gift med Christine Zenner. Foto fra o. 1937.

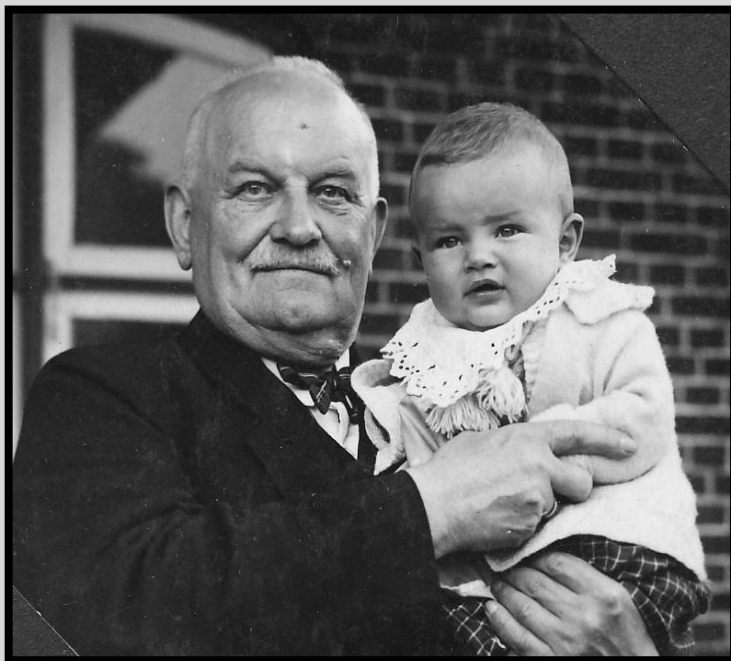

6.3. Jens R. Petersen og 6.4. Line Zenner

Jens Rasmus Petersen, født den 20. oktober 1856 i Klanxbüll, død den 1. juli 1927 i Højer.

Gift med Abeline (Line) Chr. Zenner, født den 16. december 1872 i Tønder, død den 27. august 1959 i Højer.

T.v. Line med datteren Frieda i 1908. Foto ISL. T.h. Jens Rasmus med barnebarnet Peter Pörksen. Fra o. 1925.

Den 1. oktober 1886 grundlægger Jens Rasmus en manufakturforretning i Storegade 23, Højer. Fra forretningen driver han også en filial af *Tønderbank*. I 1925 kan borgerne i Højer vælge mellem fem forskellige pengeinstitutter. Sønnen Hans Friedrich overtager handels- og bankvirksomheden i 1932.²⁷

Manufakturforretningen *Jens R. Petersen* på hjørnet af Storegade og Skolegade (huset med høj rejsning t.v.). Bemærk, at Jens Rasmus' bror Heinrich er postmester i det hvide posthus på den anden side af gaden.

Jens Rasmus bliver valgt til Højers flækkebestyrelse i perioden 1919-1922.

På dette foto fra o. 1912 er der markeret fra venstre: Carl Emil Roll II (under 5.9.), Rasmus Todsén (under 3.3./3.4.), postmester Heinrich Petersén (Jens Rasmus' bror), Jens R. Petersén (6.3.), Fedder Roll (6.7.) og Hans Kier (5.11.).

Line o. 1950.

Ægteparrets børn:

1. Hans Friedrich Petersen (1897-1972). Manufakturhandler i Højer. Bor i Ny Frederikskog. Gift med Luise Feddersen (1901-1979).
2. **Frieda Petersen (1900-1983).** Se 7.2.
3. Friedrich Zenner Petersen (1905-1975). Gift i 1932 med Emsi Roll (1907-1982).

Friedrich er ansat som ekspedient i storebroderens manufakturforretning. Er medlem af nazipartiet allerede i 1934, året efter Hitlers magtovertagelse. I 1940 melder han sig til frivillig tysk krigstjeneste ("min pligt som tysker"), men bliver afvist, da han anses for at være for gammel. To år senere, i foråret 1942, gennemfører *Waffen-SS* en stor hverveaktion i det sønderjyske, og denne gang er han ikke for gammel! Som medlem af *SS-Division Totenkopf* deltager han tre år i kampe på østfronten og i Tyskland. Ved den tyske kapitulation i 1945 havner han i amerikansk fangenskab i Østrig. Han løslades medio 1946. I Retten i Tønder bliver han for sin krigsdeltagelse idømt en fængselsstraf på ét år og tre måneder, og han får konfiskeret sin SS-hyre på 6.300 kr. Da han begynder sin afsoning i Fårhuslejren, vejer han kun 50 kg. Han løslades medio 1947. Ægteparret, som er barnløst, bor fra 1950 i Skippergade. Friedrich får i sommeren 1971 et slagtilfælde, og er herefter stærkt handicappet.

4. Carl-August Petersen (1907-1982). Er under Anden Verdenskrig tysk soldat (sammen med Peter Pörksen) i Norge. Gift med Anni Jordt (1908-1995). Familien (herunder vistnok to børn) flytter i 1945 ind hos Carl-Augusts faster Agathe på *Agathenhof* i Klanxbüll (se nærmere om gården under 4.5.). Carl-August er enearving efter de tre ugifte søskende, som levede på gården. At netop nevøen Carl-August skulle arve gården, hænger givetvis sammen med, at han havde en landbrugsuddannelse.²⁸ Arvetanten Agathe dør som 91-årig i 1949 som den sidste af de tre søskende.²⁹

6.5. Christian Ohlsen og 6.6. Ingeborg E. Carstensen

Christian Anton Ohlsen, født den 3. februar 1872 i Højer, død den 9. juni 1913 samme sted.

Gift første gang i 1895 med Ingeborg Nic. Brink, som allerede dør året efter brylluppet.

Herefter bliver han i 1900 gift med Ingeborg (Emma) Carstensen, født den 2. juli 1873 på *Vesteranflod*, død den 9. september 1954. Hun har gravstene på to kirkegårde (Højer og Møgeltønder)!

Ingeborg dyrker slægtsforskning og finder i den forbindelse tegn på, at hendes forfædre kan spores til Marsk Stig (Andersen), som skal have begået kongemordet i Finnerup lade i 1186. Vi mangler et bevis herpå, men det vil være forkert blot at afvise denne påstand. Ingeborg er en stærk personlighed med mange interesser (kunst, religion, filosofi), og hun hævder selv, at hun har overnaturlige evner som bl.a. spiritist. Det har hendes tre sønner dog gjort tykt grin med.

Om Christian ved vi ikke så meget, da han allerede dør som 41-årig. På foto ses en pæn mand, som går op i sit ydre. Det fortælles, at en barber hver søndag kom i huset for at klippe og barbere ham. Han var også musikalsk.

Christian opfører i 1896 en gård på Østerende 3 i Højer (syd for *Fedder Rolls Gård*). Af helbredsmæssige årsager må Christian Ohlsen opgive landbruget. Senere går gården i arv til sønnen Erich.

I 1907 grundlægger Christian et engrosfirma, som handler med jern- og stålør, plader og pumper. Lageret befinder sig i gårdens lade bag de store porte mod vest, og kontoret er i stuehuset til højre for indgangsdøren.

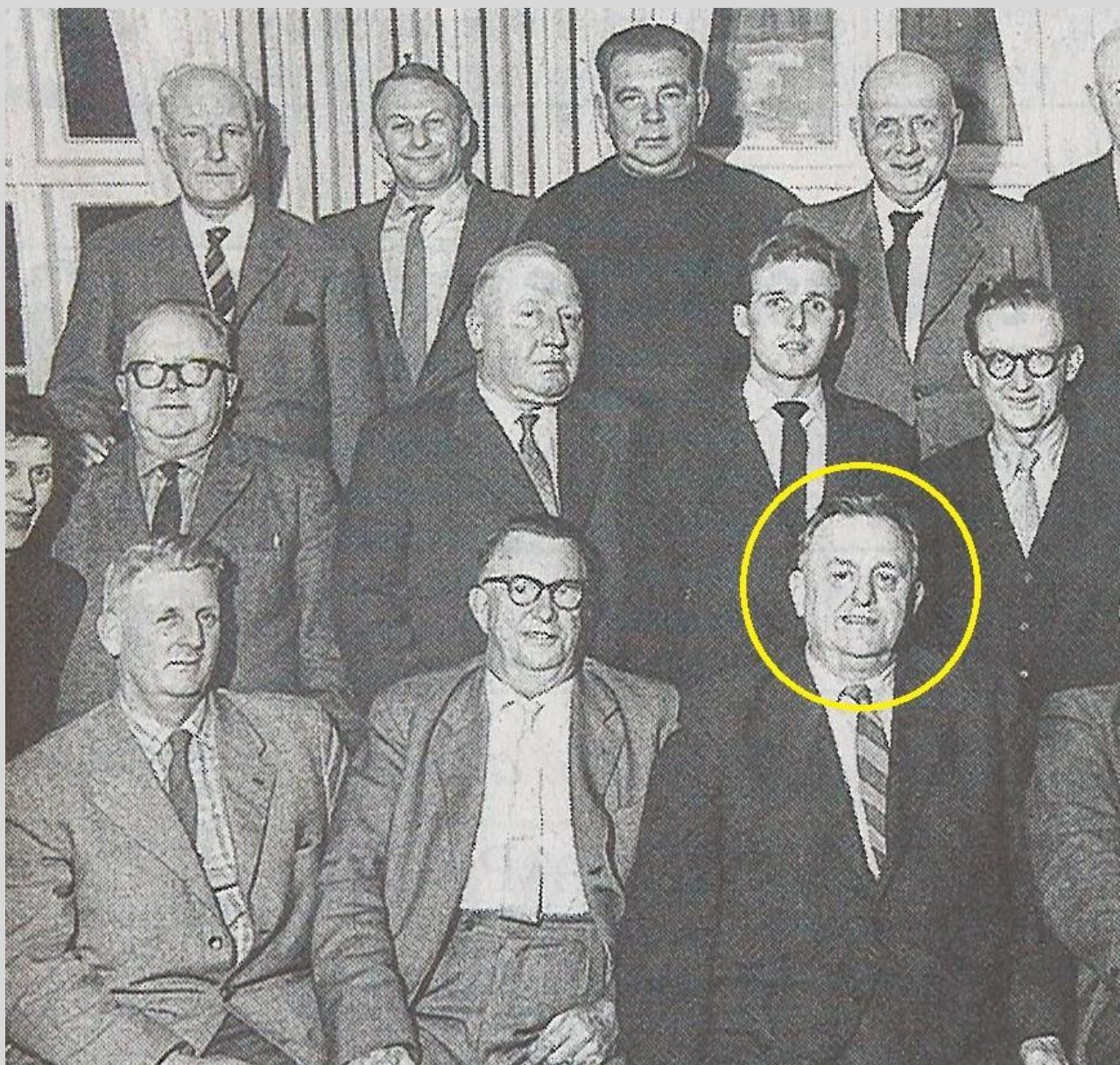
Senere flyttes engrosforretningen op på Nørrevej (ved den nuværende rundkørsel) under navnet Chr. Ohlsen & Co.'s Eftf. Virksomheden har først været ejet af enken Ingeborg Ohlsen og J. Chr. Thimsen, senere af Ingeborgs sønner Walli og Fritz og af Kalli Lorenzen.

Ingeborg Ohlsen indvier her sikkert barnebarnet Ingelies i, hvordan man med trylleri får vorter til at forsvinde.

Christian og Ingeborgs børn:

1. Johan Ohlsen (1901-1903).
2. **Walli Ohlsen (1902-1967).** Se 7.3.
3. Erich Ohlsen (1903-1965). Landmand og fra 1954 til sin død meddirektør i Højer Sparekasse. Gift med Jane Carstensen (1. ægteskab) og Marie Nielsen (2. ægteskab). Børn: Inge Luise (Ingelies) Dethlefsen (1933-2016) og fra 2. ægteskab Hans-Heinrich (født oktober 1947), Virum.

Erich ved siden af sin bror Walli fra et møde i Højer Bønderkommune i 1962. Øverst t.v. Friedrich Petersen.

4. Fritz Ohlsen (1907-1984). Uddannet landmand, men må opgive på grund af rygproblemer. Er fra 1932 ansat hos sin bror Walli i engrosvirksomheden Ohlsen & Co. I 1942 overtager de to brødre firmaet, med en tredjedel til Fritz og to tredjedele til firmaets leder Walli. Efter krigen bliver Fritz dømt for værnemageri. Gift med Nancy Dethlefsen (1910-1980).

Fra Fritz Ohlsens bryllup i 1934. På foto ses bl.a. Bernhard Roll, Walli og Ina Ohlsen.

6.7. Fedder Roll og 6.8. Ella Kier

Fedder Roll, gårdejer i Højer, født den 22. august 1867, død den 26. november 1917.

Gift 18. november 1899 med Ella (Louise) Kier, født den 24. oktober 1879, død den 1. december 1954.

Fedder er fra 1905 til sin tidlige død i 1917 digefoged i Højer Kog. Her er han sammen med digegrever i 1905. HAN 1987 s. 96.

Fedder og Ella bor på en stor trelænget gård i den østlige ende af Højer.

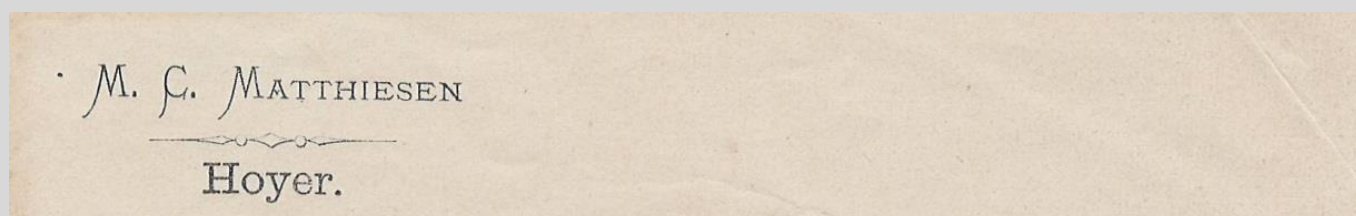
Gården set fra vest. Herunder gårdens sydside. Fotos måske fra o. 1970.

Gårdens historie / stænderdeputeret M.C. Matthiesen

Gårdens oprindelse er uklar. Den ældste registrerede ejer er rådmand Hans Thomsen (1765-1822), som var gift med en kusine Kristine Boysen (1760-1790) fra Emmerlev. Han har formentlig arvet gården af sin far. Hans Thomsen blev enkemand med 25 år, og ægteskabet forblev barnløst.

Straks efter Hans Thomsens død i 1822 køber **Matthies Christian Matthiesen** (MCM) gården. MCM (1803-1887) stammer fra Visby, hvor faderen har en stor kniplings- og købmandsforretning. MCM kommer som faglært kniplingshandler til Højer. I 1827 bliver han gift med **Helene Marie Boysen** (1806-1881), som er genboens datter fra Den Boysenske Gård. Helene er et godt parti, da hun på grund af en stor dødelighed i familien har arvet rub og stub, herunder Den Boysenske Gård og en gård i Emmerlev.

En side af en notesblok fundet i en tidende fra Stænderforsamlingen.

I 1827 (om)bygger MCM den herskabelige marskbondegård. MCM er tysksindet og medlem af den herrnhutiske brødremenighed, hvorimod Helena stammer fra en meget kristen, dansk familie (Peter Outzen Boysen, en søn af Helenes farmor, er på det tidspunkt biskop på Lolland-Falster). Hjemmet bliver tysk; Helena må på grund af de spændte politiske forhold afbryde al forbindelse til familien i Kongeriget.

MCM bliver Højers mest indflydelsesrige person i mange år. Han er marskbonde, kniplingskræmmer, brændevinsbrænder med dampdrevet brænderi (Nørregade 3), sparekassebestyrer (1844-1887), deputeret i den slesvigske stænderforsamling (valgt i 1854) og mangeårig borgmester i Højer (1869-82).

Gårdens sydside. Må være det ældste foto af gården, med sikkerhed fra før 1910.

MCM er en høj, svær mand, som gerne deler glassets glæder med sine standsfæller. I begyndelsen af 1880'erne ser man ham næsten dagligt komme spadserende med høj hat og stok fra gården, gennem Østergade og tværs over kirkegården.

Ægteparret får ni børn. Det yngste barn, **Christian Matthiesen**, overtager fødegården. Han bliver gift med møllerdatteren **Emma Roll** (1857-1926). Ægteskabet er barnløst, og efter at Emma bliver enke i 1891 sælger hun gården til sin bror **Fedder Roll**. Denne handel foregår i 1895. Se slægtstavlen for familien Roll under 3.11./3.12.

Ella med barnebarnet Jan og datteren Ina i verandaen, som bliver opført i Walli Ohlsens tid.

Aftægtshuset ligger nord for gården. Her bor Ella Roll til sin død i 1954. Foto fra 2018.

Fedder og Ellas børn:

På dette foto fra o. 1915 ser man Fedder og Ellas børn sammen med bedsteforældrene Hans og Line Kier. Markeret fra venstre: **Emsi** (f. 1907), **Ina** (1905), **Dora** (1900) og **Otto** (1909).

De øvrige er fætre og kusiner: Adolf Adzersen (1899), Hans Chr. Kier (1906), Lina Kier (1907), Ellen Kier (1910), Walter Kier (1911), Hans Chr. Kier fra Jejsing (1914).

1. Dora Roll (1900-o.1980). Gift i 1922 med Johann Lützen (1894–1969). I næsten fem årtier driver ægteparret biografen *Lichtspielhaus Tonhalle* i Hauptstr. 6 i Kellinghusen. I 1940 bestemmer de lokale nazistiske myndigheder, at *Tonhalle* ikke må åbnes for byens polske tvangsarbejdere. Sønnen Meinert falder som 21-årig under Anden Verdenskrig. Datteren Elke bliver gift med Reinhard Meyer (1934-o.1980), som dør under et ophold hos Elkes tante Emsi i Højer. . Ikke muligt at finde familiens gravsten i Kellinghusen (2019).

Johann og Dora Lützen født Roll

2. Ina Roll (1905-1986). Se 7.4.
3. Emsi Roll (1907-1982). Se under 6.3./6.4.
4. Otto Roll (1909-1949).

Otto Roll er landmand ved Eckernförde (Hof Bastholm?). Han bliver gift to gange. Er tysk soldat i det meste af Anden Verdenskrig og dør som følge af de kvæstelser, som han har pådraget sig under krigen. Foto af Otto Roll fra 1926. Begravet i Højer.

7. GENERATION

7.1. Johannes Pörksen og 7.2. Frieda Marie Petersen

Johannes Peter Pörksen, født som preussisk statsborger den 28. marts 1892, død den 18. august 1967.

I 1923 bliver Johannes gift med Frieda Petersen. Hun er født den 7. maj 1900, død den 28. april 1983.

Johannes som konfirmand. Præsten er D. Claus Rolfs, som var en kendt lokalhistoriker. Foto fra o. 1904.

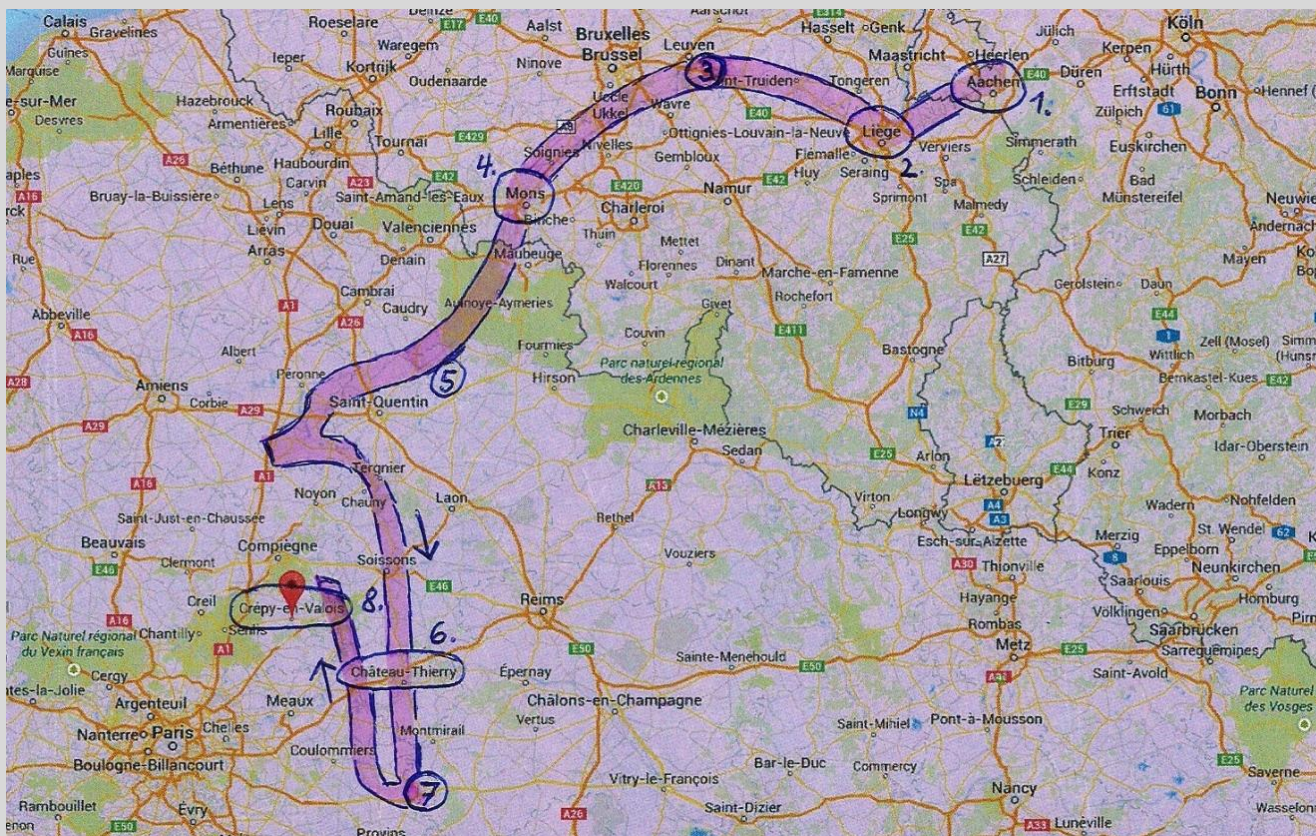

Johannes som preussisk stedfortrædende officer og senere som krigsfange.

Den 1. august 1914 indkaldes alle sønderjyske mænd mellem 20 og 45 år til at møde under preussiske faner. Johannes har rang af stedfortrædende officer i *Füsilier-Regiment Königin Nr. 86*, med kaserne bl.a. i Sønderborg Slot. Infanteriregimentet marcherer gennem Belgien og skal medvirke ved udførelsen af *Schlieffen-planen*, nemlig angrebet mod Frankrig og indtagelsen af Paris.

Under en udmarvende fodmarch gennem Belgien får Johannes sin ilddåb i Tirlemont, og under kampe med belgiere, franskmænd og englændere bliver han vidne til krigens rædsler. Den tyske fremrykning bliver standset ved et drabeligt slag øst for Paris ved floden Marne den 6. september 1914. På tilbagetoget bliver Johannes behandlet for en dårlig fod på et Røde Kors hospital i Crépy-en-Valois. Han opfatter hospitalet som et sikkert, neutralt sted. Stor er derfor hans forbløffelse, da han under dette ophold den 11/9 bliver taget til fange af franske soldater:

„Es ist furchtbar hart, die Waffen wurden uns alle abgenommen. Ich bin ganz herunter, dass mir das passieren sollte, aber zur Wehr setzen, was hätte das genützt, hatten wir uns doch unter den Schutz des Roten Kreuzes gestellt“. (Dagbogsoptegnelse af 12/9 1914).

Johannes' lange march gennem Belgien og Frankrig i august/september 1914. Fra Aachen i nordøst til Crépy-en-Valois i sydvest.

Füsilier-Regiment Nr. 86.

I. und II. Bataillon, Flensburg.

**Neuburg am 6., Wargun am 9. 9., Moulins am 1. und
Dreslincourt vom 10. bis 17. 10. 14.**

Berichtigung früherer Angaben.

Ref. Thomas Augen v. d. 1. Komp., bisher vermisst, zur Truppe zurück.
Füs. Peter Denker v. d. 3. Komp. — nicht gefallen, schw. verw.

Außerdem gemeldet:
Wsfeldw. d. R. Johannes Pörksen — in franz. Gefangenschaft.

Den 14/11 1914 oplyses hans franske tilfangetagelse i "Verlustlisten 1. Weltkrieg". Hans forældre er dog blevet informeret herom på et tidligere tidspunkt.

Johannes bliver interneret i fæstninger i St.-Brieuc, Fougères, Rouen og Le Havre. Det længste fængselsophold tilbringer han formentlig i Saint-Martin på Ile de Ré, en fransk atlantehavso.

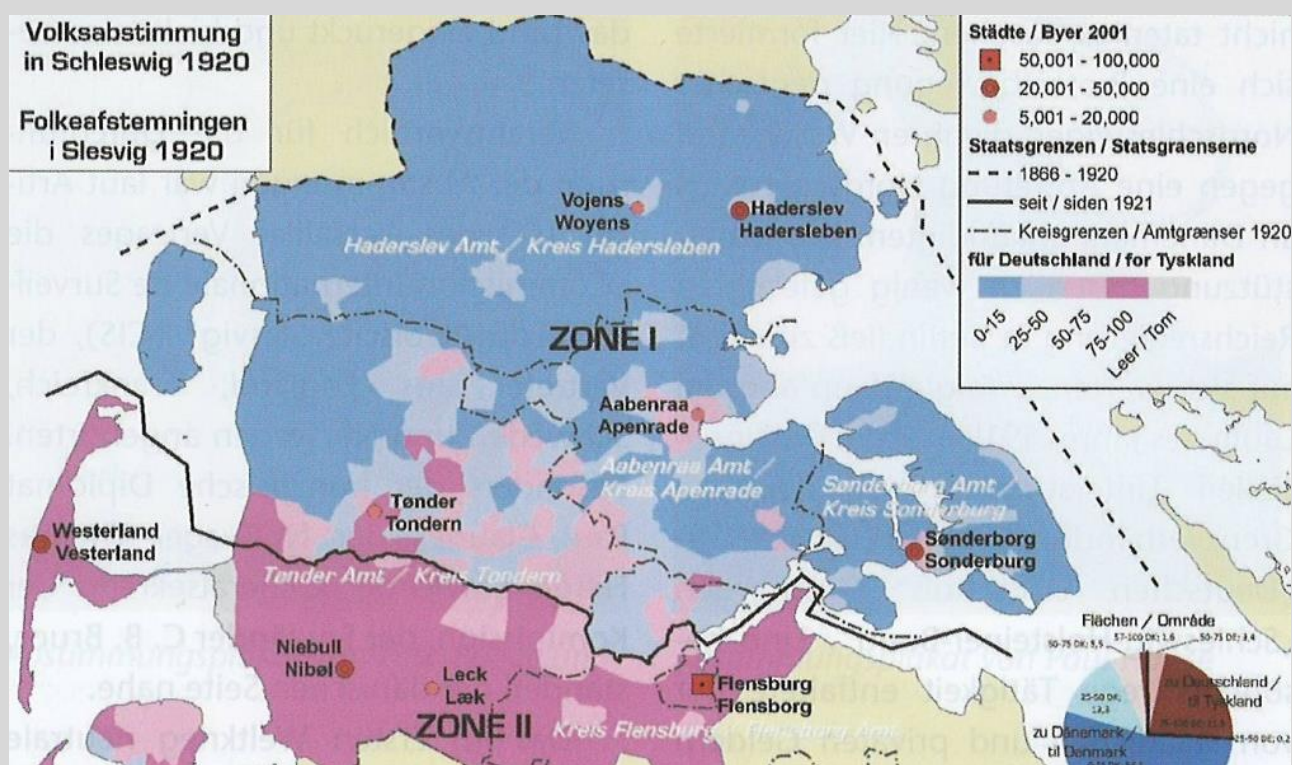
Tilværelsen som krigsfange kan ikke have været rar, men det ser ikke ud til, at Johannes har lidt voldsom overlast under opholdet i de forskellige interneringslejre. Muligvis kunne han i kraft af Genevekonventionen opnå visse krigsfangeprivilegier, da han gennem bl.a. den amerikanske ambassade kunne dokumentere, at han havde status som (stedfortrædende) officer.

Første Verdenskrig slutter den 11. november 1918 med Tyskland som én af tabernationerne.

Den 28. august 1919 bliver Johannes løsladt og sendt til Svendborg på ØK's dampskib *St. Thomas*. Dette skib var allerede i månederne før blevet benyttet til hjemtransport af dansksindede sønderjyder.

Johannes' tilværelse som krigsfange slutter således efter præcist fem år. En lang periode væk hjemmefra, men alternativet, en deltagelse i en årelang morderisk skyttegravskrig på vestfronten, kunne have fået langt alvorligere følger for ham.

Tysklands nederlag får konsekvenser for Johannes' nationale tilknytning. Danmark har nu, understøttet af sejrsmagterne, mulighed for at få flyttet grænsen mellem Danmark og Tyskland fra Kongeåen til en linje længere mod syd. Drivkraften bag denne politiske proces er lederen af de danske sønderjyder, rigsdagsmanden H.P. Hanssen fra Aabenraa. Han er arkitekten bag den nuværende dansk-tyske grænse, og han agiterer for, at der skal ske en samlet afstemning i den såkaldte zone 1 (Nordslesvig eller det nuværende Sønderjylland). Grænsen kunne utvivlsomt blive trukket længere sydpå, men H.P. Hanssen advarer mod, at Danmark indlemmer tysk dominerede områder (Flensborg!), da det blot vil føre til nye konflikter. Det lykkes H.P. Hanssen at få bred opbakning til sine ideer, endog fra tysk side, selv om den nøjagtige fastlæggelse af den nye grænse selvfølgelig giver anledning til diskussioner. Den 10. februar 1920 afholdes folkeafstemningen, som resulterer i et dansk stemmeflertal på 75%. Nordslesvig bliver dermed en del af Danmark.

At man i det nordslesvigske Højer har en tysk stemmemajoritet på 72,6%, er reelt uden betydning, da afstemningen jo gælder en bloc for hele området. De tysksindede borgere i byen opfatter afstemningen som en stor uretfærdighed, da resultatet for afstemningsområdet var givet på forhånd. Denne følelse af at være snydt er grobund for hjemmetyskernes senere grænserevisionistiske stræben under Anden Verdenskrig.

I den sydlige zone 2 gælder afstemningen ikke samlet, men i de enkelte distrikter. Samtlige kommuner langs demarkationslinjen stemmer tysk, og dermed forbliver zone 2 tysk. H.P. Hanssen ønskede oprindeligt ikke en folkeafstemning i dette område, men han måtte bøje sig for et politisk pres.

Højers tyske dominans, som manifesterer sig med et solidt flertal i byrådet, fortsætter ubrudt helt til 1945. Byrådsmøderne i Højer blev tit holdt på dansk-tysk. Den tysksindede borgmester Hans Andersen var kendt for at indlede møderne med: *"Og no vil æ åfen æ Sitzung, og deretter vil vi stras trin in i æ Tagesordnung"*!³⁰

Fra preussisk til dansk statsborgerskab

Johannes blev født som preussisk statsborger, men døde som dansk statsborger. Hvad er baggrunden herfor? Svar: Alle borgere, som den 15/6 1920 havde fast bopæl i de indlemmede landsdele, og som ikke var tilflyttet efter 1/10 1918, blev automatisk danske statsborgere. Ganske få benyttede dog muligheden for at fastholde tysk statsborgerskab. Et dobbelt statsborgerskab var ikke muligt.

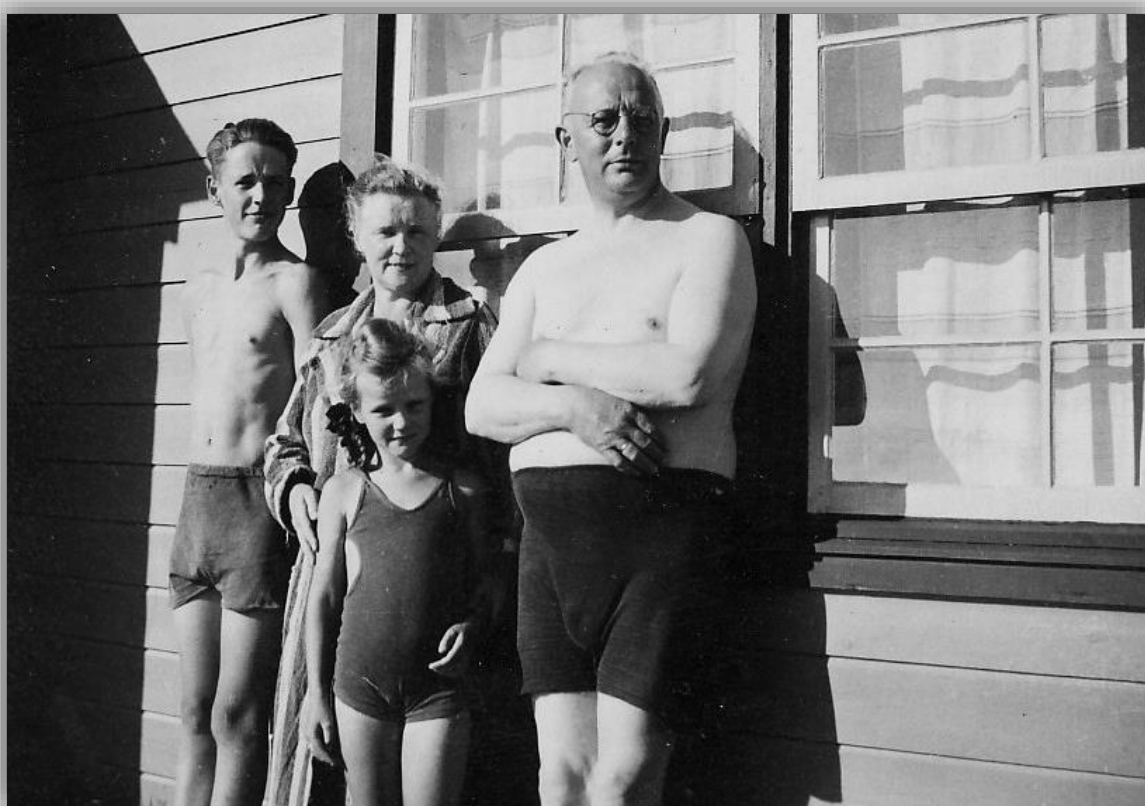

Johannes og Frieda forloves i 1922.

Hoyer Schützenverein i 1926. Johannes markeret. A.M. Hansen i 1. række nr. 3 fra v. blev 106 år gammel, dengang vistnok den ældste mand i Danmark. Han var vores genbo i Storegade.

Badetøj anno 1946. Frieda og Johannes med Fritz og Hella ved sommerhuset i Emmerlev. Huset bliver solgt efter Fritz' drukneulykke i 1952.

Sølvbryllup 1948 med børnene Hella, Fritz, Calli og Peter.

Sønnen Peter (yderst t.h.) er som deltager i Anden Verdenskrig af karrieremæssige årsager blevet tysk statsborger, og det er først i forbindelse med forældrenes sølvbryllup den 20/4 1948, at han får visum til at rejse ind i Danmark. Peter havde ikke været i Højer siden 1944.

Konfiskation af tysk og japansk ejendom

Ved lov af 30/3 1946 blev det (efter krav fra USA) bestemt, at der som følge af Anden Verdenskrig skulle ske konfiskation af tysk og japansk ejendom i Danmark. I praksis betød det, at al dansk ejendom tilhørende tyske statsborgere skulle konfiskeres, medmindre der kunne opnås dispensation. I Pörksen-familien voldte denne lov store problemer for Johannes' halvsøskende **Calle** og **Heine**, som begge var tyske statsborgere. De to ejede to tredjedele af ejendommen Mellemgade 4, og herudover havde Calle arvet nogle fenner. Konfiskationsforhandlingerne, som blev varetaget af Johannes, varede fra 1946 til 1952. I begyndelsen var der en reel og begrundet frygt for konfiskation. Over årene blev loven imidlertid udlagt mere og mere til fordel for den berørte personkreds. Vi kender ikke udgangen på Pörksen-sagen, men den 18/7 1952 skriver Frieda til Calle, at hun fra advokaten har fået oplyst, at Calles konfiskationssag "sikkert går i orden". Man kan således med nogenlunde sikkerhed gå ud fra, at der blev givet dispensation, eller at der som minimum blev indgået et forlig.³¹

Johannes overtager firmaet P. Pørksen Byggematerialer den 1. maj 1932. Her er han på kontoret i Mellemgade med Hans Hansen.

Bedford-lastbiler og en medarbejder på lagerpladsen ("æ taut").

Fra 1945 til 1958 er Johannes formand for *Højer Sparekasse*. Der er tale om meget beskedne forhold. I 1949 tilbyder Peter Müller, at sparekassen kan leje hans skrivemaskine for 100 kr. om året!

Foto fra sparekassens mødelokale o. 1951. Fra venstre: urmager og fotograf Laurids Matthiesen, kornhandler Herbert Hindrichsen, JP, sparekassedirektør Peter Müller, direktør Vilhelm Mathiasen, kogsinspektør Fritz Sönnichsen, købmand J.M. Johannsen, bødkermeister Johannes Heil, sparekassedirektør Hans Andersen.

I 1953 flytter Johannes og Frieda fra Mellemgade 1 til det smukke aftægtshus Mellemgade 4, som blev opført af Peter Pörksen i 1925. Efter Johannes' død i 1967 bor Frieda her til sin død i 1983.

Fotos fra 2010 (huset) og 1979.

Johannes og Frieda forulykker den 18. august 1967 i Rudbøl. Johannes har formentlig fået et hjertetilfælde.

75-årig Højer-bilist kørte i Vidåen og omkom

Var med hustruen på vej fra familiebesøg syd for grænsen, da han mistede herredømmet over vognen. Var syg under besøget

Et ildebefindende var i går ved 17,30-tiden årsag til en færdselsulykke ved Rudbøl. — Ulykken kostede et menneske livet. Ulykken skete, da den 75-

årige trælasthandler Johs. P. Pørksen, Peder Pørksens Trælasthandel, Højer, sammen med sin hustru, Frida Marie Pørksen, var på vej hjem efter et familiebesøg hos en datter umiddelbart på den anden side af grænsen.

Pørksen, der var kørende i en helt ny bil, fik undervejs et ildebefindende, hvorved han mistede herredømmet over vognen, der fortsatte ved siden af vejbroen i Rudbøl. Bilen slog en kolbøtte og endte i Vidåen, kun med hjulene over vandoverfladen.

Et par turister, politibetjent Christoffersen, Københavns Politistation 5, og hans hustru, der er sygeplejerske, sprang til undsætning. De fik de to reddet ud af bilen, mens andre alarmerede Falck-Zonen i Tønder. Sygeplejersken gav trælasthandler Pørksen kunstigt åndedræt og hjertemassage, men forgæves.

Frida Marie Pørksen blev ført til Tønder Sygehus. Hun var kun kommet lettere til skade.

Allerede under familiebesøget fik Pørksen et ildebefindende, og pårørende tilbød at køre ham og hans

hustru hjem til Højer, men det afsløj han.

Det er endnu ikke klarlagt, om Pørksen er død af et ildebefindende eller i forbindelse med selve bilulykken.

Sammen med hjemmets
medarbejder, Torben
Schmidt. – Men du skal
ikke tage fejl, siger Bine. –
Vores hyggesnak er vigtig-
gere end groggen.

Fire glade, gamle piger elsker deres tradition:

Vi holder mørkning og hyggesnak på sønderjysk manér

1980

Når solen går ned og
tusmørket falder på,
hænder det ofte, at
Otilie, Frieda og Bine
lister ind ad
Mariechens dør i Højer.
Så kommer der grog p
bordet, og snakken gå
lystigt om alle de
glæder, damer-
ne har haft i
deres lange liv.
Men det sker også, at
stemningen skifter, når
Frieda fortæller om sin
søns tragiske død i en
storm på havet, eller
når Mariechen stryger
sig over panden, for
hun har også sine

Oma Frieda i ugebladet *Hjemmet* i 1980. På foto med t.v. Tiddi Roll og t.h. Bine Sönnichsen.

Frieda og Johannes får fire børn:

1. Peter Pørksen: Bor i Fockbek v/Rendsborg. Ingeniør i Rendsborg. Gift med Hildegard Plöhn (13/9 1926 – 17/9 1996, trafikdræbt vest for Toftlund).
2. **Calli Pørksen (1927-2009).** Se 8.1.

3. Fritz Pörksen, født 17. november 1932, død den 8. juni 1952.

I juni 1952 rammes Højer af en stor tragedie, da fem roere mister livet på en træningstur til den lille hallig Jordsand.³² En af de omkomne er Fritz Pörksen.³³

Roerne var taget af sted kl. 10 søndag morgen den 8. juni. De pårørende er først ikke bekymrede over, at roerne ikke vender hjem, da det ikke var usædvanligt, at roerne overnattede på Jordsand. Mandag morgen kl. 04:25 alarmerer Johannes Pörksen imidlertid politiet, og herefter iværksættes datidens største eftersøgning med fly og skibe i Vadehavet. Samme dag finder man robåden med kølen opad. På dette tidspunkt er man ikke i tvivl om, at der er sket en forfærdelig ulykke. Fritz bjærges den 18. juni, drivende i vandet ved Jordsand. Fiskeren Willy Kühn bringer liget i land, hvor de pårørende sammen med andre tager imod. Den sidste druknede bjærges først den 14. juli. Skibsføreren af en redningsbåd fra Sylt havde søndag eftermiddag observeret flere tornadoer over Vadehavet. Det formodes derfor, at en skypumpe har været årsag til ulykken. Et udvalg bestående af politibetjent Gregers Jørgensen, direktør Johannes Kjærby (Højer Tæppefabrik) og Walli Ohlsen (se 7.3.) organiserer redningsaktionen og indsamler midler til dens finansiering. Byen står samlet om den tragiske begivenhed, og den lægger en dæmper på de nationale brydninger efter Anden Verdenskrig. For Frieda og Johannes er tabet af det yngste barn en traumatisk begivenhed, som lammer dem af sorg i lang tid.

4. Hella Pörksen: oplysninger udeladt.

7.3. Walli Ohlsen og 7.4. Ina Roll

Waldemar (Walli) Ohlsen, født den 30. juli 1902, død den 20. september 1967.

Gift den 10. april 1929 med Ina Roll, født den 28. februar 1905, død den 10. juli 1986.

Walli og Ina bor på *Fedder Rolls Gård*, som Walli har overtaget i 1931.

De unge forældre med Christa (o. 1930/31).

I 1929 indgår Walli en forpagtningsaftale med moderen, hvorefter han overtager ledelsen af firmaet Chr. Ohlsen & Co., jern- og stålforretning. Først fra Højer, senere fra Tønder. Fra 1942 ejer han firmaet sammen med sin bror Fritz i forholdet 2:1.

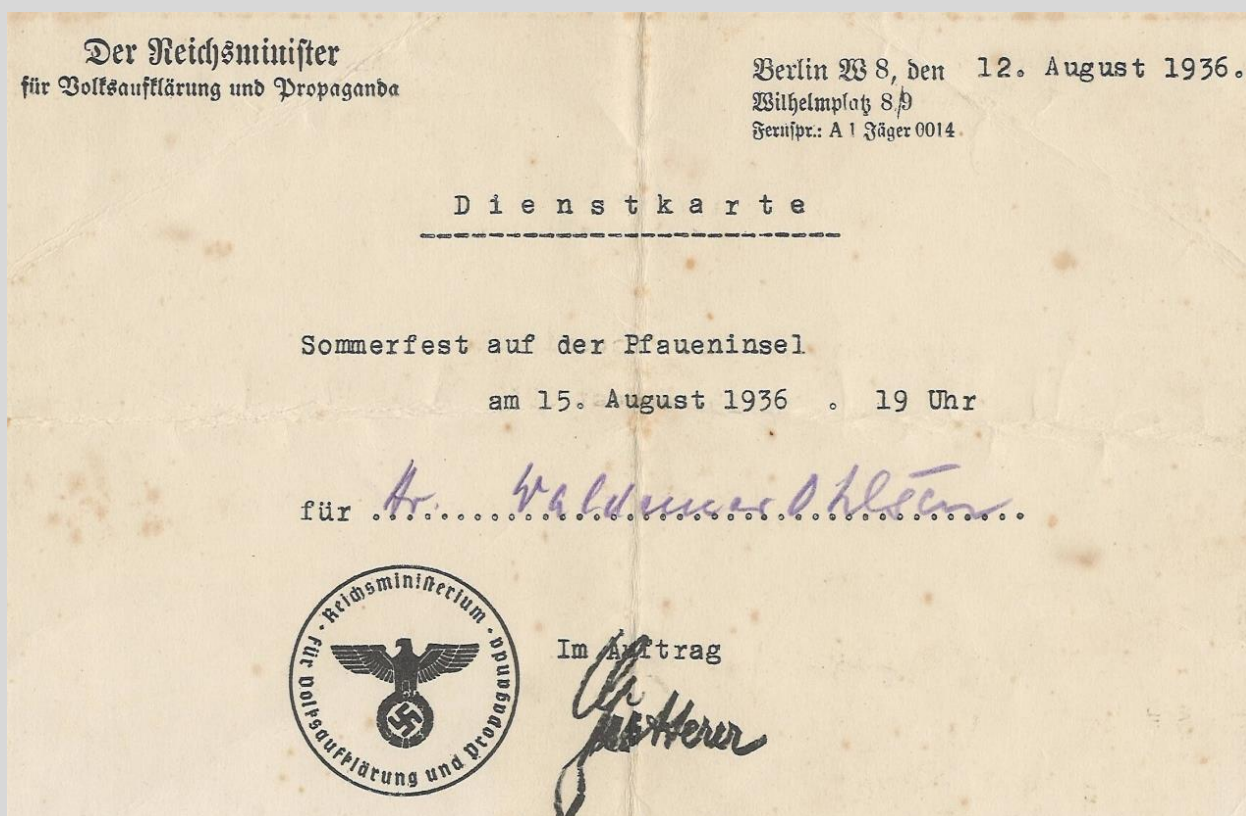

Ægteparret er meget selskabeligt, og de tager gerne på udlandsrejser.

Walli og Ina til OL i Berlin i 1936 (sidder i næstsidste række). Brandenburger Tor i baggrunden.

Dagen før OL-afslutningen inviteres Walli og Ina til en sommerfest på Pfaueninsel/Havel.

Ifølge *Steglitzer Anzeiger* af 16. august 1936, som beretter om den store fest, modtages de næsten 3.000 gæster af rigsminister Joseph Goebbels, som sammen med sin ægtefælle er til stede hele aftenen. På "elskværdig vis" sørger den tyske propagandaminister for sine gæster, herunder OL-deltagere og en lang række prominente personer fra det politiske og kulturelle liv. Tyske ingeniørtropper har ekstra etableret en pontonbro til øen, hvor der underholdes med musik, dans og ballet. Omkring midnat præsenteres gæsterne for et langvarigt og larmende fyrværkeri, som farver himlen blodrød. De deltagende gæster tænker uvilkårligt på et krigsspektakel. Mere tydeligt kan den tyske regering ikke demonstrere, at afslutningen på De Olympiske Lege også er afslutningen på tysk politisk tilbageholdenhed.³⁴

Walli ved det olympiske stadion.

--oOo--

Næsten præcist tre år efter "krigsspektaklet" i Berlin, den 1. september 1939, affyrer det tyske slagskib *Schleswig-Holstein* kanonskud mod et militærdepot ved Danzig (nu Gdansk). Med dette overfald på Polen indledes Anden Verdenskrig.

Soldaten som skiftede side

Inas fætter **Ernst Broder Kier** spiller en bemærkelsesværdig rolle i forbindelse med Tysklands besættelse af Danmark den 9. april 1940.

Ernst Broders far er Ernst Jacob Kier fra Jejsing, som er søn af Hans Chr. og Line Kier (se under 5.11. og 5.12.). Ernst Broder er fra en tysksindet familie, og det lægger han heller ikke skjul på, da han i oktober 1939 bliver indkaldt som dansk værnepligtig i Odense. I januar 1940, da der opstår rygter om en tysk indmarch i Danmark, hører Ernst Broder en soldat sige til en anden: "Den første tysker som vi skyder, må være ham derinde".

Den 9. april 1940 ligger han sammen med to andre soldater i en maskingeværstilling i Bredevad. Den ene kammerat bliver straks dræbt af de fremrykkende tyske tropper, og den anden bliver dødeligt såret (i alt faldt der 11 danske soldater under kamphandlinger den 9. april 1940). Efterfølgende bliver Ernst Broder beskyldt for ikke at have afgivet skud mod fjenden, men hans indsats bliver forsvaret af de andre danske soldater, som har været til stede under ildkampen. Der rejses ingen anklage mod ham.

Allerede i maj måned 1940 skifter han side og gennemgår en grunduddannelse hos *SS Standarte Nordland* i Klagenfurt. Den 3. oktober 1941 falder han som tysk soldat 50 km øst for Dnepropetrovsk i Rusland.

Ernst Broder som dansk soldat før 9/4 1940 og senere som tysk soldat.

Ina og Walli med Emmi og Jan (o. 1941).

--oOo--

I juni 1942, kort før han fylder 40 år, melder Walli sig til *Waffen-SS*, og han bliver som de fleste fra det tyske mindretal optaget i *Division Totenkopf*. Walli hører med til den ældste årgang (1902), som af mindretalsledelsen bliver opfordret til at melde sig til frivillig fronttjeneste.

Billedet af Walli som soldat (næste side) er optaget i Warschau (nu Warszawa), hvor han gennemgår sin grunduddannelse. Det er dog ikke sandsynligt, at han under det ret korte ophold i Warschau har afsluttet uddannelsen. *Der Ahnenpaß* (slægtspas) var en forudsætning for optagelsen i SS, da ansøgerne skulle dokumentere, at de var af "ren race", dvs. af ikke-jødisk afstamning.

Walli har måske deltaget i bevogtningen af den jødiske ghetto.³⁵ Da han er på orlov i Højer fortæller han om de uhyrlige tilstande i Warschau, men ingen – heller ikke den nærmeste familie - vil tro på, at det er sandt.

Der Ahnenpaß

des/der

Name: *Waldemar Ohlson*

Ort: *København*

Anschrift: _____

Fernsprecher: _____

Verlag für Standesamtswesen G. m. b. H.
Berlin SW 61

Allerede seks uger efter, at han har påbegyndt tjenesten, bliver han syg. Han bliver opereret for lyskebrok og overflyttes til Reims i Frankrig. Efterfølgende er han på *Junkerschule* i Bad Tölz, hvor han arbejder som kantinevært. Det er han først meget begejstret for, men i længden finder han det meningsløst, da han jo har meldt sig som soldat. I september 1943 hjemsendes han efter ansøgning.

Efter krigen bliver Walli anklaget for bl.a. at have meldt sig til tysk krigstjeneste, og han idømmes en fængselsstraf på ét år og ni måneder. Han afsoner straffen i Fårhuslejren, og da han har udstået to tredjedele af straffen, løslades han. (Se nærmere om Fårhuslejren under 8.1. Calli Pörksen).

Da han af dommeren under retssagen i Tønder i juli 1946 bliver spurgt, hvorfor han meldte sig frivilligt, svarer han: *"Fordi jeg ikke kunne være andet bekendt."* Set i bakspejlet kan det undre, at han efterlader sin familie med fire hjemmeboende børn for at kaste sig ud i et livsfarligt forehavende. Da han melder sig til tysk krigstjeneste i 1942, må han have været vidende om, at der særligt på østfronten blev udkæmpet drabelige slag.

Ifølge domsudskriften meldte han sig ud af partiet (NSDAP-N) i 1943, dvs. samtidig med at han søgte sin afsked fra Waffen-SS. Måske skyldes udmeldelsen, at han ikke længere var begejstret for udviklingen i Hitler-Tyskland. Udmeldelsen kan imidlertid også være udtryk for, at han havde fået en generel modvilje mod myndigheder og autoriteter. Bortset fra lidt engagement i upolitiske foreninger (skytteklubben og rokklubben) holdt han sig efterfølgende langt væk fra ledende funktioner i Det tyske Mindretal.

På en af mange bilture sydpå. Her ved Berchtesgaden, ca. 1948. Walli troner på den flotte Chevrolet (som ikke er hans), mens Ina holder sig beskedent i baggrunden.

Walli kører en Adler, som bliver produceret af J.H. Jensens Fabrik i Højer (foto fra o. 1949). Vognfabrikant Jensen byggede bl.a. en bil til Kong Christian 10. I firmaets storhedstid i 1930'erne beskæftigede Jensen op til tyve ansatte.

Æ Schützenkönig Walli underholder (fra v.) døtrene Emmi og Christa samt niecen Karen Ohlsen. Fra o.1958.

Nach der Erbsensuppe står der på bagsiden af dette foto. Mon ikke de har fået en snaps til de gule ærter? Fra ca. 1965.

Direktør Waldemar Ohlsen, Østerende, Højer, 65 år. Han var som leder af jern- og stål-engrosvirksomheden »Ohlsen og Co's efterfølger« en af Højer Bys ledende mænd. Han blev syg under et ophold på øen Rhodos og måtte lade sig operere. Der stødte komplikationer til, som medførte hans død.

Walli dør helt uventet under en ferierejse i 1967.

Fra 1975 bor Ina i det samme aftægtshus, som hendes mor Ella Roll havde boet i.

Walli og Ina får fire børn:

1. **Christa Ohlsen (1930-2010).** Se 8.2.
2. Ellen Luise Ohlsen, født 13. marts 1931, død 18. juni 1981.

3. Emmi Ohlsen, født den 23. oktober 1937, død den 19. april 2009.

Emmi arbejder som kontorassistent hos *Danfoss* i Flensborg. Gift i 1962 med Peter Callsen (1935-1991), som er sælger for *Horn Pumpen Flensburg*.

4. Jan Ohlsen: oplysninger udeladt.

8. GENERATION

8.1. Calli Pörksen og 8.2. Christa Ohlsen

Carl Hans (Calli) Pörksen, født den 14. februar 1927.

Gift den 22. marts 1951 med Christa Ohlsen, født den 23. marts 1930.

Calli og Christa kender hinanden allerede som børn.

Calli er fra 1943-45 tidsfrivillig (*Zeitfreiwilliger*), som er en frivillig tysk militærtjeneste på deltid. Der er ingen forklaring på, hvordan han kunne blive optaget som 16-årig. Mindstealderen var sat til 17 år.

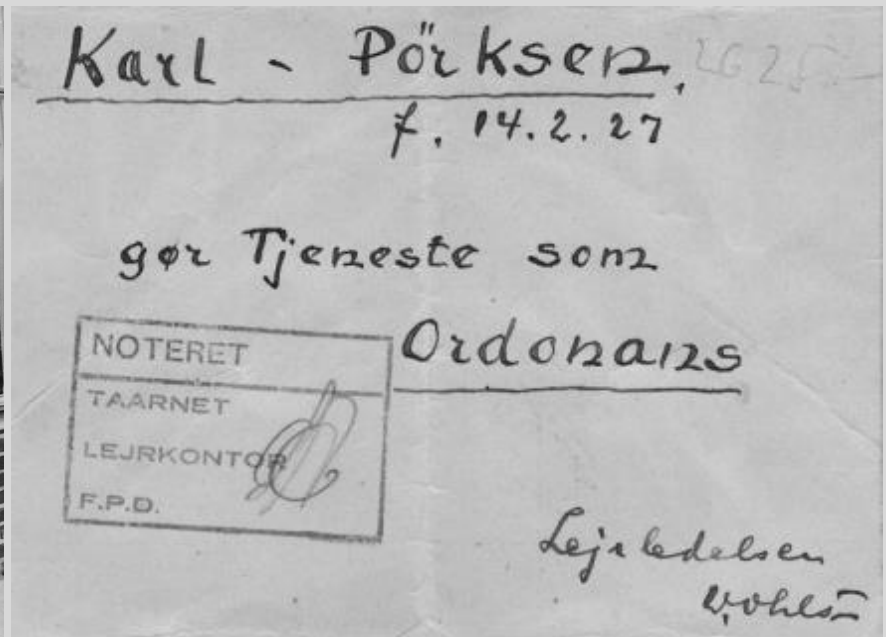
I august 1943 deltager han sammen med to andre "førertalenter" (*Nachwuchsführer*)³⁶ i et tre uger langt militært kursus (*Wehrtüchtigungslager*). Kursisterne bliver bl.a. sendt til Hamburg-Bergedorf, hvor de deltager i udleveringen af mad til den nødlidende befolkning. Ifølge Heinrich Jürgensen, som var én af deltagerne, stank der af lig, da de kørte ind til Hamburg. Royal Air Force havde sønderbombet byen fra den 24. juli til 3. august.³⁷

Den 29. august 1943 indfører general Hermann von Hanneken, som er øverstkommanderende for de tyske styrker i Danmark, militær undtagelsestilstand i Danmark.³⁸ En følge heraf er, at der indkaldes hjemmetyskere til patruljetjeneste. En af disse er Calli, som i et par dage udfører vagttjeneste ved Højer sluse. Han er uniformeret og bevæbnet, formentlig med riffel, bajonet og patrontaske.³⁹

Da tjenesten som tidsfrivillig er rettet mod den danske del af befolkningen, idømmes Calli ved Retten i Tønder en fængselsstraf på ti måneder. Den gennemsnitlige straf udgjorde 23 måneder, men Calli

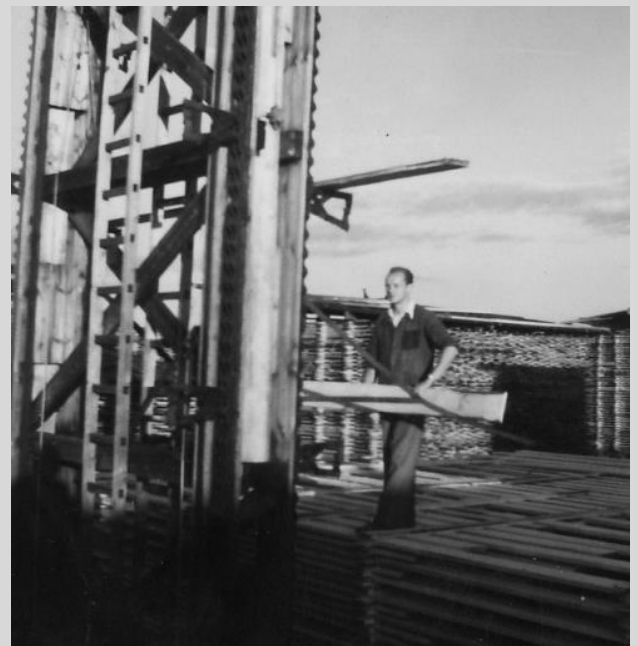

slipper billigere på grund af hans unge alder på indmeldelsestidspunktet. Han afsoner sin straf fra maj 1945 til januar 1946 i Fårhuslejren. Dommen afsiges den 2. december 1946, det vil sige næsten ét år efter løsladelsen.

T.v.: Calli i grøn uniformsskjorte fra *Deutsche Jungenschaft Nordschleswig (DJN)*, en ungdomsorganisation med militaristiske træk, hvorfra mange senere meldte sig til tysk krigstjeneste. T.h.: Fårhuslejrens kommandantur har godkendt Callis funktion som ordonnans (også benævnt *Läufer*). Da der ikke eksisterede interne telefoner i lejren, blev alle beskeder overbragt med bud. Tjenestekortet er signeret af Walli Ohlsen, hans senere svigerfar, som medlem af de interneredes lejrledelse, dvs. af fangeledelsen.⁴⁰

Fra 1944 er Calli i lære hos Sønderborg Trælasthandel. Efter udstået læretid vender han tilbage til firmaet i Højer.

Calli i lære i Sandvik/Indsjön, Sverige i 1948.

I december 1948, efter hjemkomsten til Højer, kommer han alvorligt til skade (kraniebrud), da han ved Sønderborg kører galt med sin bil.

Fårhuslejren 1945-1949 og retsopgøret

Umiddelbart efter Befrielsen den 5. maj 1945 bliver den tyske politfangelejr Frøslev omdannet til interneringssted for personer, som mistænkes for landsskadelig virksomhed under besættelsen. Modstandsbevægelsen med den tidligere fangeledelse i spidsen overtager straks styret af lejren.

Den 1. juni 1945 følger navneskiftet fra Frøslevlejren til Fårhuslejren. Under dette navn bliver lejren kendt som internat og siden straffelejr hovedsagelig for medlemmer af det tyske mindretal. Omkring 3.000 mindretalstyskere bliver dømt under retsopgøret, og det anslås, at op mod 500 er interneret i lejren i kortere eller længere tid uden at blive dømt. Dette skal ses i forhold til en samlet tysksindet population i Sønderjylland på omkring 30.000!

Retsopgøret har givet anledning til mange diskussioner. De dømte har typisk hævdet, at retsopgøret var uretfærdigt, da domsfældelsen skete på baggrund af en lovgivning, som blev vedtaget den 31. maj 1945, men som fik tilbagevirkende kraft helt tilbage til den 9. april 1940. Frontsoldaterne har desuden påpeget, at deres krigsdeltagelse ikke var rettet mod den danske stat, men imod Stalins Røde Hær.

Fra dansk side anføres der på den anden side, at retsopgøret under de givne omstændigheder var en politisk nødvendighed, og at de tysksindede i en international sammenligning blev udsat for en meget moderat behandling.

Christa er barnepige i Wengen, Schweiz (1949).

Christa og Calli med det første barn. Den 9/5 1953 flytter den lille familie ind i Mellemgade 1. Indtil da har de boet hos Christas forældre.

Skytteforeningen er Callis store lidenskab. Han er formand (*Ältermann*) for foreningen fra 1969-2003. Calli længst t.v., Callis morbror Hans Friedrich Petersen og helt t.h. Callis far Johannes. Foto fra Højer Torv.

Med Tjæreborg Rejser på charterferie i 1970. Med slips!

Fra 1962 til 1978 er Calli valgt til Højer byråd for Slesvigsk Parti, som er partiet for det tyske mindretal.

Højer byråd efter valget i 1962. Siddende fra v.: fyrbøder Gunnar Troelsen, urmager Theodor Hyldtoft, toldassistent/borgmester J.K. Jensen, snedker Bernhard Nielsen*, Elfred Petersen*. Stående: lærer Jørgen Nielsen, Erik Andersen, landmand Boy Matthiesen*, CP*, politibetjent Gregers Jørgensen, Anton ("Sygekasse") Petersen, kæmner Jens Friis. Personer valgt for Slesvigsk Parti er markeret med *.

Stemmetallene til kommunalvalgene i Højer udvikler sig således fra det sidste valg før krigen til 1978:⁴¹

År	Stemmer		Mandatfordeling		Kommentar
	Danske	Tyske	Danske	Tyske	
1937	252	374	4	7	
1946	334	252	6	5	1
1950	394	266	7	4	2
1954	421	312	6	5	
1958	419	338	6	5	
1962	481	279	7	4	
1966	529	257	7	4	
1970	?	?	11	2	3

Kommentarer: 1) Medvirkende til det lave tyske stemmetal i 1946 er, at de tyskere, som er interneret i Fårhuslejren, ikke kan deltage i afstemningen. 2) Ved byrådsvalget i 1950 har de tyskere, som efter 1945 har fået frataget deres stemmeret, endnu ikke fået den tilbage. (Calli blev idømt fem års rettighedstab den 2/12 1946.) 3) I 1970 afholdes det første valg efter kommunesammenlægningen (Højer flække sammenlægges med Højer landsogn, Emmerlev, Daler og Hjerpsted). – Ved valgene i 1974 og 1978 blev mandatfordelingen som i 1970.

Firma Pørksen fra vugge til grav

Firma P. Pørksen blev grundlagt af Peter Pørksen i 1892, jf. nærmere under 6.1. I firmaets første mange år blev der handlet med byggematerialer (tømmer, hegnspæle, eternitplader, isoleringsmateriale, cement, kalk, etc.) og kul/koks/briketter til opvarmning. Der herskede travlhed, og der blev tjent gode penge. Det maksimale antal medarbejdere har nok ligget på omkring otte.

På et ukendt tidspunkt bliver firmaet omdannet til aktieselskab.

I 1968 bygges der en ny hal for at udvide lagerkapaciteten, og der bliver anskaffet en gaffeltruck, som i betydeligt omfang reducerer det manuelle arbejde. På ca. dette tidspunkt begynder firmaet også at distribuere Calpalm-brændselolie med egen tankbil til kunderne. Mercedes-lastbilen i 1971 bliver den sidste store investering i køretøjer.

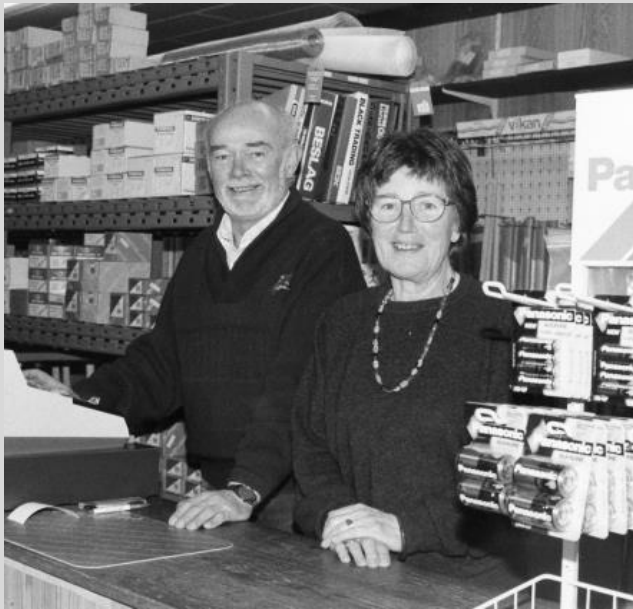

I 1970'erne melder krisen sig, og det bliver nødvendigt at reducere medarbejderstaben. Kundegrundlaget bliver mindre og mindre, og firmaets udkantsbeliggenhed er ingen fordel. For at imødegå den negative udvikling indrettes der i 1976 et byggemarked i Mellemgade 1, som ikke kun henvender sig til håndværkere, men også til private.

Til trods for disse tiltag er firmaets indtjening ikke tilstrækkelig til at betjene selskabets store gæld til Tønder Bank. I 1982 oplyser selskabets revisor Blinkenberg til mig, at der skal gennemføres en stille likvidation af aktieselskabet, da selskabet ellers vil gå konkurs. Calli overtager herefter selskabets aktiver og gældsposter, herunder en stor gæld til Tønder Bank. Som en konsekvens heraf overtaler vi ham til at udtræde af bankens bestyrelse, som han har været medlem af i mange år. For at nedbringe bankgælden sælges sommerhuset på Rømø til os børn. Byggemarkedet passes nu af Calli og en medhjælper, i de sidste år dog alene af Calli og Christa. Calli bliver ofte hyret af Marsk Møbler til truckkørsel. Møbelfirmaet ligger i umiddelbar nærhed af lagerpladsen ("æ taut").

I en årrække undlader Tønder Bank at renteberegne gælden, men det slutter i efteråret 1993. Med en bankrente på 13% kan økonomien ikke længere hænge sammen. I december 1993 besluttes det derfor at afvikle firmaet. Herefter fører vi over et længere forløb vanskelige forhandlinger med banken. Kundeforholdet med Tønder Bank ophører i marts måned 1996.

I 1994, få år efter at firma Pörksen har rundet 100 års dagen, er der ophørsudsalg. Fotos: Elise Rahbek.

Bekannter Familienbetrieb in Hoyer nach 100 Jahren aufgelöst

»Peter Pörkens Byggemarked« schließt zu Ostern / Christa und Pörksen gehen in den Ruhestand
Für die bald ehemaligen Geschäftsräume der Holzhandlung gibt es vorerst noch keine Käufer

HOYER. Ein 100jähriges Kapitel der Hoyeraner Geschäftswelt geht zu Ende. Christa und Carl Pörksen, dritte Generation des Familienbetriebes »Peter Pörkens Byggemarked«, gehen zu Ostern in den wohlverdienten Ruhestand. »Wir werden ja auch nicht jünger, und irgendwann mußte die Entscheidung getroffen werden. Unsere Kinder wollten das Geschäft nicht weiterführen, und dann bleibt ja keine an-

dere Wahl«, so Carl Pörksen, der die Entscheidung nicht bereut.

Der Großvater Carl Pörkens, Peter Pörksen, gründete das Geschäft für Bauartikel vor rund 100 Jahren. Nach ihm übernahm Johann, der Vater Carls, die Holzhandlung. »Ich machte meine Lehre in der Holzbranche in Sonderburg, und danach habe ich mit meinem Vater das Geschäft gemeinsam betrieben«, erklärt

Pörksen, der das Geschäft erst Anfang der 70er Jahre übernahm.

»Wir trafen die Entscheidung vor Weihnachten. Am Anfang war es schwer, der Realität ins Auge zu sehen, aber nun sind wir weder bitter noch traurig«, so Pörksen. Die Kinder des Ehepaares Pörksen wollen das Geschäft nicht weiterführen, und das respektieren die Eltern. Auch gibt es noch keine konkreten Pläne, das Ge-

schäft weiterzuverkaufen.

»Es gehen keine Arbeitsplätze den Bach runter, denn in der letzten Zeit sind nur meine Frau und ich im Betrieb beschäftigt gewesen. In der Blütezeit, Mitte der 70er Jahre, waren bei uns acht Mitarbeiter angestellt«, erklärt der 67jährige Pörksen, der sich gemeinsam mit seiner Frau auf schöne Wochen im Sommerhaus auf Röm freut.

Der Nordschleswiger af 10. marts 1994.

Calli og Christa flytter umiddelbart efter firmalukningen i 1994 til Nørrevej 3 i Højer.

Huset er bygget af rebslager Chr. Andersen i 1724, og er dermed et af de ældste huse i byen. Huset bliver fuldstændigt istandsat umiddelbart inden Christa og Callis indflytning.

Besøg hos Ute og Jens i Salt Lake City, Utah, i 1996.

Calli dør på Sønderborg Sygehus i 2009, Christa året efter i hjemmet på Nørrevej.

De er begravet på kirkegården i Højer.

Litteratur, biografier og genealogiske skrifter

- Adriansen, Inge m.fl.: *Sønderjyderne og den store krig 1914-1918*. Museum Sønderjylland og HSS 2006.
- Ahlers, Jens (udg.): *Aufbruch & Bürgerkrieg. Schleswig-Holstein 1848-1851*. Schleswig-Holsteinische Landesbibliothek, Kiel 2012.
- Andersen, Morten: *Den føjte grænse. Slesvigs deling og genopbygning 1918-1933*. HSS 2008.
- Andersen, Poul: *Højer Bønderkommune*, SM 1976.
- Andersen, Poul: *Mine 9 år i Højer 1935-44*, SÅ 1978.
- Andresen, Fr.: **Friedrich Zenner** 1837-1929. *Der älteste Bürger unserer Zeit*. Nordschleswigsche Zeitung juli 1929.
- Andresen, Ludwig: *Bürger- und Einwohnerbuch der Stadt Tondern bis 1869*. Kiel 1937.
- Asmussen, Andreas: „Grøngrøft“ – fra hovedgård til slot. Om familierne Boysen og **Bachmann**. Historisk Forening for Felsted sogn 2011.
- Baudissin, Graf Adelbert: *Schleswig-Holstein Meerumschlungen. Kriegs- und Friedensbilder aus dem Jahr 1864*. Stuttgart 1865.
- Bonde, Aage og Johan Hvidtfeldt: *Personalhistoriske oplysninger om borgmestre, rådmænd, byfogeder og byskrivere i Flensborg 1550-1848*. HSS 1961.
- Brenner, Franz: *Die Westeranfloder Familie Carstensen und ihre Beziehungen zu Tondern*. Familiengeschichtliche Mitteilungen aus Nordschleswig, 3. + 4. Folge, 1943.
- Christiansen, Folmer: *Af Kiers Gaards historie*. Skrifter fra Kiers Gaard 1984.
- Christiansen, Folmer: *Folmer Christiansens erindringer fra Højer*. SÅ 2012.
- Christiansen, Folmer: *Der var engang – gamle billeder fra Højeregnet*. Kulturcentret Kiers Gaard/Højeregnet's Lokalhistoriske Arkiv 1990.
- Christiansen, Folmer: *Sparekassen i Højer 1843-1993 med træk fra Højer by*. Sparekassen Højers Fond 1993.
- Daidsen, H.C.: Schackenborg-billeder. Godsinspektør H.C. Daidsen og hans fotografiapparat. Red. af Peter Kr. Iversen. ISL 1997.
- DS-Wiki Danske Slægtsforskere (elektronisk opslagsværk): Alfabetisk register til Højer kirkebøger 1734-1874.
- Ewaldsen, Lorenz: *Vor- und Nachfahren der Familie Pörksen von Fischerhäuser*. 1998.
- Friedrichsen, Karin: *75 Jahre nach dem 9. April 1940 in Hadersleben*. Om **Hans-Oluf Meyer**. Nordschleswiger 9/4 2015.
- Gether, Knud: *Middelalder-familier i Flensborg og Nordfrisland og deres efterkommere i Danmark, Tyskland og Norge*. Dansk Historisk Håndbogsforlag 1986.
- Hansen, Hans Schultz: *Den 29. august 1943 i Sønderjylland*. SM 2018.
- Hansen, Hans Schultz: *Hjemmetyskheden i Nordslesvig 1840-1867*. HSS 2005.
- Hansen, Hans Schultz m.fl.: *Sønderjyllands Historie bd. 1 og 2*. HSS 2008/2009.

Hansen, Hans Schultz m.fl.: *Sønderjylland under krig og besættelse 1940-45*. HSS 2003.

Hartung, Theodor Hansen: *En sønderjydes liv på godt og ondt*. Forlaget Hartung 2018.

Heesch, Volker: *150 Jahre Schützenverein Hoyer*. Om **Calli Pörksen**. Nordschleswiger 29/7 2006.

Heesch, Volker: *Ruderer-Unglück ließ die Hoyeraner vor 60 Jahren zusammenrücken*. Om **Fritz Pörksen**. Nordschleswiger 1/6 2012.

Historisk Samfund for Sønderjylland: *De slesvigske hertuger*. 2005.

Historisk Samfund for Sønderjylland: *Sønderjylland A-Å*. 2011.

Historisk Samfund for Sønderjylland: *Theodor Gliemanns amtskort over hertugdømmet Slesvig*. 2008.

Jacobsen, Andreas: *Ballum–Mærsk. Historien, gårdene og slægterne*. SM 2019/2020.

Jensen, N.A: *Godt Mod. Sønderjysk studie fra svundne dage*. Nordisk Forlag 1910.

Jessen, Hanns Christian (udg.): *Faarhus 1945 -1949*. Husum 1987.

JyskeVestkysten: *Den store ulykke*. Om **Fritz Pörksen**. 8/6 2002.

Kardel, Harboe: *Die Stadt Tondern am Ausgang der deutschen Zeit 1900-1919*. HAN 1983.

Kier, Thomas: **Kier**. *En Familie fra Grænselandet*. Privat 2015.

Krak: *Danmarks ældste Forretninger, startet mellem 1100 og 1911*. Fra nettet 2008.

Kristoffersen, Frode: *Journalist i byen*. Forum 2001.

Kristensen, Henrik Skov: *Straffelejren. Fårhus, landssvigere og retsoppgøret*. Nyt Nordisk Forlag 2011.

Lessow, Arthur: *Die Mühle in Hoyer*. DVN 1977.

Matlok, Siegfried: *70 Jahre – 9. April*. Om **Ernst Broder Kier**. Nordschleswiger 3/4 2010.

Meubrink, August Friedrich: Stamtavle for **familien Kier** fra Aastrup. Som supplement hertil en efterslægtstavle efter Jeb Thamesen.

Meubrink, August Friedrich: Stamtavle for **familien Roll**. 1912.

MyHeritage. Internetbaseret genealogiplatform.

Møller, Andreas: *Både og bådfolk i marsken*. Fiskeri- og Søfartsmuseet 1973.

Nagel, Herman: *Mit Livs Erindringer. Højer i 1848-1850*. Nordslesvigsk Søndagsblad 1910/11. Genudgivet i 2012 i redigeret form af Claus Pørksen.

Nagel, Wilhelm: *Barndomserindringer fra Sønderjylland*. SÅ 1924.

Ohlsen, Karen: *Min opvækst i Højer 1939-1958*. Privat 2016.

Ostenfeld Pedersen, Simon/Realdania By & Byg: *Højergård – sønderjysk bygningskultur*. 2019.

Petersen, Christian: *Erinnerungen an ein Hoyer vor der Jahrhundertwende*. DVN 1959.

Pørksen, Claus: *Kampen om Vesterhavshøerne i 1864*. SÅ 2013.

Pørksen, Claus: *Eine Kapitänsfamilie auf Chinafahrt. Aus dem Tagebuch der Petrea Kier 1865-1869*. HAN 2016.

Pørksen, Claus: *Architekt Jürgen Bachmann und ein Wohnhaus in Hoyer*. HAN 2019.

Pørksen, Claus: *Johannes Pørksen im Ersten Weltkrieg 1914-18*. Privat 2018.

Pørksen, Claus: *Die Einführung der Krone in Nordschleswig 1920*. Privat 2020.

Pørksen, Claus: *Syv gravsten i Højer*. Privat 2020.

Pørksen, Peter N.: Regnskabsjournaler for årene 1892–1935.

Pørksen-breve 1939-1982. Hovedsageligt breve mellem **Peter Pørksen** og hans forældre i Højer.

Rasch, Max: *Tonderner Mühlenchronik. Mit Aufzeichnungen zur Geschichte des Bachmannschen Geschlechtes*. 1948.

Rasch, Max: *Der haderslebener Bürgermeister der schleswig-holsteinischen Erhebungszeit*. Om **Otto Kier**. Nordschleswigsche Zeitung 12/6 1942.

Rasch, Max: Stamtavle for **Inge-Luise Dethlefsen**, født. Ohlsen. 1970.

Rasch, Max: Stamtavle for **familien Pørksen**.

Rigsarkivet i Aabenraa: Retten Tønder, dombog for straffesager (særlige sager) 1946-53, pakkenr. 477/479.

Rigsarkivet i Aabenraa: Fårhuslejren, fangekartotek.

Rolfs, D. Claus: *Geschichte des Kirchspiels und Fleckens Hoyer*. 1926. Oversættelse af samme: *Højer Sogns og Flækkes Historie*. 1998.

Roll, Lucie Feldmann: *Lebensbilder aus einer Chronik der Familie Roll*. DVN 1966.

Stolz, Gerd: *Die schleswig-holsteinische Erhebung*. Husum 1996.

Stolz, Gerd: *Die Schleswig-Holsteinische Marine 1848-1852*. Heide 1978.

Svensson, Bjørn: *Bataljer med Bid og Baggrund*. HSS 2009.

Thaler, Peter: **Cornelius Petersen**. SM 2008.

Todsens, Petrea: *Ereignisse des Jahres 1864. Briefwechsel*. DVN 1963.

Todsens, Hermann D.: Stamtavle for **familien Todsens**.

Tønder Museums skriftrække III.2: *Møllen i Højer*. 1987.

Vestslesvigs Tidende: *Tønder Bys ældste Borger*. Om **Friedrich Zenner**. 23/7 1929.

Volquardsen (I), Sönnich: **Cornelius Petersen – Westeranflod**. HAN 1986.

Volquardsen (II), Sönnich: *Die Familie Todsens*. HAN 1987.

Wraae, Flemming og Steen Thunberg: 70 år med Højerbanen. 1995.

Anvendte forkortelser

DVN: Deutscher Volkskalender für Nordschleswig
HAN: Heimatkundliche Arbeitsgemeinschaft für Nordschleswig
Hjemmetyskheden: *Hjemmetyskheden i Nordslesvig 1840–1867*
HSS: Historisk Samfund for Sønderjylland
ISL: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie
SM: Sønderjysk Månedsskrift
SÅ: Sønderjyske Årbøger

Noter

---

¹ DNA-analyser kan afsløre ens geografiske ophav. Min egen analyse fra 2018 viser 51% skandinaver og 42% englænder (0% vesteuropæer!). Skandinavien omfatter i den sammenhæng Norge, Sverige og Danmark til området nord for Hamburg. Der er dog intet som tyder på, at jeg har slægtsrelationer til Norge/Sverige eller til den nordlige eller østlige del af Danmark. Den store engelske etnicitet skyldes givetvis anglernes og jydernes folkevandring til England i 400-tallet og vikingernes bosættelse af England/Irland i 800-tallet. Det engelske DNA-sammenfald skyldes således givetvis udvandring, ikke indvandring. Den i bogen omtalte slægt har således, så længe man kan se tilbage i tiden, været hjemmehørende i det geografiske område, som svarer til det gamle hertugdømme Slesvig.

² Frem til 1920 betyder Sønderjylland og Slesvig det samme. Det er først med den nye statsgrænse i 1920, at Sønderjylland (eller Nordslesvig) er benævnelsen for området mellem Kongeåen og statsgrænsen.

³ Helstaten er betegnelsen for de fire lande, der fra 1815 tilsammen udgjorde det danske monarki, nemlig kongeriget Danmark og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg.

⁴ Det tyske Forbund var et forsvarsforbund bestående af Preussen, Østrig og 36 andre suveræne stater. Forbundet eksisterede fra 1815-1866.

⁵ I slaget ved Dybbøl i 1864 dør 2 efterkommere af Hans Schau: Kaptajn Emil Victor Schau og major Ernst Schau, stabschef hos general du Plat. Se nærmere i Tom Buk-Swienty: *Slagtebænk Dybbøl* (2008).

⁶ Rolfs: *Geschichte des Kirchspiels und Fleckens Hoyer*, s. 199. M.C. Matthiesen var en af de øvrige rådmænd.

⁷ Herman Nagel (1816-1890) var aktiv som dansk meddeler i 1848, idet han indberettede de slesvig-holstenske kanonbådes færden i Vesterhavet til de danske myndigheder. På bedste spionmanér lagde han oplysningerne i tomme medicinglas, som herefter blev skjult under en stor sten ved Emmerlev. Tyskerne kaldte ham hånlige apoteker "Søm".

⁸ H.S. Hansen: *Hjemmetyskheden*, bind II, s. 44. Flagstriden er nærmere beskrevet i SM 1929-30, s.175.

⁹ H.S. Hansen: *Hjemmetyskheden*, bind II, s. 122.

¹⁰ Se nærmere i Pørksen: *Kampen om Vesterhavshøerne*. Forhørsprotokollerne er gengivet i Hammer.

¹¹ Se nærmere om ægtefællen, W.E. Kreutz, i HAN 2016, s. 76: *Die totgeschwiegene Schwester*.

¹² Jf. Rolfs (dansk oversættelse) s. 27-33 og s. 72 samt HHS: *De slesvigske hertuger*, s. 102.

¹³ Den detaljerede beretning findes i Petrea Todsens brev til søsteren Christine af 15/2 1864. Se også Folmer Christiansen: *Af Kiers Gaards Historie* og H.S. Hansen: *Hjemmetyskheden*, bd. II, s. 130.

¹⁴ Dora Holm, dagbogsoptegnelse af 21/2 1864 (Slesvigland 1980).

¹⁵ Petrea Todsens brev af 22/3 1864. Anderledes i W. Nagels *Barndomserindringer*, hvorefter der ikke viste sig preussiske soldater på vestkysten. Ifølge Nagel foretrak Preussen den østlige del af Slesvig og overlod vestkysten med de mindre byer og dårlige veje til de østrigske forbundsfæller.

¹⁶ Se nærmere i Knud Gether, s. 25ff.

¹⁷ H.S. Hansen: *Hjemmetyskheden*, bind II, s. 22.

¹⁸ Anderledes H.S. Hansen: *Hjemmetyskheden*, bd. II, s. 25, som fejlagtigt mener, at Otto Kier forblev i Haderslev.

¹⁹ Emil Nolde: *Mein Leben*, udg. 2011, s. 351.

²⁰ Denne omfattende krønike er delvist optrykt i HAN, nr. 53/1986, s. 26ff.

²¹ Løjtnant Hammer var også i 1864 involveret i krigshandlinger i Vadehavet ud for Højer. Hos de tysksindede i Højer var han frygtet, og man hadede ham for hans "plyndringstogter".

-
- ²² Christines søster Petrea var gift med skibskaptajn Friedrich Kier, en bror til Ernst Kier. De to søskende var således også svigerinder. Der eksisterer en meget omfattende korrespondance mellem Petrea og Christine, og Petrea har desuden ført detaljerede dagbøger på skibsrejser til bl.a. Australien.
- ²³ Bachmanns Teglværk blev drevet af familien til 2005.
- ²⁴ Mange gårdejere i Højer havde heller ikke tillid til kronen. Den gængse opfattelse var, at kronen stod svagt i forhold til Mark, hvorfor der i spekulationsøjemed blev optaget store kronelån til opkøb af tyske Mark. Den tyske hyperinflation i 1920'erne resulterede herefter i betydelige valutakurstab, som førte til nedlæggelsen af en del gårde. Se Christiansen (Sparekassen), s. 179.
- ²⁵ Oplysninger fra infotavlen ved enden af Strandvej (parkeringspladsen ved Vadehavet).
- ²⁶ I denne forretningsejendom indrettede Elise Rahbek sin fotoforretning i 1972.
- ²⁷ Manufakturforretningen blev nedlagt i 1990; *Tønder Bank* gik efter en skandale konkurs i 2012.
- ²⁸ Således oplyst af sønnen Hans Heinrich til forfatteren den 27/10 2019. Hans Heinrich overtog gården efter faderens død.
- ²⁹ Kilder hertil: 1) Volquardsen I, s. 30; 2) brev fra Emsi Petersen til Peter Pörksen af 31/5 1945; 3) brev fra Carl-August Petersen til Peter Pörksen af 7/11 1945.
- ³⁰ "Nu vil jeg åbne mødet, og derefter vil vi straks tage fat på dagsorden." Frode Kristoffersen, som tilbragte sin barndom i Højer, i *Journalist i byen*, s. 71.
- ³¹ Se Pörksen-breve fra 1946, 1948, 1951 og 1952. Konfiskationsloven er omtalt i *Sønderjyske Årbøger* 2009 og 2013.
- ³² Danmarks eneste hallig mistede sin ø-status i 1999. Er nu et højsande.
- ³³ De andre roere var Helmuth Bossen, Andreas Truelsen, Heinrich Jensen og Aage Jacobsen.
- ³⁴ Peter Longerich: *Goebbels Biographie*, 2010, s. 320. Se også Oliver Hilmes; *Berlin 1936* (Siedler 2016), s. 242.
- ³⁵ Den 22/6 1942 besluttede SS en "Umsiedlung" af jøderne i Warszawa. Denne tvangsfjernelse medførte, at 50.000 jøder blev dræbt i tidsrummet til maj 1943. Den mundtligt overleverede oplysning om bevogtningen er ikke verificeret, men tidsmæssigt passer det godt ind i billedet. Ernst Thomsen, som også var i Division Totenkopf og senere i sibirisk krigsfangenskab, opholdt sig i 1943 i Warszawa. Han kunne ikke bekræfte, at man under grunduddannelsen skulle bevogte den jødiske ghetto (oplyst over for mig under et møde i Haus Quickborn, Kollund, den 23/2 2017).
- ³⁶ Egon Boysen fra Tønder og Heinrich Jürgensen fra Alslevvraa ved Øster Højst.
- ³⁷ Personlig samtale med Heinrich Jürgensen (1927-2018), Ravsted, den 9/8 2013.
- ³⁸ I 1942-43 skete der gradvist et skifte fra legal passiv dansk modstand til aktiv illegal modstand. Dette blev besvaret af voksende brutalitet fra den tyske besættelsesmagt. Som en konsekvens heraf besluttede regeringen Scavenius at træde tilbage den 29. august 1943.
- ³⁹ Ifølge Hartung, s. 156, var deltagerne udrustet med tyske geværer og hver med 30 patroner.
- ⁴⁰ Tjenestekortet er overdraget til museumsinspektør Henrik Skov Kristensen den 22/3 2013 og indgår nu i Fårhus-udstillingen i Frøslevlejrens Museum.
- ⁴¹ Folmer Christiansen: *Sparekassen i Højer*.